

Urząd Statystyczny
w Zielonaj Górze

Ochrona środowiska
w województwie lubuskim
w 2008 r.

*Environment protection
in lubuskie voivodship
in 2008*

**Informacje i opracowania statystyczne
Zielona Góra 2009**

ZESPÓŁ REDAKCYJNY US w ZIELONEJ GÓRZE
EDITORIAL BOARDS SO in ZIELONA GÓRA

PRZEWODNICZĄCY

PRESIDENT

Roman Fedak

Z-CA PRZEWODNICZĄCEGO

VICE-PRESIDENT

Krystyna Motyl

CZŁONKOWIE

MEMBERS

Wioletta Bielecka, Ewa Borzymowska, Ola Gucia, Bogusława Kołeczek,
Anna Miśkiewicz, Teresa Sokołowska, Robert Wróbel

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE PUBLIKACJI

COMPILED

Wydział Realizacji Badań
pod kierunkiem Teresy Sokołowskiej
Survey Implementation Division
supervised by Teresa Sokołowska

REDAKCJA, SKŁAD KOMPUTEROWY

EDITING AND SETTING

Wydział Analiz i Opracowań Zbiorczych
Analyses and Aggregated Studies Division

PROJEKT OKŁADKI, GRAFICZNE WYKONANIE WYKRESÓW I MAP
COVER DESIGN, GRAPHICS, MAP PREPARATION

Edyta Leśniarek

ZDJĘCIA

PHOTOS

Ze zbiorów Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze
From the collection of the Statistical Office in Zielona Góra

DRUK I OPRAWA

PRINTING AND BINDING

Wydział Poligraficzny Urzędu Statystycznego we Wrocławiu
Printing Division Statistical Office in Wrocław

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła
When publishing SO data please indicate source

Przedmowa

Środowisko naturalne ma bardzo znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i jest nierozzerwalnie wkomponowane we wszystkie formy aktywności człowieka.

Mając na uwadze coraz większe zainteresowanie problemami ekologii przekazuję Państwu publikację pt. „Ochrona środowiska w województwie lubuskim w 2008 r.” będącą kolejną pozycją wydawniczą Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze poświęconą problematyce ekologicznej regionu, z nadzieją, że stanowić będzie źródło wielu cennych informacji dla działalności edukacyjnej i naukowej oraz wykorzystana będzie w procesie kształtowania polityki ekologicznej województwa.

Podstawowym źródłem danych są materiały oparte na sprawozdawczości i badaniach statystycznych, uzupełnione o informacje uzyskane od instytucji, których działalność związana jest z ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego.

Dane z tych źródeł zgrupowano w dziewięciu działach charakteryzujących komponenty środowiska, czynniki zagrożeń oraz działalność na rzecz ochrony i kontroli stanu środowiska. W tablicach przeglądowych znajdują Państwo dane o województwie lubuskim na tle kraju i innych województw.

Składam serdeczne podziękowanie wszystkim osobom i instytucjom, które przekazując dane przyczyniły się do wzbogacenia treści prezentowanej publikacji.

Dyrektor Urzędu Statystycznego

Roman Fedak

Preface

Natural environment greatly affects social and economical development and is an inseparable component of all forms of human activity.

As there is an increased interest in ecological issues I would like to present the publication "Environmental protection in lubuskie voivodship in 2008", which is another book on the ecological issues of the region published by the Statistical Office in Zielona Góra. I hope that this will become a source of valuable information for educational and scientific activities as well as a useful tool in the process of developing the ecological policy of the region.

The data come mainly from statistical reports and surveys. They are complemented with details from the institutions connected with environmental protection and landscaping.

The data are divided into nine chapters on the components of the environment, risk factors, and environmental protection and inspection. The tables contain the data on lubuskie voivodship against other voivodships and the whole country.

The Statistical Office in Zielona Góra would like to express gratitude to all persons and institutions involved in preparing this publication.

President of the Statistical Office

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R Fedak', with a long horizontal flourish above it.

Roman Fedak

SPIS RZECZY**CONTENTS**

		Strona Page
Przedmowa	Preface	3—4
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty	Symbols. Major abbreviations	16
Uwagi ogólne	General notes	17

TABLICE PRZEGLĄDOWE**REVIEW TABLES**

I. Stan, zagrożenie i ochrona środowiska w województwie lubuskim na tle kraju i województw	<i>Condition, hazard and protection of the environment in lubuskie voivodship on the background of the country and voivodships</i>	19—24
II. Ważniejsze dane o województwie lubuskim	<i>Major data on the lubuskie voivodship</i>	25—26
III. Ważniejsze dane o podregionach w 2008 r.	<i>Major data by subregions in 2008</i>	27—28

DZIAŁY**CHAPTERS**

I. Warunki naturalne	<i>Natural condition</i>	29—32
II. Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi i gleby. Kopaliny	<i>Use and protection of land and soil. Useful minerals</i>	33—46
III. Zasoby, wykorzystanie, zanieczyszczenia i ochrona wód	<i>Resources, use, pollution and protection of waters</i>	47—62
IV. Zanieczyszczenie i ochrona powietrza	<i>Pollution and protection of air</i>	63—70
V. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej	<i>Nature and biodiversity protection</i>	71—94
VI. Odpady	<i>Wastes</i>	95—100
VII. Promieniowanie jonizujące. Hałas	<i>Radiation. Noise</i>	101—104
VIII. Działalność inspekcyjno-kontrolna i ocena skutków degradacji środowiska	<i>Inspective activity and evaluation of environment degradation effects</i>	105—110
IX. Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska	<i>Economic aspects of environment protection</i>	111—126

SPIS TABLIC

LIST OF TABLES

		Tablica Table	Strona Page
DZIAŁ I	CHAPTER I		
WARUNKI NATURALNE	NATURAL CONDITION		
Położenie geograficzne województwa	<i>Geographical location of voivodship</i>	1	29
Powierzchnia i granice województwa	<i>Area and borders of voivodship . . .</i>	2	29
Układ pionowy powierzchni	<i>Elevations . . . . .</i>	3	29
Większe rzeki	<i>Larger rivers . . . . .</i>	4	30
Większe i głębsze jeziora	<i>Larger and deeper lakes. . . . .</i>	5	30
Dane meteorologiczne	<i>Meteorological data . . . . .</i>	6	32
DZIAŁ II	CHAPTER II		
WYKORZYSTANIE I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY. KOPALINY	USE AND PROTECTION OF LAND AND SOIL. USEFUL MINERALS		
Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes . . . . .</i>	x	33
Powierzchnia geodezyjna województwa według kierunków wykorzystania . . .	<i>Geodetic area by land use of voivodship . . . . .</i>	1(7)	38
Powierzchnia geodezyjna terenów miejskich i wiejskich w 2009 r.	<i>Urban and rural geodetic area in 2009 . . . . .</i>	2(8)	38
Użytki rolne według klas bonitacyjnych w 2000 r.	<i>Agricultural land by valuation class in 2000. . . . .</i>	3(9)	39
Powierzchnia gruntów ugorowanych na gruntach ornych	<i>Uncultivated land on arable land . .</i>	4(10)	39
Grunty rolne i leśne wyłączone na cele nierolnicze i nieleśne	<i>Agricultural and forest land excluded for non-agricultural and non-forest purposes . . . . .</i>	5(11)	39
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowa- nia oraz grunty zrekultywowane i za- gospodarowane	<i>Devastated and degraded land re- quiring reclamation and management, reclaimed and managed lands . . . . .</i>	6(12)	40
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji według Polskiej Klasyfikacji Działalności. . . .	<i>Devastated and degraded land requiring reclamation by the Polish Classification of Activities . . . . .</i>	7(13)	40
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji według podregionów i powiatów	<i>Devastated and degraded land requiring reclamation by subregions and powiats . . . . .</i>	8(14)	40
Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych oraz spółki wodne	<i>Area of reclaimed agricultural land and water companies . . . . .</i>	9(15)	41
Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych według podregionów i powiatów	<i>Area of reclaimed agricultural land by subregions and powiats . . . . .</i>	10(16)	41

	Tablica Table	Strona Page
Urządzenia melioracji wodnych podstawowych według podregionów i powiatów w 2008 r.	<i>Basic water drainage facilities by subregions and powiats . . . . .</i>	11(17) 42
Zagrożenie gleb niekorzystnym oddziaływaniem czynników przyrodniczych w 2008 r.	<i>Agricultural land threatened by adverse natural factors in 2008 . . . . .</i>	12(18) 42
Wąwozy drogowe	<i>Road ravine . . . . .</i>	13(19) 42
Pożary upraw rolnych, łąk i nieużytków	<i>Fires of agricultural cultivations, meadows and abandoned fields. . . . .</i>	14(20) 43
Struktura odczynu gleb w latach 2006-2008	<i>Structure of reaction of soil in 2006-2008 . . . . .</i>	15(21) 43
Potrzeby wapnowania gleb w latach 2006-2008	<i>Needs for liming soil in 2006-2008 . . . . .</i>	16(22) 43
Zużycie nawozów sztucznych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik	<i>Use of artificial and lime fertilizers in pure nutrient . . . . .</i>	17(23) 43
Pozostałości środków ochrony roślin w pobranych próbach płodów rolnych	<i>Residues in crop protection products in in the collected samples of crops . . . . .</i>	18(24) 44
Kontrole przeprowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa w 2008 r.	<i>Supervision carried out by the Voivodship Inspectorate of Plant Health and Seed in 2008 . . . . .</i>	19(25) 44
Szkolenia przeprowadzone przez uprawnione organy	<i>Training carried by authorized agencies . . . . .</i>	20(26) 45
Ilość przeprowadzonych badań sprawności technicznej opryskiwaczy	<i>Number of inspections of technical efficiency sprayers. . . . .</i>	21(27) 45
Gospodarstwa prowadzące produkcję metodami ekologicznymi oraz przetwórnictwo ekologiczne	<i>Ecological farms and number of controlled ecological processing plants . . . . .</i>	22(28) 45
Struktura wielkości gospodarstw ekologicznych	<i>Structure of size of ecological farms . . . . .</i>	23(29) 45
Realizacja poszczególnych wariantów „Pakietu Rolnictwo Ekologiczne” w ramach programu rolno-środowiskowego dla PROW w perspektywie 2004-2006 i 2007-2013	<i>Implementation of the various options “Package Organic Farming” in the agri-environmental program for the RDP in 2004-2006 and 2007-2013 . . . . .</i>	24(30) 46
Integrowana produkcja.	<i>Integrated production . . . . .</i>	25(31) 46
Integrowana produkcja według gatunków w 2008 r.	<i>Integrated production by species . . . . .</i>	26(32) 46
Zasoby i eksploatacja złóż torfów	<i>Area and exploitation of peat deposits . . . . .</i>	27(33) 46

	Tablica Table	Strona Page
DZIAŁ III		
ZASOBY, WYKORZYSTANIE, ZANIECZYSZCZENIA I OCHRONA WÓD		
Uwagi metodyczne	x	47
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych	1(34)	50
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej według źródeł poboru	2(35)	50
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	3(36)	50
Zużycie wody w zakładach przemysłowych i ich wyposażenie w zamknięte obiegi wody	4(37)	50
Bilans gospodarowania wodą w przemysle	5(38)	51
Gospodarowanie wodą w przemyśle według sekcji i działów	6(39)	51
Wodociągi i kanalizacja	7(40)	52
Wodociągi i kanalizacja według podregionów i powiatów	8(41)	53
Nawadniane użytki rolne i grunty leśne oraz napełniane stawy rybne	9(42)	53
Nawadniane użytki rolne i grunty oraz napełniane stawy rybne według podregionów i powiatów	10(43)	54
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi	11(44)	54
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi według podregionów i powiatów	12(45)	55
Ścieki przemysłowe odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi	13(46)	56
Ścieki przemysłowe oczyszczane i nieoczyszczane według podregionów i powiatów	14(47)	56
Ścieki przemysłowe oczyszczane i nieoczyszczane według wybranych sekcji i działów	15(48)	57
Oczyszczalnie ścieków	16(49)	58
Zakłady według wyposażenia w oczyszczalnie ścieków	17(50)	58
CHAPTER III		
RESOURCES, USE, POLLUTION AND PROTECTION OF WATERS		
<i>Methodological notes . . . . .</i>	<i>x</i>	<i>47</i>
<i>Exploitation resources of groundwaters . . . . .</i>	<i>1(34)</i>	<i>50</i>
<i>Water withdrawal for national economy needs and population by sources of withdrawal . . . . .</i>	<i>2(35)</i>	<i>50</i>
<i>Water consumption for national economy needs and population . . . . .</i>	<i>3(36)</i>	<i>50</i>
<i>Water consumption in enterprises and their equipment with closed water cycles . . . . .</i>	<i>4(37)</i>	<i>50</i>
<i>Balance of water management in industry . . . . .</i>	<i>5(38)</i>	<i>51</i>
<i>Water management in industry by sections and divisions . . . . .</i>	<i>6(39)</i>	<i>51</i>
<i>Water-line and sewerage . . . . .</i>	<i>7(40)</i>	<i>52</i>
<i>Water-line and sewerage by subregions and powiats . . . . .</i>	<i>8(41)</i>	<i>53</i>
<i>Irrigated agricultural and forest land and water-filled fish-ponds . . . . .</i>	<i>9(42)</i>	<i>53</i>
<i>Irrigated agricultural and forest land and water-filled fish-ponds by subregions and powiats . . . . .</i>	<i>10(43)</i>	<i>54</i>
<i>Industrial and municipal waste water discharged to water or ground . . . . .</i>	<i>11(44)</i>	<i>54</i>
<i>Industrial and municipal waste water requiring treatment discharged to surface waters or ground by subregions and powiats . . . . .</i>	<i>12(45)</i>	<i>55</i>
<i>Industrial waste water discharged directly to surface water or ground . . . . .</i>	<i>13(46)</i>	<i>56</i>
<i>Purified and non-purified industrial waste water by subregions and powiats . . . . .</i>	<i>14(47)</i>	<i>56</i>
<i>Purified and non-purified industrial waste water by selected sections and division . . . . .</i>	<i>15(48)</i>	<i>57</i>
<i>Waste water treatment plants . . . . .</i>	<i>16(49)</i>	<i>58</i>
<i>Enterprises by equipment with waste water treatment plants . . . . .</i>	<i>17(50)</i>	<i>58</i>

		Tablica Table	Strona Page
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza . . .	<i>Emission and reduction of air pollutants from especially noxious enterprises . . . . .</i>	5(66)	66
Emisja i redukcja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza według wybranych sekcji i działów	<i>Emission and reduction of industrial air pollutants by selected sections and divisions . . . . .</i>	6(67)	67
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych według podregionów i powiatów	<i>Emission and reduction of air pollutants from especially noxious enterprises by subregions and powiats . . . . .</i>	7(68)	68
Zanieczyszczenia gazowe zatrzymane w urządzeniach oczyszczających według podregionów i powiatów	<i>Gaseous pollutants stopped and neutralized in purifying devices by subregions and powiats . . . . .</i>	8(69)	68
Zanieczyszczenia zatrzymane i zneutralizowane w urządzeniach oczyszczających	<i>Air pollutants stopped and neutralized in purifying devices . . . . .</i>	9(70)	69
Emisja zanieczyszczeń powietrza według rodzajów substancji	<i>Emission of air pollutants by type of substance . . . . .</i>	10(71)	69
Miasta o dużej skali zagrożenia środowiska emisją zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych . . .	<i>Urban areas with large-scale environmental risks of air emissions from especially noxious enterprises . . . . .</i>	11(72)	70
DZIAŁ V	CHAPTER V		
OCHRONA PRZYRODY I RÓZNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ	NATURE AND BIODIVERSITY PROTECTION		
Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes . . . . .</i>	x	71
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona . . .	<i>Area of special nature value protected by law . . . . .</i>	1(73)	74
Parki narodowe w 2008 r.	<i>National parks . . . . .</i>	2(74)	74
Parki narodowe według kategorii gruntów w 2008 r.	<i>National parks by lands categories in 2008 . . . . .</i>	3(75)	74
Parki narodowe według kategorii ochronności w 2008 r.	<i>National parks by protective categories in 2008 . . . . .</i>	4(76)	74
Wybrane informacje o parkach narodowych w 2008 r.	<i>Selected information about national parks . . . . .</i>	5(77)	75
Turystyka w parkach narodowych w 2008 r.	<i>Turism in national parks in 2008 . . . . .</i>	6(78)	75
Stan liczebny głównych gatunków zwierząt łownych i chronionych w parkach narodowych	<i>Number of the main species of beasts of the chase and protected animals in national parks . . . . .</i>	7(79)	75
Stan liczebny głównych gatunków ptaków (par lęgowych) chronionych w parkach narodowych w 2008 r.	<i>Number of the main species of protected birds (breeding pairs) in national parks in 2008 . . . . .</i>	8(80)	76
Gatunki drzew panujących w parkach narodowych w 2008 r.	<i>Dominant tree species in national parks in 2008 . . . . .</i>	9(81)	76
Rezerwy przyrody według typów	<i>Nature reserves by types . . . . .</i>	10(82)	77

		Tablica Table	Strona Page
Rezerwy przyrody w 2008 r.	<i>Nature reserves in 2008 . . . . .</i>	11(83)	77
Parki krajobrazowe według kategorii gruntów	<i>Landscape parks by land categories . . . . .</i>	12(84)	83
Parki krajobrazowe w 2008 r.	<i>Landscape parks in 2008 . . . . .</i>	13(85)	83
Park krajobrazowy "Łuk Mużakowa"	<i>Landscape park "Łuk Mużakowa" . . . . .</i>	14(86)	84
Obszary chronionego krajobrazu według kategorii gruntów	<i>Landscape protected by land categories . . . . .</i>	15(87)	85
Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim w 2008 r.	<i>Area of Natura 2000 in lubuskie voivodship in 2008 r. . . . .</i>	16(88)	86
Pomniki przyrody	<i>Nature monuments . . . . .</i>	17(89)	86
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody według powiatów.	<i>Area of special nature value protected by law and nature monuments . . . . .</i>	18(90)	86
Powierzchnia gruntów leśnych	<i>Forest land. . . . .</i>	19(91)	87
Powierzchnia lasów ochronnych	<i>Area of protective forests . . . . .</i>	20(92)	88
Struktura powierzchni lasów w zarządzie Lasów Państwowych według wieku i składu gatunkowego drzewostanów	<i>Structure of area of forests in the State Forest Farm - the State Forests by age and species composition . . . . .</i>	21(93)	88
Zasoby drzewne na pniu w zarządzie Lasów Państwowych według wieku i składu gatunkowego drzewostanów	<i>Forest stands in the State Forest Farm - the State Forests by age and species composition . . . . .</i>	22(94)	89
Pozyskanie drewna według sortymentów Odnowienia, zalesienia i inne prace hodowlane	<i>Removals by assortments . . . . .</i>	23(95)	89
Zadrzewienia i pozyskanie drewna (grubizny) z zadrzewień	<i>Renewals, afforestation and other forest breeding work. . . . .</i>	24(96)	90
Powierzchnia gruntów leśnych według podregionów i powiatów	<i>Trees and shrubs outside the forest and removals . . . . .</i>	25(97)	90
Pożary w lasach	<i>Forest land by subregions and powiats. . . . .</i>	26(98)	91
Odstrzał ważniejszych zwierząt łownych	<i>Forest fires. . . . .</i>	27(99)	91
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej w miastach	<i>Shot of the main beasts of the chase . . . . .</i>	28(100)	92
Rodzinne ogrody działkowe	<i>Public and settlement green areas and commune forests in towns . . . . .</i>	29(101)	92
Strefy ochronne stanowisk lęgowych gatunków prawnie chronionych w 2008 r. Działalność Ośrodka Sanatoryjnego dla Zwierząt Dziko Żyjących Prawnie Chronionych w 2008 r.	<i>Family allotment gardens . . . . .</i>	30(102)	92
Rekordy dendrologiczne w 2008 r.	<i>Protection zones posts breeding species protected by law in 2008 . . . . .</i>	31(103)	93
Koła i członkowie Ligi Ochrony Przyrody	<i>Activities Sanatorium Center of Wild Animals Protected by Law in 2008 . . . . .</i>	32(104)	93
	<i>Dendrology records in 2008 . . . . .</i>	33(105)	94
	<i>Clubs and members of the Nature Protection League . . . . .</i>	34(106)	94

	Tablica Table	Strona Page
DZIAŁ VI		
ODPADY		
Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes</i> x	95
Odpady uciążliwe dla środowiska	<i>Waste noxious for environment</i> . . . . . 1(107)	97
Odpady wytworzone i nagromadzone oraz tereny ich składowania według podregionów i powiatów	<i>Waste generated and accumulated so far and their disposal sites by subregions and powiats</i> . . . . . 2(108)	97
Odpady wytworzone i nagromadzone według wybranych sekcji i działów	<i>Waste generated and accumulated so far and their disposal sites by selected sections and divisions</i> . . . . . 3(109)	98
Odpady niebezpieczne	<i>Hazardous waste</i> . . . . . 4(110)	99
Odpady komunalne zebrane i unieszkodliwione	<i>Municipal waste collected and neutralized</i> . . . . . 5(111)	99
Składowiska (wysypiska) odpadów komunalnych	<i>Landfill of municipal waste</i> . . . . . 6(112)	99
Odpady komunalne stałe zebrane i płynne wywiezione według podregionów i powiatów	<i>Solid municipal waste collected and neutralized and liquid exported by subregions and powiats</i> . . . . . 7(113)	100
DZIAŁ VII		
PROMIENIOWANIE JONIZUJĄCE. HAŁAS		
Uwagi metodyczne	<i>Methodological notes</i> x	101
Moc dawki promieniowania gamma	<i>Dose rate of gamma radioactivity</i> . . . . . 1(114)	102
Stężenie radionuklidów w powietrzu	<i>Concentrations of radionuclides in the air</i> . . . . . 2(115)	102
Hałas przemysłowy	<i>Industrial noise</i> . . . . . 3(116)	102
Hałas drogowy w dzień w wybranych miastach w latach 2002-2008	<i>Traffic noise (during day) in the urban areas</i> . . . . . 4(117)	103
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi dla zdrowia	<i>Persons working in hazardous conditions connected with strenuous and dangerous conditions to health</i> . . . . . 5(118)	103
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi dla zdrowia według podregionów i powiatów	<i>Persons working in hazardous conditions connected with strenuous and dangerous conditions to health by subregions and powiats</i> . . . . . 6(119)	104

	Tablica Table	Strona Page
DZIAŁ VIII		
DZIAŁALNOŚĆ INSPEKCYJNO-KONTROLNA I OCENA SKUTKÓW DEGRADACJI ŚRODOWISKA		
Uwagi metodyczne	x	105
Jakość wody z wodociągów dostarczanej ludności do spożycia w 2008 r.	1(120)	107
Ocena sanitarna wód powierzchniowych i kąpielisk	2(121)	107
Działalność kontrolna Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska	3(122)	107
Działalność Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie ochrony powietrza, ochrony wód, gospodarki odpadami i ochrony gleb	4(123)	108
Zdarzenia mające znamiona poważnych awarii według źródeł	5(124)	109
Przeciętne dalsze trwanie życia	6(125)	110
Zachorowania na niektóre choroby zakaźne na 100 tys. ludności	7(126)	110
DZIAŁ IX		
EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA		
Uwagi metodyczne	x	111
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej	1(127)	114
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania oraz podregionów i powiatów	2(128)	115
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania oraz podregionów i powiatów	3(129)	116
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według rodzaju inwestycji	4(130)	116
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania oraz źródeł finansowania	5(131)	117

		Tablica Table	Strona Page
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według źródeł finansowania oraz kierunków inwestowania	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by sources of financing and directions of investing . . . . .</i>	6(132)	118
Wydatki na środki trwałe według grup inwestorów	<i>Expenditure on fixed assets by groups of investors . . . . .</i>	7(133)	122
Efekty rzeczowe oddanych do użytku inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej	<i>Tangible effects of investments on environment protection and water management . . . . .</i>	8(134)	122
Realizacja inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej na wsi	<i>Implementation of the investment environment protection and water management in rural areas . . . . .</i>	9(135)	123
Fundusze ekologiczne	<i>Ecological funds . . . . .</i>	10(136)	125
Środki dyspozycyjne i wydatki Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	<i>Discretionary resources and expenditure of Funds Environment Protection and Water Management . . . . .</i>	11(137)	125
Wykorzystanie środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej według form i kierunków finansowania	<i>Use of resources of Voivodship Fund Environment Protection and Water Management by form and directions of investing . . . . .</i>	12(138)	126
Środki dyspozycyjne i wydatki Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	<i>Discretionary resources and expenditure of Powiats Funds Environment Protection and Water Management . . . . .</i>	13(139)	126
Środki dyspozycyjne i wydatki Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	<i>Discretionary resources and expenditure of Gminas Funds Environment Protection and Water Management . . . . .</i>	14(140)	126

SPIS WYKRESÓW

LIST OF CHARTS

		Strona Page
Podział administracyjny województwa lubuskiego w 2008 r.	<i>Administrative division of lubuskie voivodship in 2008 . . . . .</i>	28-29
Położenie geograficzne województwa lubuskiego	<i>Geographic location of the lubuskie voivodship . . . . .</i>	32-33
Struktura powierzchni województwa według kierunków wykorzystania	<i>Voivodship area structure according to directions of utilization . . . . .</i>	46-47
Lesistość według powiatów w 2008 r.	<i>Forest cover by powiats in 2008 . . . . .</i>	46-47
Struktura poboru i zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	<i>Structure of water withdrawal for national economy needs and population . . . . .</i>	62-63

	Strona <i>Page</i>
Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania odprowadzanych do wód lub do ziemi	<i>Structure of industrial and municipal waste water requiring treatment discharged to surface waters or ground . . . . .</i> 62-63
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych według powiatów	<i>Emission of air pollutants from especially noxious enterprises . . . . .</i> 70-71
Rozmieszczenie par bociana białego w sołectwach województwa lubuskiego w 2004 r.	<i>Distribution of couple of white stork in administrative's office villages of lubuskie voivodship in 2004 . . . . .</i> 86-87
Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim	<i>Area of Natura 2000 in lubuskie voivodship</i> 86-87
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2008 r.	<i>Area of special nature value protected by law in 2008 . . . . .</i> 94-95
Pomniki przyrody według powiatów w 2008 r.	<i>Monuments of nature in 2008 . . . . .</i> 94-95
Odpady wytworzone według podregionów i powiatów w 2008 r.	<i>Waste generated by subregions and powiats in 2008 . . . . .</i> 100-101
Struktura odpadów wytworzonych (z wyłączeniem odpadów komunalnych)	<i>Structure of waste generated (excluding municipal waste). . . . .</i> 100-101
Nakłady na środki trwałe służące zmniejszeniu hałasu i wibracji	<i>Outlays on fixed assets to reduce noise and vibration. . . . .</i> 104-105
Efekty nakładów na środki trwałe służące zmniejszeniu hałasu.	<i>Effects of outlays on fixed assets to reduce noise. . . . .</i> 104-105
Stwierdzone choroby zawodowe w 2008 r.	<i>Ascertained occupational diseases in 2008</i> 110-111
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy według powiatów	<i>Persons working in hazardous conditions connected with work environment. . . . .</i> 110-111
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2008 r.	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by directions of investing in 2008</i> 126-127
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania w 2008 r.	<i>Outlays on fixed assets on water management by directions of investing in 2008 . . . . .</i> 126-127

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (-)	(-)	- zjawisko nie wystąpiło.
Zero	(0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
	(0,0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka	(.)	- zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak	x	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”		- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

zł	= złoty	m ³	= metr sześcienny
tys.	= tysiąc	dam ³	= dekametr sześcienny
mln	= milion	hm ³	= hektometr sześcienny
szt.	= sztuka	d	= doba
kg	= kilogram	h	= godzina
mg	= miligram	dB	= decybel
t	= tona	Bq	= bekerel
kg/r	= kilogramów rocznie	kBq	= kilobekerel
t/r	= ton rocznie	Gy	= grej
m	= metr	nGy	= nanogrej
m ²	= metr kwadratowy	kW·h	= kilowatogodzina
ha	= hektar	GW·h	= gigawatogodzina
km	= kilometr	cd.	= ciąg dalszy
km ²	= kilometr kwadratowy	dok.	= dokończenie

UWAGI OGÓLNE

1. Prezentowane w publikacji dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą całej gospodarki narodowej.

2. Dane prezentuje się:

- 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)**, opracowanej na podstawie wydawnictw Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich EUROSTAT - „Nomenclature des Activités de Communauté Européenne - NACE rev. 1.1”. PKD wprowadzona została z dniem 1 maja 2004 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz. U. Nr 33, poz. 289).
W stosunku do PKD dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „Przemysł” sekcje: „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”;
- 2) według **sektorów własności**:
  - a) sektor publiczny - grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszana” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
  - b) sektor prywatny - grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszana” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

3. Dane prezentowane dla województwa i podregionów odpowiadają poziomowi 2 i 3 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS utworzona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 685, z późn. zm.) jest odpowiednikiem Wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) ustanowionej Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady dnia 26 maja 2003 r. (Dz.U. UE L 154 z 21 VI 2003 r.).

4. Dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.

5. Informacje dla województwa w podziale na **podregiony** oraz na **miasta i wieś** podano w każdorazowym podziale administracyjnym. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, przez „wieś” - pozostałe terytorium województwa.

6. **Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

7. Przy **przeliczeniach na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku - według stanu w dniu 30 VI.

8. Niektóre informacje za ostatni rok zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.

9. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

10. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; skrócone nazwy zostały oznaczone w tablicach znakiem „ ”. Zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót	pełna nazwa
sekcje PKD	
handel i naprawy	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne
działy PKD	
produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz korka (oprócz mebli), wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
produkcja masy włóknistej oraz papieru	produkcja masy włóknistej oraz wyrobów z papieru

I. STAN, ZAGROŻENIE I OCHRONA ŚRODOWISKA W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM NA TLE KRAJU I WOJEWÓDZTW

TABL. I/1. **POWIERZCHNIA GEODEZYJNA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA W 2009 R.**
Stan w dniu 1 I

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Użytki rolne	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami
POLSKA	31267936	18980740	9496122	640467
Dolnośląskie	1994574	1199034	619651	17501
Kujawsko-pomorskie ..	1797267	1181582	435319	46910
Lubelskie	2512250	1785153	587444	19261
Lubuskie	1398788	572536	714637	24529
Łódzkie	1821888	1302849	393220	10759
Małopolskie	1518279	934812	460241	23013
Mazowieckie	3555819	2455055	835983	40020
Opolskie	941188	605219	261501	11671
Podkarpackie	1784573	967251	705948	20075
Podlaskie	2018701	1223448	635533	27388
Pomorskie	1831005	933158	683859	73535
Śląskie	1233308	647200	408832	17802
Świętokrzyskie	1171053	757895	343360	8039
Warmińsko-mazurskie	2417346	1331200	775657	138034
Wielkopolskie	2982649	1951979	788668	42053
Zachodniopomorskie ..	2289248	1132369	846269	119877

(dok.)

WOJEWÓDZTWA	Grunty zabudowane i zurbanizowane			Użytki ekologiczne	Tereny różne	Nieużytki
	razem	w tym				
		mieszka- niowe	tereny komunika- cyjne			
w ha						
POLSKA	1529364	268510	887571	33890	101885	485470
Dolnośląskie	132279	19525	69980	3494	9709	13006
Kujawsko-pomorskie ..	80815	15329	47980	4972	5199	42373
Lubelskie	88670	8161	66178	4343	4012	23367
Lubuskie	59339	7992	37413	2875	7209	17663
Łódzkie	92233	17927	51535	1093	6373	15361
Małopolskie	82221	15511	45218	573	5755	11664
Mazowieckie	180458	40506	101597	1599	6622	36082
Opolskie	55379	9059	30725	392	3111	3915
Podkarpackie	74869	10269	48259	1667	5138	9625
Podlaskie	72907	7277	54716	1820	2007	55598
Pomorskie	89200	16931	50191	1871	7068	7068
Śląskie	138251	42955	50623	424	5557	5557
Świętokrzyskie	51340	7399	31540	320	1216	1216
Warmińsko-mazurskie ..	85903	11763	59003	2207	7399	7399
Wielkopolskie	149344	27209	86359	2102	11567	11567
Zachodniopomorskie ...	96156	10697	56254	4138	13943	13943

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

TABL. I/2. **ZASOBY EKSPLOATACYJNE WÓD PODZIEMNYCH W 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Przyrost lub ubytek (-) w stosunku do 2007 r.	Z utworów geologicznych			
			czwartorzędowych	trzeciorzędowych	kredowych	starszych
w hm ³						
POLSKA	16941,5	78,4	11203,8	1750,7	2316,0	1670,9
Dolnośląskie	775,6	3,9	526,5	176,6	28,1	44,3
Kujawsko-pomorskie	1356,5	30,5	1069,7	222,1	52,5	12,2
Lubelskie	1170,4	9,8	189,6	108,9	864,9	7,1
Lubuskie	810,0	7,0	752,5	57,3	0,1	-
Łódzkie	1388,3	19,3	545,4	61,4	517,7	263,9
Małopolskie	613,1	11,8	340,3	71,9	111,5	89,4
Mazowieckie	2057,1	42,9	1596,3	156,1	217,2	87,5
Opolskie	475,8	0,5	208,1	126,9	16,8	124,0
Podkarpackie	503,9	0,7	452,8	38,2	12,6	0,3
Podlaskie	663,1	1,8	644,7	17,9	0,3	0,1
Pomorskie	1432,3	2,5	1185,3	139,9	106,7	0,4
Śląskie	919,3	-68,7	194,8	20,0	37,7	666,7
Świętokrzyskie	529,4	2,6	59,7	36,8	124,0	308,9
Warmińsko-mazurskie	1138,6	2,6	1076,9	60,4	1,3	-
Wielkopolskie	1600,5	6,5	971,8	391,8	211,5	25,5
Zachodniopomorskie	1507,6	4,8	1389,3	64,5	13,0	40,7

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

TABL. I/3. **GRUNTY ROLNE I LEŚNE WYŁĄCZONE NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE W 2008 R.**

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Kierunki wyłączenia					
		tereny			użytki kopalne	zbiorniki wodne	inne
		komunikacyjne	osiedlowe	przemysłowe			
w ha							
POLSKA	6018	194	3206	925	572	72	1051
Dolnośląskie	426	16	173	98	42	23	75
Kujawsko-pomorskie	140	-	40	79	7	-	13
Lubelskie	176	17	99	42	7	2	9
Lubuskie	178	7	114	15	10	17	13
Łódzkie	333	15	120	128	30	-	41
Małopolskie	416	9	291	42	21	2	50
Mazowieckie	468	14	237	66	41	-	111
Opolskie	57	7	18	4	18	-	11
Podkarpackie	240	3	138	8	64	-	28
Podlaskie	159	8	48	11	75	-	17
Pomorskie	1178	39	738	125	63	2	212
Śląskie	666	26	417	55	11	-	156
Świętokrzyskie	108	2	50	8	29	9	11
Warmińsko-mazurskie	281	4	121	55	6	-	94
Wielkopolskie	508	4	222	106	110	-	66
Zachodniopomorskie	684	23	380	83	38	17	144

Źródło: dane o wyłączonych gruntach rolnych - Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a w zakresie gruntów leśnych - Ministerstwa Środowiska.

TABL. I/4. **GRUNTY ZDEWASTOWANE I ZDEGRADOWANE WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI ORAZ ZREKULTYWOWANE I ZAGOSPODAROWANE W 2008 R.**

WOJEWÓDZTWA	Grunty wymagające rekultywacji ^a			Grunty ^b	
	ogółem	zdewastowane	zdegradowane	zrekultywowane	zagospodarowane
	w ha				
POLSKA	63735	57854	5881	1319	523
Dolnośląskie	7423	5704	1719	26	120
Kujawsko-pomorskie	3843	3796	47	9	6
Lubelskie	3359	3142	217	54	18
Lubuskie	1498	796	702	38	-
Łódzkie	4604	4378	226	82	43
Małopolskie	2352	2341	11	190	56
Mazowieckie	4110	4093	17	56	16
Opolskie	3297	2941	356	55	20
Podkarpackie	1900	1819	81	82	48
Podlaskie	2864	2762	102	20	10
Pomorskie	2853	2352	501	52	2
Śląskie	4654	3750	904	28	28
Świętokrzyskie	2987	2928	59	51	41
Warmińsko-mazurskie	4865	4704	161	165	2
Wielkopolskie	10133	9947	186	383	111
Zachodniopomorskie	2993	2401	592	28	2

a Stan w dniu 31 XII. b W ciągu roku.

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

TABL. I/5. **POWIERZCHNIA ZMELIOROWANYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2008 R.**

WOJEWÓDZTWA	Ogółem			Grunty orne			Łąki i pastwiska		
	w ha	w %		w ha	w tym		w ha	w tym	
		ogólnej powierzchni użytków rolnych	powierzchni użytków rolnych wymagających melioracji		zdręnowane	nawadniane		zdręnowane	nawadniane
POLSKA	6421658	39,8	69,7	4630918	3982260	48602	1790740	401015	364962
Dolnośląskie	442915	45,9	71,8	315047	240580	1451	127868	37124	2461
Kujawsko-pomorskie	462456	41,8	66,4	390046	347286	4048	72410	7280	7836
Lubelskie	318208	20,0	67,6	150982	124307	337	167226	30312	47391
Lubuskie	176166	35,3	69,2	105023	60068	5254	71143	5961	20958
Łódzkie	473765	42,2	76,8	400978	384089	301	72787	10848	15420
Małopolskie	204012	28,3	54,3	172297	148836	179	31715	9926	655
Mazowieckie	775497	36,3	64,4	562214	511982	1213	213283	25628	56112
Opolskie	248764	43,7	77,2	186991	132044	980	61773	14505	3965
Podkarpackie	221209	28,6	54,0	145638	117312	299	75571	40105	6832
Podlaskie	350396	31,1	58,0	185031	181312	77	165365	29664	60040
Pomorskie	421794	55,3	86,1	286558	164295	14248	135236	22521	33745
Śląskie	213506	47,9	76,1	158897	144128	15	54609	19356	3582
Świętokrzyskie	115658	20,0	61,6	66020	52411	155	49638	11333	9527
Warmińsko-mazurskie	620582	63,3	76,1	401451	373063	4989	219131	88059	23747
Wielkopolskie	971668	53,7	78,8	836042	759640	11436	135626	12581	34128
Zachodniopomorskie	405062	42,0	63,5	267703	240907	3620	137359	35758	38563

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

TABL. I/6. **POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI W 2008 R.**

WOJEWÓDZTWA	Ogółem		Na cele		
	w hm ³	na 1 km ² w dam ³	produkcyjne ^a	nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełnienia stawów rybnych	eksploatacji sieci wodociągowej ^b
POLSKA	10751,9	34,4	7499,5	1148,9	2103,5
Dolnośląskie	461,3	23,1	111,9	171,3	178,1
Kujawsko-pomorskie	247,3	13,8	73,1	56,2	118,0
Lubelskie	367,9	14,6	114,6	166,2	87,1
Lubuskie	109,6	7,8	13,1	42,9	53,6
Łódzkie	328,8	18,0	96,2	84,0	148,6
Małopolskie	582,0	38,3	348,9	75,7	157,4
Mazowieckie	2712,1	76,3	2301,7	105,5	304,8
Opolskie	122,5	13,0	44,1	28,0	50,4
Podkarpackie	287,3	16,1	147,9	58,2	81,2
Podlaskie	93,8	4,6	13,1	21,8	58,9
Pomorskie	253,9	13,9	124,9	10,9	118,1
Śląskie	486,3	39,4	110,8	71,1	304,3
Świętokrzyskie	1078,1	92,1	937,8	82,8	57,6
Warmińsko-mazurskie	143,6	5,9	29,3	42,8	71,6
Wielkopolskie	1769,0	59,3	1453,1	105,2	210,7
Zachodniopomorskie	1708,3	74,6	1578,9	26,4	103,0

a Poza rolnictwem i leśnictwem - z ujęć własnych. b Pobór wody na ujęciach, przed wtłoczeniem do sieci.

TABL. I/7. **ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI W 2008 R.**

WOJEWÓDZTWA	Ścieki odpro- wadzone	W tym wymagające oczyszczenia						
		ogółem	oczyszczone			nieoczyszczone		
			razem	w tym		w hm ³	odprowadzone	
				chemi- cznie i biolo- gicznie	z pod- wyższo- nym usuwa- niem bio- genów		bezpo- średnio z zakła- dów	siecią kanali- zacyjną
w hm ³	w % ścieków wymagających oczyszczenia			w % ścieków nieoczyszczanych				
POLSKA	8807,6	2236,6	92,9	21,6	41,9	159,6	46,7	53,3
Dolnośląskie	215,0	158,4	93,2	38,9	40,1	10,8	60,2	39,8
Kujawsko-pomorskie	114,8	111,0	100,0	35,9	47,0	-	-	-
Lubelskie	148,2	71,9	97,3	22,1	56,5	1,9	15,8	84,2
Lubuskie	36,0	35,5	95,0	31,2	61,3	1,8	11,1	88,9
Łódzkie	123,9	123,8	92,7	9,7	69,8	9,1	8,8	91,2
Małopolskie	543,1	268,9	98,9	10,2	32,7	3,1	54,8	45,2
Mazowieckie	2456,2	232,7	87,6	30,0	56,1	28,8	1,7	98,3
Opolskie	86,4	84,0	96,8	8,1	30,7	2,7	81,5	18,5
Podkarpackie	191,5	74,4	95,2	33,3	47,4	3,6	27,8	72,2
Podlaskie	40,6	40,2	99,7	20,1	77,4	0,1	-	100,0
Pomorskie	201,4	139,4	90,0	40,1	46,4	13,9	13,7	86,3
Śląskie	364,8	362,7	85,0	13,1	33,7	54,3	81,2	18,8
Świętokrzyskie	978,5	55,9	84,3	34,0	24,5	8,8	100,0	-
Warmińsko-mazurskie	66,3	50,1	95,6	17,8	77,0	2,2	22,7	77,3
Wielkopolskie	1606,8	189,8	97,9	9,7	46,5	4,0	27,5	72,5
Zachodniopomorskie	1634,2	238,0	93,6	23,1	14,8	15,2	7,2	92,8

TABL. I/8. EMISJA I REDUKCJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA W 2008 R.

WOJEWÓDZTWA	Emisja zanieczyszczeń						Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji w % zanieczyszczeń wytworzonych	
	pyło- wych	gazowych (bez CO ₂)		pyło- wych	gazowych (bez CO ₂)			
		ogółem	w tym dwu- tlenku siarki		ogółem	w tym dwu- tlenku siarki		
	w tys. t/r			na 1 km ² w t			pyłowe	gazowe
POLSKA	76,8	1785,4	603,6	0,25	5,71	1,93	99,6	54,9
Dolnośląskie	6,4	87,9	54,0	0,32	4,41	2,71	99,7	90,4
Kujawsko-pomorskie	5,2	59,1	24,2	0,29	3,29	1,35	99,0	37,6
Lubelskie	3,4	32,9	15,6	0,14	1,31	0,62	99,0	86,6
Lubuskie	1,4	29,2	2,7	0,10	2,08	0,20	98,5	0,5
Łódzkie	6,8	144,4	76,7	0,37	7,93	4,21	99,8	62,5
Małopolskie	5,7	156,2	34,5	0,38	10,29	2,27	99,4	45,0
Mazowieckie	6,7	156,9	88,5	0,19	4,41	2,49	99,6	40,4
Opolskie	3,1	59,7	12,5	0,33	6,34	1,33	99,9	62,2
Podkarpackie	2,3	20,8	10,4	0,13	1,17	0,58	98,7	29,6
Podlaskie	1,3	11,2	3,7	0,06	0,55	0,18	98,4	5,8
Pomorskie	3,3	34,9	20,0	0,18	1,91	1,09	98,9	56,4
Śląskie	14,1	695,2	94,9	1,14	56,37	7,69	99,6	31,8
Świętokrzyskie	4,0	84,3	29,1	0,34	7,20	2,49	99,8	36,1
Warmińsko-mazurskie	1,4	9,4	4,1	0,06	0,39	0,17	98,4	2,6
Wielkopolskie	6,6	160,2	110,6	0,22	5,37	3,71	99,4	28,8
Zachodniopomorskie	5,1	42,9	22,0	0,22	1,87	0,96	99,4	43,8

TABL. I/9. ODPADY^a WYTWORZONE I NAGROMADZONE W 2008 R.

WOJEWÓDZTWA	Odpady wytworzone w ciągu roku				Odpady nagromadzone ^b (stan w końcu roku)
	ogółem	poddane odzyskowi	w tym unieszkodliwione		
			razem	w tym składowane ^c	
	w tys. t				
POLSKA	114938,2	86124,8	24890,8	20289,7	1731586,5
Dolnośląskie	33738,8	23883,6	9060,4	9001,8	575153,7
Kujawsko-pomorskie	2237,7	1950,8	244,3	172,6	18933,3
Lubelskie	4449,4	3726,3	670,4	642,7	15830,6
Lubuskie	706,4	456,2	184,6	112,3	2905,3
Łódzkie	3857,4	1235,1	2547,6	2517,8	48504,8
Małopolskie	8556,3	6730,2	1231,6	1135,1	145170,3
Mazowieckie	6922,4	4169,2	2461,4	629,2	47372,6
Opolskie	848,7	737,4	95,0	84,9	23120,0
Podkarpackie	1084,2	903,2	136,6	89,9	484,1
Podlaskie	838,3	729,6	50,2	6,3	2383,4
Pomorskie	2487,5	2032,6	380,3	300,3	22970,9
Śląskie	35301,0	31998,7	2149,9	2041,1	650311,8
Świętokrzyskie	2135,2	1852,7	260,7	249,6	17349,3
Warmińsko-mazurskie	838,3	676,5	43,8	5,5	1240,4
Wielkopolskie	4985,4	2929,0	1881,8	1168,5	49803,1
Zachodniopomorskie	5951,2	2113,7	3492,2	2132,1	110052,9

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów. c Na terenach własnych zakładów i na terenach obcych.

TABL. I/10. OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE^a W 2008 R.

WOJEWÓDZTWA	Ogółem			W tym			
	w ha	w % powierzchni ogólnej	na 1 mieszkańca w m ²	parki narodowe ^b	rezerваты przyrody ^b	parki krajobrazowe ^{bc}	obszary chronionego krajobrazu ^c
POLSKA	10101985,7	32,3	2649	314477,4	173593,9	2513761,9	6969107,5
Dolnośląskie	359688,8	18,0	1250	11920,9	10504,3	195437,4	136228,2
Kujawsko-pomorskie	574957,8	32,0	2780	-	17788,6	215461,9	333690,4
Lubelskie	570428,4	22,7	2639	18247,1	11549,6	233595,4	299169,5
Lubuskie	542824,4	38,8	5380	13642,8	3636,3	76039,4	436481,6
Łódzkie	342640,1	18,8	1344	72,4	7427,1	95086,1	228039,1
Małopolskie	790348,6	52,1	2404	38114,1	3298,8	175811,6	571803,7
Mazowieckie	1054110,3	29,6	2025	38476,1	18221,9	168150,1	821809,5
Opolskie	256064,3	27,2	2479	-	811,9	62407,1	189554,6
Podkarpackie	794328,8	44,5	3783	46611,7	10989,8	272818,5	462857,0
Podlaskie	645103,9	32,0	5414	92089,8	23684,0	83531,9	444021,0
Pomorskie	597337,8	32,6	2691	26185,9	8572,5	152188,9	390329,6
Śląskie	272637,8	22,1	587	-	4076,7	227005,0	36962,8
Świętokrzyskie	748709,1	63,9	5882	7626,4	3803,5	126579,1	610293,1
Warmińsko-mazurskie	1119438,8	46,3	7844	-	30013,3	139399,0	925425,6
Wielkopolskie	941719,2	31,6	2772	7961,7	7038,3	174084,6	748465,6
Zachodniopomorskie	491647,6	21,5	2904	13528,5	12177,3	116165,9	333976,2

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. b Bez otuliny. c Bez rezerwatów, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych i zespołów przyrodniczych położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

TABL. I/11. KIERUNKI FINANSOWANIA WOJEWÓDZKICH FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W 2008 R.

WOJEWÓDZTWA	Razem	Gospodarka ściekowa i ochrona wód	Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	Gospodarka odpadami	Pozostałe dziedziny
POLSKA	2026525,2	1110926,6	537277,7	128523,6	249797,3
Dolnośląskie	226331,6	110848,7	34200,3	8568,8	72713,7
Kujawsko-pomorskie	118263,9	66939,9	34168,7	5632,3	11523,1
Lubelskie	71607,5	30301,2	24390,4	7817,3	9098,6
Lubuskie	19549,3	15185,5	2656,0	15,5	1692,3
Łódzkie	217078,6	152857,3	41889,1	7018,4	15313,8
Małopolskie	159713,6	77167,5	39760,5	11136,8	31648,8
Mazowieckie	308667,3	200426,4	61627,3	19979,8	26633,8
Opolskie	66299,6	40992,0	20213,6	2048,8	3045,2
Podkarpackie	64914,0	38617,1	15261,4	7310,1	3725,4
Podlaskie	28783,3	10299,3	12053,1	4674,7	1756,1
Pomorskie	85404,2	55869,3	8486,7	9829,6	11218,6
Śląskie	359865,2	126269,3	182566,6	22675,3	28354,0
Świętokrzyskie	47426,0	31364,8	10534,3	3147,6	2379,3
Warmińsko-mazurskie	21437,1	8719,4	4941,2	2028,7	5747,7
Wielkopolskie	150952,5	92201,2	35233,4	11459,2	12058,7
Zachodniopomorskie	80231,6	52867,6	9295,2	5180,6	12888,2

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

II. WAŻNIEJSZE DANE O WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Powierzchnia w km ² (stan w dniu 1 I)	13988	13988	13988
Ludność (stan w dniu 31 XII) w tys.	1008,5	1008,5	1009,0
miasta	645,6	643,9	643,1
wieś	363,0	364,5	365,9
Pobór wody - w % poboru ogółem – na cele:			
produkcyjne ^a (poza rolnictwem, łowiectwem i leśnictwem)	13,7	13,2	11,9
eksploatacji sieci wodociągowej ^b	53,4	51,5	48,9
Zużycie wody na 1 km ² w dam ³ :			
na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	6,2	6,3	6,7
do produkcji przemysłowej	1,0	0,9	0,9
Zużycie w gospodarstwach domowych:			
wody z wodociągów: w hm ³	31,3	30,6	31,0
na 1 mieszkańca w m ³	31,0	30,3	30,7
Długość sieci (stan w dniu 31 XII) w km: wodociągowej	5655,5	5754,0	6016,7
kanalizacyjnej	2164,6	2305,0	2465,6
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % wymagających oczyszczania	91,7	91,9	95,0
Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczane na 1 km ² w dam ³	0,2	0,2	0,1
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogółu ludności	64,7	65,2	68,4
Przemysłowe zanieczyszczenia powietrza:			
emisja na 1 km ² powierzchni ogólnej w t:			
pyłów	0,2	0,1	0,1
gazów (bez dwutlenku węgla)	2,6	2,6	2,1
stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń w %:			
pyłów	97,7	98,4	98,5
gazów (bez dwutlenku węgla)	0,0	0,0	0,5

a Z ujęć własnych. b Pobór na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci.

II. WAŻNIEJSZE DANE O WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu roku na 1 km ² w t	50,7	52,0	50,5
Odpady komunalne zebrane (w ciągu roku) przez zakłady oczyszczania na 1 mieszkańca w kg	286,6	264,9	306,8
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) - w % nakładów ogółem - na:			
ochronę środowiska	77,1	69,6	81,1
gospodarkę wodną	22,9	30,4	18,9
Obszary prawnie chronione ^a :			
w % powierzchni ogólnej	39,2	39,2	38,8
na 1 mieszkańca w m ²	5431	5431	5380
Powierzchnia gruntów leśnych (stan w dniu 31 XII) w tys. ha	702,9	703,8	704,6
Powierzchnia lasów (stan w dniu 31 XII):			
w tys. ha	681,8	682,7	683,4
na 1 mieszkańca w ha	0,7	0,7	0,7
Lesistość ^b (stan w dniu 31 XII) w %	48,7	48,8	48,9
Pozyskanie drewna (grubizny) na 100 ha powierzchni lasów w m ³	360,3	385,0	361,4
Użytki rolne ^c (stan w czerwcu) w tys. ha	501,6	500,5	508,1
w tym grunty orne:			
w tys. ha	377,9	357,9	361,8
w % powierzchni ogólnej	27,0	25,6	25,9
Zużycie nawozów w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych ^d w kg :			
sztucznych	116,2	124,4	140,4
wapniowych	35,7	42,2	40,7

a Bez rezerwatów przyrody położonych na terenach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

b Stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni województwa. c Według granic administracyjnych.

d W roku gospodarczym.

III. WAŻNIEJSZE DANE O PODREGIONACH W 2008 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lubuskie	Podregiony	
		gorzowski	zielonogórski
Powierzchnia w km ² (stan w dniu 1 I)	13988	6113	7875
Jednostki podziału terytorialnego ^a			
powiaty	12	5	7
miasta na prawach powiatu	2	1	1
gminy	83	29	54
Miasta ^a	42	16	26
Miejscowości wiejskie ^a	1385	600	785
Sołectwa ^a	1017	373	644
Ludność ogółem ^a	1008962	382033	626929
na 1 km ²	72	62	80
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w hm ³	109,6	42,9	66,7
w tym - w % ogółem - na potrzeby:			
przemysłu	11,9	20,3	6,6
eksploatacji sieci wodociągowej ^b	48,9	46,7	50,3
Sieć rozdzielcza w km:			
wodociągowa ^a	6016,7	2297,1	3719,6
na 100 km ²	43,0	37,6	47,2
kanalizacyjna ^{ac}	2465,6	1011,5	1454,1
na 100 km ²	17,6	16,5	18,5
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych ^a :			
wodociągowe	118738	43919	74819
kanalizacyjne	50812	21991	28821
Zużycie w gospodarstwach domowych w hm ³ wody z wodociągów	31,0	11,8	19,2
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	35,5	15,6	19,9
oczyszczane w hm ³	33,7	15,3	18,4
w tym chemicznie, biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczania	92,5	93,6	91,5
nieoczyszczane w hm ³	1,8	0,3	1,5
Komunalne oczyszczalnie ścieków ^a	97	42	55
przepustowość w m ³ /dobę	243118	76234	166884
w tym biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów	96	41	55
przepustowość w m ³ /dobę	243085	76201	166884
Ludność ^a obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ludności ogółem			
biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów	68,4	75,2	64,3
biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów	68,4	75,2	64,3
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. t:			
pyłowych	1,4	0,4	1,0
gazowych	1842,3	678,1	1164,2
w tym: dwutlenek siarki	2,7	1,4	1,3
dwutlenek węgla	1813,2	675,2	1138,0

a Stan w dniu 31 XII. b Pobór wody na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci. c Oraz kolektory.

III. WAŻNIEJSZE DANE O PODREGIONACH W 2008 R. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lubuskie	Podregiony	
		gorzowski	zielonogórski
Zanieczyszczenia powietrza zatrzymane w urządzeniach do redukcji w % zanieczyszczeń wytworzonych			
pyłowych	98,5	98,1	98,6
gazowych	0,5	0,0	0,6
Odpady (z wyłączeniem komunalnych)			
wytworzone w ciągu roku w tys. t	706,4	226,2	480,2
w tym w % ogółem:			
poddane odzyskowi	64,6	52,7	70,2
unieszkodliwione	26,1	44,6	17,5
nagromadzone ^b w tys. t (stan w końcu roku)	2905,3	2867,2	38,1
Odpady komunalne (stałe) bez wyselekcjonowanych zebrane w tys. t (w ciągu roku)	291,9	110,6	181,3
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) służące:			
ochronie środowiska			
w mln zł	234,5	54,8	179,7
na 1 mieszkańca w zł	233	143	286
gospodarce wodnej			
w mln zł	54,6	25,5	29,1
na 1 mieszkańca w zł	54	67	46
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^c :			
w % powierzchni ogólnej	38,8	49,6	30,4
na 1 mieszkańca w m ²	5380	7936	3822
Pomniki przyrody ^a	1088	408	680
Powierzchnia gruntów leśnych ^a w tys. ha	704,6	309,0	395,6
w tym lasy ^d :			
publiczne	675,0	296,9	378,1
prywatne	8,5	2,8	5,6
Lesistość w %	48,9	49,0	48,7
Zalesienia w ha	493,9	68,2	425,7
Użytkowanie gruntów ^e (stan w dniu 1 I)			
użytki rolne:			
w % powierzchni ogólnej	41,0	40,1	41,8
w ha:			
grunty orne	407675	168458	239217
sady	2892	1210	1682
łąki i pastwiska	138766	65193	73573
lasy i grunty leśne w ha	706380	309471	396909
pozostałe grunty w ha	118699	56893	61806

a Stan w dniu 31 XII. b Na terenach własnych zakładów. c Bez rezerwatów przyrody położonych na terenach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. d Grunt pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) lub przejściowo jej pozbawiony. e Według bilansu geodezyjnego.

Podział administracyjny województwa lubuskiego w 2008 r. Stan w dniu 1 I

Warunki naturalne

Dział I**WARUNKI NATURALNE****TABL. 1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE WOJEWÓDZTWA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	W stopniach i minutach	W kilometrach
Najdalej wysunięte punkty granicy województwa:		
na północ (szerokość geograficzna północna)	53°07'	x
na południe (szerokość geograficzna północna)	51°21'	x
na zachód (długość geograficzna wschodnia)	14°32'	x
na wschód (długość geograficzna wschodnia)	16°25'	x
Rozciągłość:		
z południa na północ	1°46'	196,2
z zachodu na wschód	1°53'	129,4

TABL. 2. POWIERZCHNIA I GRANICE WOJEWÓDZTWA
Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008		2009	
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach
Powierzchnia w km ²	13987,7	x	13987,8	x
Długość granic w km:	938,8	100,0	938,9	100,0
z Niemcami	198,8	21,2	198,8	21,2
z województwem zachodniopomorskim	216,7	23,1	216,8	23,1
z województwem wielkopolskim	292,5	31,1	292,5	31,1
z województwem dolnośląskim	230,8	24,6	230,8	24,6

TABL. 3. UKŁAD PIONOWY POWIERZCHNI

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nazwa	Jednostka administracyjna (gmina)	Wzniesienie nad poziom morza w m
Najwyżej położony punkt	Góra Żarska	Żary	226,9
Najwyżej położona miejscowość	Łaz	Żary	174,8
Najniżej położony punkt	Dno doliny Odry	Kostrzyn	10,0
Najniżej położona miejscowość	Jamno	Słońsk	12,5

Źródło: Departament Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami Urzędu Marszałkowskiego w Zielonej Górze.

TABL. 4. WIEKSZE RZEKI

RZEKI	Recipient ^a	Długość całkowita ^b	W tym na terenie województwa ^c
		w km	
Odra	Zalew-Szczeciński	854,3	203,0
Warta	Odra	808,2	114,0
Noteć	Warta	388,4	45,0
Bóbr	Odra	271,6	118,0
Nysa Łużycka	Odra	251,8	120,0
Drawa	Noteć	185,9	43,0
Obra	Warta	163,8	85,0
Kwisa	Bóbr	126,8	18,0
Czarna Wielka	Bóbr	70,0	20,0
Lubsza	Nysa Łużycka	66,4	66,4
Szprotawa	Bóbr	57,5	20,0
Pliszka	Odra	59,5	59,5
Śląska Ochla	Odra	38,2	38,2
Ilanka	Odra	54,2	54,2

a Rzeka lub zbiornik wodny, do którego uchodzi dopływ. b Źródło: „Atlas podziału hydrograficznego Polski”, Warszawa 2005. c Źródło: „Długość i kilometrów wybranych rzek polskich” - Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Wydział Komunikacji i Łączności, Warszawa 1978.

TABL. 5. WIEKSZE I GŁĘBSZE JEZIORA

JEZIORA	Jednostka administracyjna (miasto, gmina)	Powierzchnia lustra wody w ha	Objętość jeziora w tys. m ³	Głębokość maksymalna w m
WEDŁUG POWIERZCHNI				
Sławskie	Sława	817,3	42664,8	12,3
Osiek (Chomętowskie)	Dobiegiew	532,9	53316,7	35,3
Niesłysz (Niesulickie)	Lubrza	486,2	34457,6	34,7
Ostrowiec k/Głuska	Dobiegiew	387,6	36433,1	28,5
Lubikowskie	Przytoczna	314,7	34842,1	35,5
Lubniewsko (Nakońskie)	Lubniewice	240,4	12412,8	15,1
Wojnowskie	Babimost, Kargowa	228,9	7565,1	9,7
Chłop k/Pszczewa	Pszczew	227,8	20579,6	23,0
Paklicko Wielkie	Świebodzin	196,0	15823,3	22,5

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

TABL. 5. WIEKSZE I GŁĘBSZE JEZIORA (cd.)

JEZIORA	Jednostka administracyjna (miasto, gmina)	Powierzchnia lustra wody w ha	Objętość jeziora w tys. m ³	Głębokość maksymalna w m
WEDŁUG POWIERZCHNI (dok.)				
Wielkie (Obrzańskie)	Trzciel	188,7	4087,1	3,7
Trześciowskie (Ciecz)	Łagów	185,7	35919,8	58,8
Radęcino	Dobiegniew	174,4	7341,2	15,0
Lipie	Strzelce Krajeńskie	174,0	22202,9	42,0
Szarcz (Szarzeńskie)	Pszczew	169,8	13465,8	14,5
Rudno (Rudzieńskie, Orchove)	Kolsko, Wolsztyn ^a	163,0	6590,4	9,1
Jańsko	Bobrowice	153,3	1073,1	2,9
Lutol	Trzciel	152,5	2746,2	9,0
Marwiko (Roztocz)	Lubiszyn	140,3	4853,6	12,4
Wielgie (Dobiegniewskie)	Dobiegniew	136,9	3077,6	6,8
Lubiąż	Lubniewice	130,5	6075,1	12,8
Wilkowskie	Świebodzin	130,5	11701,8	23,7
Głębokie k/Międzyrzecza	Międzyrzecz	124,9	11530,4	25,3
Bukowieckie (Borowy Młyn) . .	Międzyrzecz	103,3	1956,5	3,6
Wielicko	Torzym	103,2	1569,9	3,5
Lubiewo (Łubowo)	Drezdenko	101,9	6125,4	15,4
Lubowo (Morawy)	Drezdenko	100,1	4052,7	8,0
WEDŁUG GŁĘBOKOŚCI MAKSYMALNEJ				
Trześciowskie (Ciecz)	Łagów	185,7	35919,8	58,8
Lipie	Strzelce Krajeńskie	174,0	22202,9	42,0
Jelito (Giełt)	Krosno Odrzańskie	49,9	4937,8	36,3
Buszno	Sulęcín	51,4	6273,9	36,0
Lubikowskie	Przytoczna	314,7	34842,1	35,5
Osiek (Chomętowskie)	Dobiegniew	532,9	53316,7	35,3
Krajnik (Trzciniec, Żurawie) . .	Lubniewice	40,3	4370,0	35,2
Lubie k/Lubrzy	Lubrza	28,4	3697,1	35,0
Niestysz (Niesulickie)	Lubrza	486,2	34457,6	34,7
Słowa	Strzelce Krajeńskie	62,1	9141,4	31,7
Wielkie k/Witnicy	Witnica	52,3	5795,8	29,3
Ostrowiec k/Głuska	Dobiegniew	387,6	36433,1	28,5
Słowie (Sława, Wologoszcz Duży)	Dobiegniew	92,5	12457,0	28,3
Czarne k/Głuska	Dobiegniew	19,1	2137,7	26,5
Cisie (Czyste)	Bledzew	39,2	3788,4	26,1
Głębokie k/Międzyrzecza	Międzyrzecz	124,9	11530,4	25,3

^a Województwo wielkopolskie.

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

TABL. 5. **WIĘKSZE I GŁĘBSZE JEZIORA** (dok.)

JEZIORA	Jednostka administracyjna (miasto, gmina)	Powierzchnia lustra wody w ha	Objętość jeziora w tys. m ³	Głębokość maksymalna w m
WEDŁUG OBJĘTOŚCI				
Osiek (Chomętowskie)	Dobiegniew	532,9	53316,7	35,3
Sławskie	Sława	817,3	42664,8	12,3
Ostrowiec k/Głuska	Dobiegniew	387,6	36433,1	28,5
Trześniowskie (Ciecz)	Łagów	185,7	35919,8	58,8
Lubikowskie	Przytoczna	314,7	34842,1	35,5
Niestysz (Niesulickie)	Lubrza	486,2	34457,6	34,7
Lipie	Strzelce Krajeńskie	174,0	22202,9	42,0
Chłop k/Pszczewa	Pszczew	227,8	20579,6	23,0
Paklicko Wielkie	Świebodzin	196,0	15823,3	22,5
Szarcz (Szarzeńskie)	Pszczew	169,8	13465,8	14,5
Słowie (Sława, Wologoszcz Duży)	Dobiegniew	92,5	12457,0	28,3
Lubniewsko (Nakońskie)	Lubniewice	240,4	12412,8	15,1
Wilkowskie	Świebodzin	130,5	11701,8	23,7
Głębokie k/Międzyrzecza	Międzyrzecz	124,9	11530,4	25,3

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

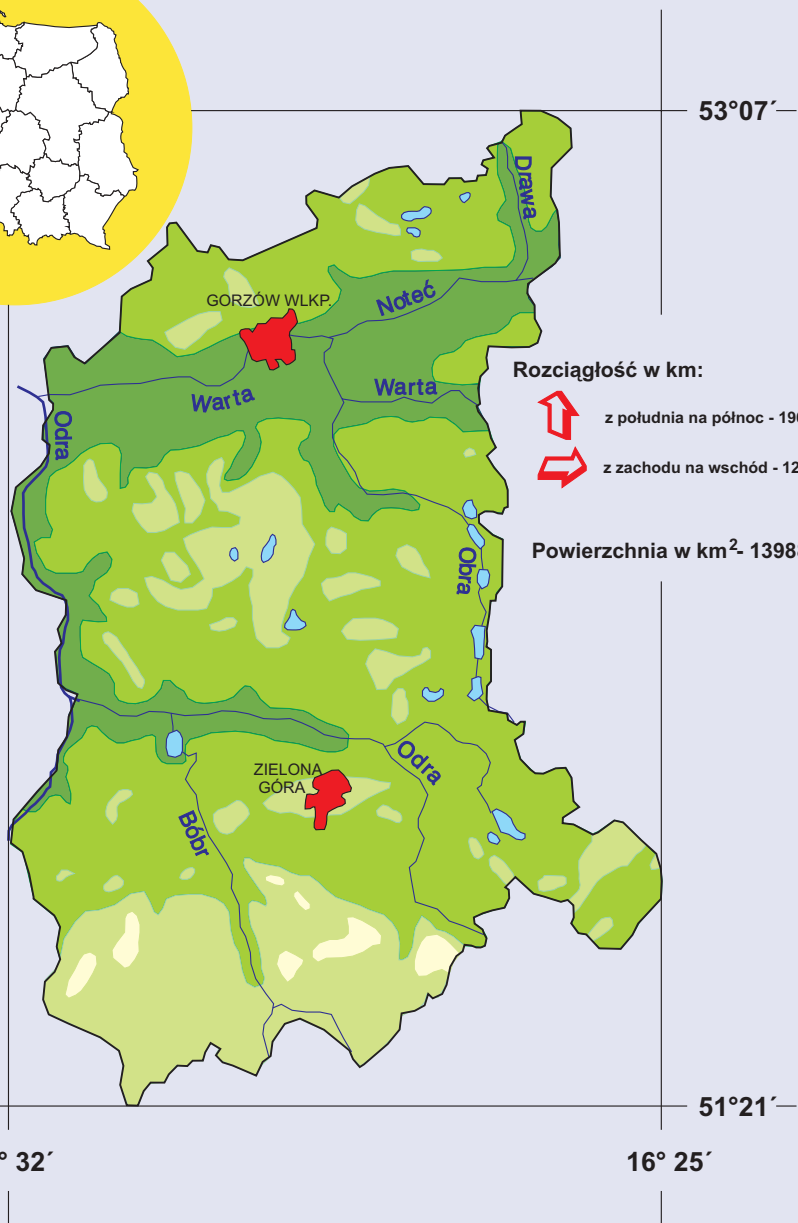
TABL. 6. **DANE METEOROLOGICZNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gorzów Wlkp.	Zielona Góra
Temperatury w °C średnie ^a :		
1971-2000	8,6	8,5
1991-2000	9,0	8,8
2001-2005	9,2	9,1
2008	9,9	9,8
skrajne w okresie 1971-2008		
maksimum	37,4	36,8
minimum	-24,6	-22,2
amplitudy temperatur skrajnych	62,0	59,0
Roczne sumy opadów w mm średnie ^a :		
1971-2000	531	572
1991-2000	541	598
2001-2005	553	553
2008	579	608
Średnia prędkość wiatru w m/s		
2008	2,8	3,3
Usłonecznienie w h		
2008	1859	1747
Średnie zachmurzenie w oktantach ^b		
2008	5,4	5,2

^a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich rocznych z tych okresów. ^b Stopień zachmurzenia nieba (niebo bez chmur) do 8 (niebo całkowicie pokryte chmurami).

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Położenie geograficzne województwa lubuskiego

Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi i gleby. Kopaliny

Dział II

WYKORZYSTANIE I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY. KOPALINY

Uwagi metodyczne

Dane o stanie i zmianach w ewidencyjnym przeznaczeniu gruntów opracowano na podstawie rocznych wykazów gruntów wprowadzonych rozporządzeniami Ministrów: Rolnictwa oraz Gospodarki Komunalnej z dnia 20 II 1969 r. w sprawie ewidencji gruntów (MP. Nr 11, poz. 98), od 1997 r. – Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 17 XII 1996 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 158, poz. 813), a od 2002 r. Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454). W kolejnych rozporządzeniach klasyfikacje zaliczenia gruntów do poszczególnych użytków gruntowych były zmieniane m. in. ze względu na potrzebę dostosowywania do standardów międzynarodowych. Od danych za 1997 r. wykazy gruntów sporządzają Główny Urząd Geodezji i Kartografii oraz wojewódzkie wydziały geodezji i gospodarki gruntami. Dane te prezentowane są według powierzchni geodezyjnej.

Ewidencja gruntów (Dz. U. z 2001 r. Nr 38, poz. 454) wprowadziła różnice zakresowe w stosunku do lat poprzednich polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (dotychczas ujmowanych w pozycji „grunty zabudowane i zurbanizowane”), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji „wody śródlądowe stojące”) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję). Dane według wymienionej ewidencji o:

- **użytkach rolnych** dotyczą:
  - **gruntów ornych, sadów, łąk i pastwisk trwałych, gruntów rolnych zabudowanych zajętych pod budynki mieszkalne oraz inne budynki i urządzenia budowlane służące produkcji rolniczej**, nie wyłączając produkcji rybnej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego (kotłownie, komórki, garaże, szopy, stodoły, wiaty, spichlerze, budynki inwentarskie, place składowe i manewrowe w obrębie zabudowy itp.), a także **ogródków przydomowych** w gospodarstwach rolnych, **gruntów pod stawami** obejmującymi zbiorniki wodne (z wyjątkiem jezior i zbiorników zaporowych z urządzeniami do regulacji poziomu wód) wyposażone w urządzenia hydrotechniczne, nadające się do chowu, hodowli i przetrzymywania ryb obejmujące powierzchnię ogroblowaną wraz z systemem rowów oraz z terenami przyległymi do stawów i z nimi związane, a należącymi do obiektu stawowego, **gruntów pod rowami** do których zalicza się otwarte rowy pełniące funkcję urządzeń melioracji wodnych dla gruntów wykorzystywanych do produkcji rolniczej.
- **gruntach leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych** dotyczą:
  - **lasów** do których zalicza się grunty określone jako „las” w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435, z późn. zm.),
  - **gruntów zadrzewionych i zakrzewionych**, do których zalicza się grunty porośnięte roślinnością leśną, których pole powierzchni jest mniejsze od 0,1000 ha, a także: śródpolne skupiska drzew i krzewów niezaliczone do lasów, tereny torfowisk, pokrytych częściowo kępami krzewów i drzew karłowatych, grunty porośnięte wikliną w stanie naturalnym i krzewiastymi formami wierzb w dolinach rzek i obniżeniach terenu, przylegające do wód powierzchniowych grunty porośnięte drzewami lub krzewami, stanowiące biologiczną, strefę ochronną cieków i zbiorników wodnych, jary i wąwozy pokryte drzewami i krzewami naturalnie lub sztucznie w celu zabezpieczenia przed erozją, niezaliczone do lasów, wysypiska kamieni i gruzowiska porośnięte drzewami i krzewami, zadrzewione i zakrzewione tereny nieczynnych cmentarzy, poza zwartymi kompleksami lasów, skupiska drzew i krzewów mające charakter parku, niewyposażone w urządzenia i budowle dla rekreacji i wypoczynku.

- **gruntach pod wodami** dotyczą:
  - **gruntów pod morskimi wodami wewnętrznymi**,
  - **gruntów pod wodami powierzchniowymi płynącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami płynącymi w rzekach, potokach górskich, kanałach i innych ciekach, o przepływach stałych lub okresowych oraz źródła, z których ciekі biorą początek, a także grunty pod wodami znajdującymi się w jeziorach i zbiornikach sztucznych, z których ciekі wypływają lub do których wpływają,
  - **gruntów pod wodami powierzchniowymi stojącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami w jeziorach i zbiornikach innych niż określone powyżej,
- **gruntach zabudowanych i zurbanizowanych** dotyczą:
  - **terenów mieszkaniowych**, do których zalicza się grunty zajęte pod budynki mieszkalne, urządzenia funkcjonalnie związane z budynkami mieszkalnymi (podwórza, dojazdy, przejścia, przydomowe place gier i zabaw itp.), a także ogródki przydomowe,
  - **terenów przemysłowych** do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia służące produkcji przemysłowej, a także ujęcia wody, oczyszczalnie ścieków, stacje transformatorowe, czynne hałdy i wysypiska, urządzenia magazynowo-składowe, bazy transportowe i remontowe itp.,
  - **innych terenów zabudowanych** do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia związane z administracją, służbą zdrowia, handlem, kultem religijnym, rzemiosłem, usługami, nauką, oświatą, kulturą i sztuką, wypoczynkiem, łącznością itp., czynne cmentarze, grzebowiska zwierząt oraz inne grunty zabudowane (nie ujęte w poz. dotyczących terenów mieszkaniowych i przemysłowych),
  - **zurbanizowanych terenów niezabudowanych** do których zalicza się grunty niezabudowane, ale przeznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę, wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej,
  - **terenów rekreacyjno-wypoczynkowych** do których zalicza się nie zajęte pod budynki:
    - tereny ośrodków wypoczynkowych, zabaw dziecięcych, plaże, urządzone parki, skwery, zieleńce (poza pasami ulic),
    - tereny o charakterze zabytkowym: ruiny zamków, grodziska, kurhany, pomniki przyrody itp.,
    - tereny sportowe: stadiony, boiska sportowe, skocznie narciarskie, tory saneczkowe, strzelnice sportowe, kąpieliska itp.,
    - tereny spełniające funkcje rozrywkowe: lunaparki, wesołe miasteczka itp.,
    - ogrody zoologiczne i botaniczne,
    - tereny zieleni nieurządzonej nie zaliczone do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych.
  - **terenów komunikacyjnych** do których zalicza się grunty zajęte pod:
    - drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne, w osiedlach mieszkaniowych, dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych oraz do obiektów użyteczności publicznej; place postojowe i manewrowe przy dworcach kolejowych, autobusowych i lotniczych, portach morskich i rzecznych, i innych oraz ogólnodostępne dojazdy do ramp wyładowniczych i placów składowych,
    - tereny kolejowe,
    - inne tereny komunikacyjne obejmujące: porty lotnicze i inne budowle oraz urządzenia służące komunikacji lotniczej, urządzenia portowe, przystanie obiekty i budowle służące komunikacji wodnej, naziemne obiekty, budowle i urządzenia górskich kolei linowych, torowiska tramwajowe poza pasami ulic i dróg, a także obiekty i urządzenia związane z komunikacją miejską, urządzone parkingi poza lasami państwowymi, dworce autobusowe, wały ochronne wód przystosowane do ruchu kołowego.

- **użytków kopalnych** dotyczą gruntów zajętych przez czynne odkrywkowe kopalnie, w których odbywa się wydobycie kopaliny.
- **użytkach ekologicznych** dotyczą prawnie chronionych pozostałości ekosystemów, takich jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp. Użytki ekologiczne określa się na podstawie rozporządzenia właściwego wojewody lub uchwały właściwej rady gminy, podjętych na podstawie przepisów o ochronie przyrody.
- **nieużytkach** dotyczą:
  - niezakwalifikowanych do użytków ekologicznych: bagna (błota, topieliska, trzęsawiska, moczary, rojsty), piaski (piaski ruchome, plaże nieurządzone, piaski nadbrzeżne, wydmy), naturalne utwory fizjograficzne, takie jak: urwiska, strome stoki, uskoki, skały, rumowiska,
  - nieprzeznaczonych do rekultywacji wyrobisk po wydobywaniu kopaliny.
- **terenach różnych** dotyczą wszystkich pozostałych gruntów, których nie można zaliczyć do innych użytków, takich jak: grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego. Do terenów przeznaczonych do rekultywacji zalicza się zdegradowane lub zdewastowane grunty, takie jak: nieczynne hałdy, wysypiska, zapadliska, tereny po działalności przemysłowej i górniczej oraz po poligonach wojskowych, dla których właściwe organy zatwierdziły projekty rekultywacji.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych określają jakość użytku rolnego pod względem jego przydatności do produkcji rolniczej. Klasa I określa najwyższą wartość rolniczą, a klasa VI najniższą. Grunty orne oraz pastwiska zaliczone do klasy VI z odpowiednim symbolem RZ (grunty orne) lub PsZ (pastwiska) są to grunty, które ze względu na niską jakość zostały uznane w toku gleboznawczej klasyfikacji gruntów za nieprzydatne do uprawy i przeznaczone do zalesienia.

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty: dla gruntów nabytych do 1981 r., – w trybie rozporządzeń Rady Ministrów (Dz. U. 1974, Nr 19, poz. 104; Dz.U. 1977, Nr 33, poz. 145) do ustawy z dnia 26 X 1971 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji (Dz. U. Nr 27, poz. 249); dla gruntów wyłączonych w latach 1982-1994 – w trybie rozporządzenia Rady Ministrów (Dz. U. 1982, Nr 20, poz. 149) do ustawy z dnia 26 III 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 11, poz. 79 z późn. zmianami), a dla gruntów wyłączonych od 1995 r. w trybie ustawy z dnia 3 II 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych – tekst jednolity (Dz.U. Nr 121 z 2004 r., poz. 1266).

Ochrona gruntów rolnych i leśnych w myśl tej ustawy polega na:

- ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych i leśnych oraz szkodom w produkcji rolniczej lub leśnej oraz w drzewostanach powstającym wskutek działalności nierolniczej lub nieleśnej,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej, powstającym wskutek działalności nierolniczej i ruchów masowych ziemi,
- rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze,
- zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych,
- przywracaniu i poprawianiu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej, a także na zapobieganiu obniżania produktywności gruntów leśnych.

Dane nie uwzględniają ubytku gruntów rolnych nie związanego ze zmianą właściciela, np. ubytku tych gruntów w ramach rozwoju budownictwa indywidualnego na gruntach własnych gospodarstw rolnych.

Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 II 1995 r. chroni grunty rolne zaliczone do klas I-III oraz grunty rolne klas IV-VI wytworzone z gleb organicznych, nie uwzględnia natomiast klas V-VI wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego. Zgodnie z art. 12a ust. 15 ustawy rada gminy może

podjąć uchwałę o objęciu na jej obszarze ochroną również gruntów zaliczonych do klas IV, IVa i IVb wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego.

Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej.

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowaniu stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrekultywowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolniczemu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Melioracje wodne szczegółowe obejmują: ciekły wodne naturalne i sztuczne odwadniające i nawadniające o szerokości dna do 1,5 m w ich dolnym biegu oraz rurowości o średnicy do 1 m z wyjątkiem rurowości o średnicy większej niż 0,4 m na odcinkach przebiegających przez zabudowane tereny wsi i miast, groble na obszarach nawadnianych, drenowania, deszczownie wraz z pompami przenośnymi, stawy rybne i inne podobne urządzenia. Melioracje scharakteryzowano powierzchnią zmeliorowanych gruntów oraz łąk i pastwisk zagospodarowanych według rodzajów melioracji szczegółowych.

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, żłobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby wywołany siłą wiatru i płynącej wody. Erozję gleb przyspiesza działalność gospodarcza człowieka: nadmierny wyręb lasów, niszczenie szaty roślinnej, nieprawidłowa uprawa gruntów i dobór roślin uprawnych, odwadnianie bagien itp. w zależności od bezpośredniego czynnika sprawczego wyróżnia się erozję: wietrzną (eoliczną), wodną, wodnogravitacyjną (ruchy masowe) oraz uprawową. Masowo występuje erozja wietrzna oraz wodna (powierzchniowa i wąwozowa).

Erozja wietrzna (eoliczna) polega na wywiewaniu odspojonych cząstek gruntu, a następnie ich przemieszczaniu, sortowaniu i osadzaniu.

Zagrożenie gleb erozją wietrzną ocenia się przy pomocy 3-stopniowej skali, uwzględniając rzeźbę terenu, pokrycie powierzchni roślinnością (lesistość) oraz rodzaj gleby. Najbardziej narażone na erozję wietrzną są piaski luźne drobnoziarniste i utwory murszowe, na których silne zagrożenie występuje już nawet w terenie płaskim o lesistości 25%.

Erozja wodna polega na zmywaniu i wymywaniu cząstek gleby. W przypadku, gdy niewielki spływ wody po zboczu powoduje jedynie rozbryzgi i splukiwanie odspojonych frakcji gleby ma miejsce **erozja wodna powierzchniowa**, natomiast gdy przy silnym spływie wody powstają rozmywy o głębokości ponad 2 m mówimy o **erozji wąwozowej**.

Dane o **odczynie gleb oraz potrzebie wapnowania** pochodzą z badań Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej. Oceny odczynu dokonano na podstawie liczb granicznych zawartych w polskich normach PN-ISO 10390.

Podaż **środków ochrony roślin** na zaopatrzenie rolnictwa obejmuje sprzedaż przez przedsiębiorstwa produkcyjne odbiorcom krajowym powiększoną o import. Od 2005 r. zgodnie z wymogami UE badane są wszystkie środki ochrony roślin dopuszczone do obrotu.

Zgodnie z art. 76 ust.1 ustawy z dnia 18.12.2003 r. o ochronie roślin (Dz.U. z 2004 r., Nr 11, poz. 94, z późn. zm.) środki ochrony należy stosować sprzętem sprawnym technicznie, który użyty zgodnie z przeznaczeniem zapewnia skuteczne zwalczanie organizmów szkodliwych i nie spowoduje zagrożenia zdrowia człowieka, zwierząt i środowiska. **Badanie opryskiwaczy** na terenie woj. lubuskiego w 2008 r. przeprowadzało 5 upoważnionych jednostek organizacyjnych.

NDP – najwyższe dopuszczalne poziomy pozostałości pestycydów w żywności i paszy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz na ich powierzchni, określone w Rozporządzeniu (WE) nr 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23.02.2005 r. w *sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w żywności i paszy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz na ich powierzchni, zmieniające dyrektywę Rady nr 91/414/EWG* (Dz. U. L 70 z dnia 16.03.2005 r. – ze zm.)

Dane na temat **stanu rolnictwa ekologicznego** zostały opracowane na podstawie *wykazów producentów* przekazanych przez upoważnione jednostki certyfikujące, zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 3 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 93, poz. 312) do Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, w zakresie określonym w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lutego 2005 r. w sprawie wzoru formularza wykazu producentów podlegających kontroli upoważnionej jednostki certyfikującej (Dz. U. Nr 34, poz.312).

PROW (Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich) – realizacja celów, priorytetów i zasad, na podstawie których są wspierane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Integrowana produkcja jest systemem gospodarowania, w którym producent prowadzi produkcję roślin, z wykorzystaniem zrównoważonego postępu technicznego i biologicznego w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, zwracając szczególną uwagę na ochronę środowiska i zdrowie ludzi. Produkcję tę regulują przepisy ustawy o ochronie roślin z dnia 18 grudnia 2003 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie integrowanej produkcji (Dz. U. z 2004 r. Nr 178, poz. 1834 z późn. zm.). Nadzór oraz certyfikacja integrowanej produkcji została powierzona Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa. W dniu 14 czerwca 2007 r. decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi integrowana produkcja w rozumieniu art. 5 ust. 1 ustawy o ochronie roślin została uznana za krajowy system jakości żywności. Producenci, którzy uzyskują urzędową certyfikację, mają prawo posługiwania się certyfikatem oraz oznaczania produktów zastrzeżonym znakiem (logo) integrowanej produkcji.

TABL. 1 (7). **POWIERZCHNIA GEODEZYJNA WOJEWÓDZTWA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA**

Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007	2008	2009			
	ogółem			powierzchnia ewidencyjna		powierzchnia wyrównawcza
				ogółem	na 1 mieszkańca ^a	
	w ha					
OGÓŁEM	1398788	1398788	1398788	1397129	1,38	1659
Użytki rolne	574705	573709	572536	571678	0,57	858
w tym:						
grunty orne	407489	407675	407428	406714	0,40	714
sady	2964	2892	2831	2840	0,00	-9
użytki zielone	139793	138766	137977	137815	0,14	162
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	686585	714205	714637	713813	0,71	824
Grunty pod wodami	22905	24465	24529	24522	0,02	7
Grunty zabudowane i zurbanizowane	55124	58493	59339	59372	0,06	-33
w tym tereny:						
komunikacyjne	34953	36904	37413	37394	0,04	19
mieszaniowe	7433	7922	7992	8001	0,01	-9
użytki kopalne	720	757	733	743	0,00	-10
Użytki ekologiczne	2382	2721	2875	2877	0,00	-2
Nieużytki	17368	17716	17663	17654	0,02	9
Tereny różne	39719	7479	7209	7213	0,01	-4

a Stan ludności w dniu 31 XII 2008.

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 2 (8). **POWIERZCHNIA GEODEZYJNA TERENÓW MIEJSKICH I WIEJSKICH W 2009 R.**

Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Tereny	
		miejskie	wiejskie
Powierzchnia w ha	1398788	63859	1334929
w % ogółem	100,0	4,6	95,4
na 1 mieszkańca	1,39	0,10	3,64

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 3 (9). **UŻYTKI ROLNE^a WEDŁUG KLAS BONITACYJNYCH W 2000 R.**

Stan w dniu 1 I									
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Klasy bonitacyjne							grunty nie objęte klasyfika- cją glebo- znawczą
		I	II	III	IV	V	VI		
							razem	w tym Vlz	
W ha									
OGÓŁEM	551862	4	2057	89185	224356	152889	83075	2470	296
Grunty orne	408952	1	1752	74428	150993	111652	69942	2182	184
Sady	3801	1	27	1266	1345	785	376	1	1
Łąki trwałe	101952	-	212	9950	56244	28460	7079	-	7
Pastwiska trwałe	37157	2	66	3541	15774	11992	5678	287	104
W ODSETKACH									
OGÓŁEM	100,0	0,0	0,4	16,2	40,6	27,7	15,0	0,4	0,1
Grunty orne	100,0	0,0	0,4	18,2	36,9	27,3	17,2	0,5	0,0
Sady	100,0	0,0	0,7	33,3	35,4	20,7	9,9	0,0	0,0
Łąki trwałe	100,0	-	0,2	9,8	55,2	27,9	6,9	-	0,0
Pastwiska trwałe	100,0	0,0	0,2	9,5	42,5	32,2	15,3	0,8	0,3

^a Według granic administracyjnych.

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 4 (10). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW UGOROWANYCH^a NA GRUNTACH ORNYCH**

Stan w czerwcu			
WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Powierzchnia w tys. ha.	53,1	26,7	30,9
w tym gospodarstwa indywidualne.	23,7	13,4	16,6
Z ogółem w % powierzchni gruntów ornych	14,6	7,7	8,7

^a Do 2006 r. - powierzchnia odłogów i ugorów na gruntach ornych.

TABL. 5 (11). **GRUNTY ROLNE I LEŚNE WYŁĄCZONE NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w ha		
OGÓŁEM	155	194	178
Grunty: rolne	134	180	139
leśne	21	14	39
WEDŁUG RODZAJÓW GRUNTÓW			
Użytki rolne	84	113	58
klasy bonitacyjne:			
I-III	14	37	13
IV ^a	62	59	43
V-VI	8	17	2
Pozostałe grunty rolne	50	67	81
Grunty leśne	21	14	39
WEDŁUG KIERUNKÓW WYŁĄCZENIA ^b			
Na tereny:			
osiedlowe	64	93	114
przemysłowe	17	24	15
komunikacyjne	24	24	7
Pod użytki kopalne	13	18	10
Na inne cele	36	36	30

^a Użytki rolne pochodzenia mineralnego i organicznego. ^b W trybie obowiązujących przepisów prawnych o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Źródło: w zakresie gruntów rolnych wyłączonych w trybie przepisów prawnych o ochronie gruntów rolnych – dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi; w zakresie leśnych – dane Ministerstwa Środowiska.

TABL. 6 (12). **GRUNTY ZDEWASTOWANE I ZDEGRADOWANE WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI I ZAGOSPODAROWANIA ORAZ GRUNTY ZREKULTYWOWANE I ZAGOSPODAROWANE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w ha		
Grunty zdezastowane i zdegradowane ^a (stan w dniu 31 XII)	1320	1418	1498
Grunty zrekultywowane (w ciągu roku)	13	-	38
w tym na cele:			
rolnicze	4	-	6
leśne	9	-	12
Grunty zagospodarowane (w ciągu roku)	5	-	-
w tym na cele leśne	5	-	-

a Zaewidencjonowane w oparciu o kryteria i zasady określone w odpowiednich ustawach o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 7 (13). **GRUNTY ZDEWASTOWANE I ZDEGRADOWANE WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI**
Stan w dniu 31 XII

LATA	Ogółem	W wyniku działalności w zakresie			
		górnictwa i kopalnictwa surowców		zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	innej
		energetycznych	innych niż energetyczne		
w ha					
2006.....	1320	41	885	43	351
2007.....	1418	41	991	43	343
2008.....	1498	40	1045	42	371

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 8 (14). **GRUNTY ZDEWASTOWANE I ZDEGRADOWANE WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE		Grunty wymagające rekultywacji		
		ogółem	zdezastowane	zdegradowane
		w ha		
WOJEWÓDZTWO	2006	1320	768	552
	2007	1418	778	640
	2008	1498	796	702
Podregion gorzowski		634	486	148
Powiaty:				
Gorzowski		175	175	-
Międzyrzeczki		65	65	-
Słubicki		154	6	148
Strzelecko-drezdenecki		122	122	-
Sulęciński		69	69	-
Miasto na prawach powiatu				
Gorzów Wlkp.		49	49	-
Podregion zielonogórski		864	310	554
Powiaty:				
Krośniński		126	-	126
Nowosolski		46	46	-
Świebodziński		68	68	-
Wschowski		35	-	35
Zielonogórski		92	91	1
Żagański		118	64	54
Żarski		379	41	338

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 9 (15). **POWIERZCHNIA ZMELIOROWANYCH UŻYTKÓW ROLNYCH ORAZ SPÓŁKI WODNE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. ha		
OGÓŁEM	175,3	176,2	176,2
w % ogólnej powierzchni użytków rolnych	36,2	36,3	35,3
Grunty orne	104,9	105,0	105,0
w tym:			
zdrenowane	60,1	60,1	60,1
nawadniane	4,7	5,3	5,3
Łąki i pastwiska	70,4	71,1	71,1
w tym:			
zdrenowane	6,0	6,0	6,0
nawadniane	20,6	21,0	21,0
Spółki wodne			
liczba	47	46	45
grunty zmeliorowane	93,2	91,7	91,2

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

TABL. 10 (16). **POWIERZCHNIA ZMELIOROWANYCH UŻYTKÓW ROLNYCH WEDŁUG
PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Grunty orne			Łąki i pastwiska		
		razem	w tym		razem	w tym	
			zdrenowane	nawadniane		zdrenowane	nawadniane
		w ha					
WOJEWÓDZTWO	176166	105023	60068	5254	71143	5961	20958
Podregion gorzowski	58162	27636	10534	4153	30526	904	12181
Powiaty:							
Gorzowski	16746	6310	2448	907	10436	256	4097
Międzyrzecki	9900	5218	1323	660	4682	63	1418
Stubicki	11589	7622	1940	1439	3967	243	819
Strzelecko-drezdenecki	13085	5457	3294	784	7628	242	3565
Sulęciński	6842	3029	1529	363	3813	100	2282
Podregion zielonogórski	118004	77387	49534	1101	40617	5057	8777
Powiaty:							
Krośnieński	17133	9201	2155	330	7932	261	1019
Nowosolski	13407	9283	3747	498	4124	284	1053
Świebodziński	5557	2446	1446	27	3111	128	627
Wschowski	12186	8569	7498	-	3617	270	1112
Zielonogórski	19325	10388	3471	76	8937	354	2159
Żagański	27826	22811	19017	107	5015	1566	649
Żarski	22570	14689	12200	63	7881	2194	2158

Źródło: dane Lubuskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych.

TABL. 11 (17). **URZĄDZENIA MELIORACJI WODNYCH PODSTAWOWYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2008 R.**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rzeki	Kanały	Wały przeciwpowodziowe	Stacje pomp			Zbiorniki wodne		Budowle	Rurociągi w km
				razem	obszar oddziaływania w ha	wydajność w l/s	razem	obszar w ha		
WOJEWÓDZTWO	1953,63	2039,92	815,85	44	77799	225880	5	502	4222	12,80
Podregion gorzowski	458,28	1367,90	369,93	29	48118	111760	3	148	1458	2,37
Powiaty:										
Gorzowski	36,48	411,89	119,34	12	17617	56970	2	62	333	-
Międzyrzecki	106,88	208,23	62,84	3	4069	6400	1	86	291	2,37
Stubiński	88,12	174,11	84,26	5	8360	18940	-	-	289	-
Strzelecko-drezdenecki	73,85	312,17	61,30	3	11200	10850	-	-	138	-
Sulęciński	152,95	261,50	42,19	6	6872	18600	-	-	407	-
Podregion zielonogórski	1495,35	672,02	445,92	15	29681	114120	2	354	2764	10,43
Powiaty:										
Krośnieński	257,00	83,41	97,21	1	4000	12000	-	-	336	1,20
Nowosolski	111,92	134,06	110,97	5	3671	67680	-	-	397	0,92
Świebodziński	140,71	1,71	-	-	-	-	1	76	106	1,71
Wschowski	66,61	14,80	7,89	-	-	-	-	-	49	-
Zielonogórski	165,69	361,19	138,46	9	22010	34440	1	278	726	3,95
Żagański	318,96	14,80	59,08	-	-	-	-	-	483	1,35
Żarski	434,46	62,05	32,31	-	-	-	-	-	667	1,30

Źródło: dane Lubuskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych.

TABL. 12 (18). **ZAGROŻENIE GLEB NIEKORZYSTNYM ODDZIAŁYWANIEM CZYNNIKÓW PRZYRODNICZYCH W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia zagrożona		Według stopnia zagrożenia					
	w km ²	w % powierzchni ogólnej	slabe	średnie	silne	slabe	średnie	silne
			w km ²			w % powierzchni ogólnej		
Zagrożenie gleb:								
erozją wietrzną	676	4,8	588	40	48	4,2	0,3	0,3
erozją wodną powierzchniową	3113,0	22,3	1650,1	1435,1	27,8	11,8	10,3	0,2
erozją wąwozową	1939,5	13,9	1859,2	67,8	12,5 ^a	13,3	0,5	0,1 ^a

^a Silne i bardzo silne.

Źródło: dane Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa.

TABL. 13 (19). **WĄWOZY DROGOWE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gęstość wąwozów		
		slaba	średnia	silna
Długość wąwozów w km	491,5	467,5	24,6	1,1
W % powierzchni ogółem	16,1	15,8	0,3	0,0

Źródło: „Erozja wąwozowa i metody zagospodarowania wąwozów”, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa. Biblioteka Monitoringu Środowiska – Warszawa 1996 r.

TABL. 14 (20) **POŻARY^a UPRAW ROLNYCH, ŁĄK I NIEUŻYTKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Liczba pożarów:			
upraw rolnych, łąk, rżysk	4	7	6
nieużytków	160	93	69
stert, stogów, brogów	-	-	1
budynków inwentarskich, budowli magazynowych, szklarni	2	-	-
Powierzchnia pożarów w ha:			
upraw rolnych, łąk, rżysk	1,44	5,17	0,27
nieużytków	144,30	54,47	27,80

^a Powstałe w wyniku wypalania pozostałości rolnych.

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej.

TABL. 15 (21). **STRUKTURA ODCZYNU GLEB W LATACH 2006-2008**

LICZBA PRÓBEK	Przebadana powierzchnia użytków rolnych w ha	Bardzo kwaśne pH <4,5	Kwaśne pH 4,6-5,5	Lekko kwaśne pH 5,6-6,5	Obojętne pH 6,6-7,2	Zasadowe pH >7,2
		w %				
32632	63952,28	14	37	34	11	4

Źródło: dane Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej.

TABL. 16 (22). **POTRZEBY WAPNOWANIA GLEB W LATACH 2006-2008**

LICZBA PRÓBEK	Przebadana powierzchnia użytków rolnych w ha	Konieczne	Potrzebne	Wskazane	Ograniczone	Zbędne
		w %				
32632	63952,28	18	19	20	17	26

Źródło: dane Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej.

TABL. 17 (23). **ZUŻYCIE NAWOZÓW SZTUCZNYCH I WAPNIOWYCH W PRZELICZENIU NA CZYSTY SKŁADNIK**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/2006	2006/2007	2007/2008			
	ogółem		sektor publiczny	sektor prywatny		
				razem	w tym gospodarstwa indywidualne	

W TYSIĄCACH TON

Nawozy sztuczne (NPK)	56,3	60,4	70,1	2,2	67,9	57,1
Azotowe (N)	29,8	31,0	36,9	1,1	35,8	29,6
Fosforowe (P ₂ O ₅)	12,3	12,3	15,2	0,4	14,8	13,1
Potasowe(K ₂ O)	14,2	17,1	18,0	0,7	17,3	14,4
Nawozy wapniowe ^a (CaO)	17,3	20,5	20,3	0,8	19,5	14,1

NA 1 ha UŻYTKÓW ROLNYCH^b w kg

Nawozy sztuczne (NPK)	116,2	124,4	140,4	50,7	149,2	147,7
Azotowe (N)	61,6	63,9	73,9	25,9	78,6	76,6
Fosforowe (P ₂ O ₅)	25,3	25,2	30,4	8,7	32,5	33,9
Potasowe(K ₂ O)	29,3	35,3	36,1	16,1	38,1	37,2
Nawozy wapniowe ^a (CaO)	35,7	42,2	40,7	18,9	42,9	36,4

^a Przeważnie w postaci wapna palonego, łącznie z wapnem defekacyjnym. ^b Nie uwzględniono gruntów niestanowiących gospodarstw rolnych.

TABL. 18 (24). **POZOSTAŁOŚCI ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN W POBRANYCH PRÓBACH PŁODÓW ROLNYCH W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nazwa substancji aktywnej	Wykryta zawartość substancji aktywnej w mg na kg	Najwyższy dopuszczalny poziom (NDP) w mg na kg
Liczba pobranych prób płodów rolnych ogółem – 146			
W tym stwierdzono nieprawidłowości polegające na:			
zastosowaniu niedozwolonego środka ochrony roślin w uprawie			
1 próba - śliwki	ditiokarbaminiany	0,05	2,00
1 próba - pieczarki	karbendazym	0,09	0,10
1 próba - sałata	iprodition	0,92	10,00
1 próba - sałata	procymidion	0,05	5,00
1 próba - rzodkiewka	iprodition	0,12	0,30
1 próba - rzodkiewka	iprodition	0,20	0,30
przekroczeniu najwyższego dopuszczalnego poziomu (NDP) w uprawie			
1 próba - rzodkiewka	dimetoad	0,09	0,02
1 próba - rzodkiewka	dimetoad	0,13	0,02
1 próba – jęczmień.....	dimetoad	0,11	0,02

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

TABL. 19 (25). **KONTROLE PRZEPROWADZONE PRZEZ WOJEWÓDZKI INSPEKTORAT OCHRONY ROŚLIN I NASIENICTWA W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba kontroli	Liczba rekontroli	Liczba wydanych zaleceń pokontrolnych		
			ogółem	zrealizowanych	niezrealizowanych ^a
OGÓŁEM	1326	90	75	9	66
Obrót środkami ochrony roślin:					
hurtownie i punkty detaliczne	302	5	4	2	2
punkty niedozwolonej sprzedaży ..	35	-	1	-	1
obrotu zaprawionym materiałem siewnym	3	-	-	-	-
jakość sprzedawanych środków ..	12	-	-	-	-
Stosowanie środków ochrony roślin w:					
gospodarstwach rolnych stosujących produkcję konwencjonalną	836	82	68	6	62
gospodarstwach rolnych stosujących produkcję integrowaną	16	-	-	-	-
miejscach fumigacji	2	-	-	-	-
miejscach zaprawiania materiału siewnego	5	-	-	-	-
pozostałych miejscach stosowania środków ochrony roślin	15	-	1	-	1
Przeprowadzanie badań sprawności technicznej opryskiwaczy przez upoważnione jednostki	62	3	1	1	-
Prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie obrotu opryskiwaczami ..	12	-	-	-	-
Prowadzenie szkoleń ustawowych przez upoważnione jednostki	26	-	-	-	-

a Sprawdzenie realizacji zaleceń następuje w roku sprawozdawczym i następnym.

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

TABL. 20 (26) **SZKOLENIA PRZEPROWADZONE PRZEZ UPOWAŻNIONE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Zakres szkolenia:			
obrót i konfekcjonowanie środków ochrony roślin			
liczba szkoleń	6	7	5
liczba wydanych zaświadczeń	69	145	56
stosowanie środków ochrony roślin			
liczba szkoleń	19	13	37
liczba wydanych zaświadczeń	668	462	1696
integrowana produkcja			
liczba szkoleń	-	-	3
liczba wydanych zaświadczeń	-	-	92

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

TABL. 21 (27). **ILOŚĆ PRZEPROWADZONYCH BADAŃ SPRAWNOŚCI TECHNICZNEJ OPRYSKIWACZY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Liczba zewidencjonowanych opryskiwaczy ogółem	4455	4466	4574
opryskiwacze polowe	4348	4354	4467
opryskiwacze sadownicze	107	112	107
Liczba wykonanych badań z wynikiem pozytywnym	1279	825	1287
Liczba sprawnych opryskiwaczy (stan na koniec roku sprawozdawczego)	3101	3496	3435

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

TABL. 22 (28). **GOSPODARSTWA PROWADZĄCE PRODUKCJĘ METODAMI EKOLOGICZNYMI ORAZ PRZETWÓRNIE EKOLOGICZNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Ilość gospodarstw ogółem	256	361	480
z certyfikatem	63	175	235
w okresie przestawiania	193	186	245
Powierzchnia ekologicznych gruntów rolnych ogółem w ha	12093,8	18200,9	18206,5
z certyfikatem	1825,8	6853,9	7927,9
w okresie przestawiania	10268,0	11347,0	10278,6
Liczba przetwórní	2	5	6

Źródło: dane Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

TABL. 23 (29). **STRUKTURA WIELKOŚCI GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH**

LATA	Powierzchnia gospodarstw ekologicznych w ha					
	<5	5-10	10-20	20-50	50-100	>100
2007	14,4	10,8	21,3	28,7	14,3	10,5
2008	22,5	15,5	18,9	22,7	12,9	7,5

Źródło: dane Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

TABL. 24 (30). **REALIZACJA POSZCZEGÓLNYCH WARIANTÓW „PAKIETU ROLNICTWO EKOLOGICZNE” W RAMACH PROGRAMU ROLNO-ŚRODOWISKOWEGO DLA PROW^a W PERSPEKTYWIE 2004-2006 I 2007-2013**

KAMPANIA	PROW 2004-2006		PROW 2007-2013	
	liczba złożonych wniosków	liczba decyzji	liczba złożonych wniosków	liczba decyzji
2007	360	342	.	.
2008	323	320	148	138

a PROW - Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Źródło: dane Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

TABL. 25 (31). **INTEGROWANA PRODUKCJA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Liczba:			
zgłoszonych gospodarstw	38	24	21
zgłoszonych upraw	57	32	25
wydanych certyfikatów	17	17	13
Z certyfikatem:			
powierzchnia w ha	203	43	36
produkcja w t.	944	623	542

Źródło: lata 2006-2007 dane Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa, 2008 r. dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

TABL. 26 (32). **INTEGROWANA PRODUKCJA WEDŁUG GATUNKÓW W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba		Z certyfikatem	
	zgłoszonych upraw	wydanych certyfikatów	powierzchnia w ha	produkcja w tonach
Rośliny sadownicze:				
jabłka	1	1	3	80
wiśnie	2	1	2	60
Rośliny jagodowe:				
maliny	6	3	8	47
truskawki	16	8	23	355

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

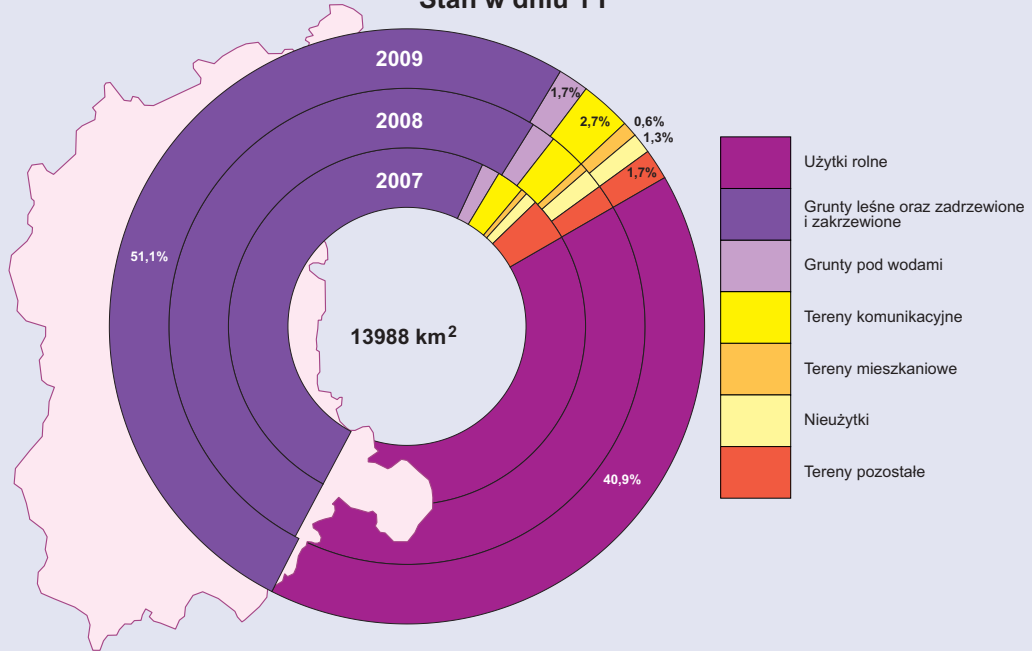
TABL. 27 (33). **ZASOBY I EKSPLOATACJA ZŁÓŻ TORFÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Powierzchnia w ha:			
udokumentowanych zasobów ogółem	37783	39283	37783
w tym eksploatowanych	2	-	-
trwałych użytków zielonych (z) według kompleksów glebowo-rolniczych ^a			
1z	266	3370	266
2z	21510	20687	21510
w tym eksploatowanych	2	-	-
3z	12553	11810	12553
innych użytków rolnych	715	715	715
nieużytków rolnych	2739	2701	2739
Szacunkowe zasoby w mln m ³	3432,2	526,7	529,6

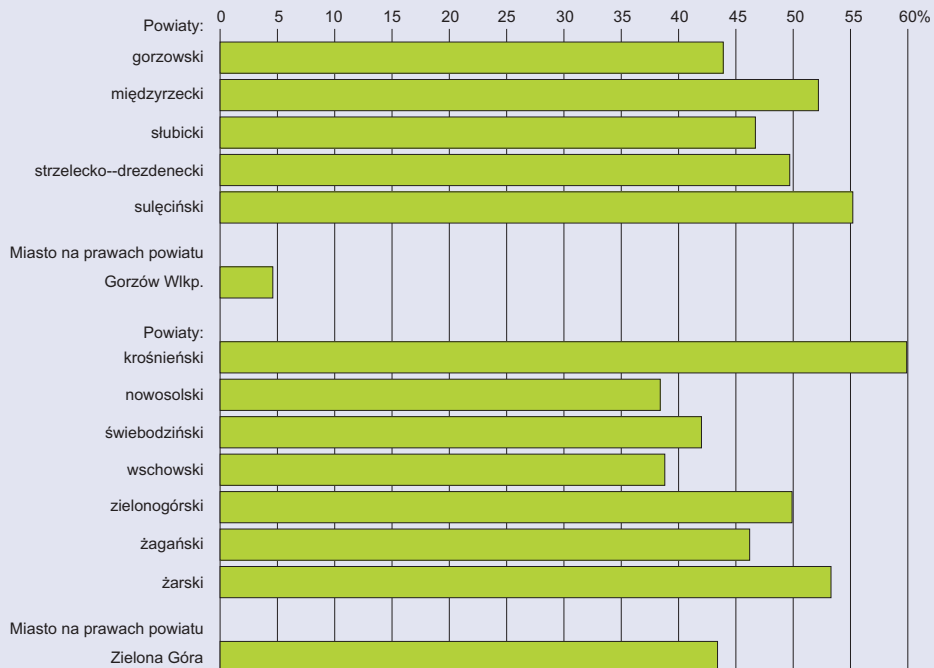
a Określonych na podstawie waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej opracowanej przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa.

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

Struktura powierzchni województwa według kierunków wykorzystania Stan w dniu 1 I

Lesistość według powiatów w 2008 r. Stan w dniu 31 XII

Zasoby, wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód

Dział III

ZASOBY, WYKORZYSTANIE, ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA WÓD

Uwagi metodyczne

W dziale zawarto informacje dotyczące: zasobów wodnych i głównych kierunków ich wykorzystania, ścieków przemysłowych i komunalnych oraz stopnia ich oczyszczania, wyposażenia miast i wsi w instalacje wodne i oczyszczalnie ścieków, a także stanu czystości wód powierzchniowych (rzek i jezior).

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych stanowią część zasobów, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych, mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego bez naruszenia równowagi hydrogeologicznej. Przyrost zasobów wód podziemnych obejmuje ilość wody dodatkowo udokumentowanej w wyniku przeprowadzonych w danym roku prac hydrogeologiczno-studziennych przy budowie ujęć wód podziemnych i przekazanej do wykorzystania.

Zasoby wód podziemnych pochodzą z utworów kredowych (130-60 mln lat temu - era mezozoiczna), trzeciorzędowych (60-70 mln do 1 mln lat temu) i czwartorzędowych (1mln lat temu do chwili obecnej - era kenozoiczna).

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

- 1) w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem)” - wszystkich jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków,
- 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełnianie stawów rybnych” - jednostek organizacyjnych rolnictwa i leśnictwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha,
- 3) w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” - wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itp.).

Dane o **recykulacji wody w przemyśle** dotyczą zakładów przemysłowych wyposażonych w zamknięte obiegi wody oraz udziału wody zużytej w obiegach zamkniętych w ogólnym zużyciu wody na cele produkcyjne.

Przez **obieg zamknięty** rozumie się układ, w którym woda raz użyta nie jest odprowadzana do odbiornika, lecz zwracana do punktu bezpośredniego podawania wody do obiegu celem powtórnych rotacji i wykorzystania.

Wskaźnik ujęcia pobieranej wody w obiegi zamknięte obliczono dzieląc ilość wody pobieranej w ciągu roku na uzupełnienie obiegów zamkniętych z tytułu strat wody (bezwrotnych i w sieci), zrzutów wód zanieczyszczonych, np. dla odświeżenia obiegu zamkniętego itp. przez ilość wody zużytej w ciągu roku na cele produkcyjne. Wyrażona w procentach wartość tego wskaźnika może być zawarta w granicach od zera (obieg otwarty) do 100 (wartość teoretyczna w warunkach całkowitego zamknięcia obiegów i braku uzupełniającego poboru wody).

Dane o ściekach przemysłowych dotyczą ścieków odprowadzonych z jednostek określonych w pkt 1), które według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostały ujęte w „Przemysle” obejmującym sekcje „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”, jak również w pozostałych sekcjach, których udział w ilości odprowadzanych ścieków jest niewielki.

Jako ścieki przemysłowe wymagające oczyszczania przyjęto ścieki odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód, do ziemi lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami kopalnianymi, lecz bez wód używanych w przemyśle do celów chłodniczych).

Wody chłodnicze są to ścieki o podwyższonej temperaturze powstałe w wyniku użycia wód do celów chłodzenia w procesach technologicznych.

Za wody chłodnicze nie wymagające oczyszczania (umownie czyste) uznaje się wody, które spełniają następujące warunki:

- są odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi oddzielnym systemem kanalizacji,
- ilości zanieczyszczeń w wodach chłodniczych po procesie produkcyjnym nie są większe od ilości zanieczyszczeń w wodach pobranych do celów chłodzenia,
- temperatura wód chłodniczych odprowadzanych do odbiornika nie przekracza 26°C, czyli górnej granicy temperatury dopuszczalnej dla II i III klasy czystości wód.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz o podwyższonym usuwaniu biogenów i odprowadzonych do wód powierzchniowych lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węgla aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. przez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysoko efektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

Przez **osady ściekowe** rozumie się pochodzące z oczyszczalni ścieków osady z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków.

Za **wykorzystanie osadów do celów rolniczych** uważa się zastosowanie osadów ściekowych do uprawy wszystkich plodów rolnych wprowadzonych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz.

Unieszkodliwienie osadów ściekowych polega na ich usuwaniu lub ograniczeniu uciążliwości poprzez spalanie, pirolizę (odgazowanie), utlenianie na mokro, neutralizację chemiczną, chlorowanie lub inne metody, których efektem jest zmniejszenie lub likwidacja uciążliwości osadów.

Przez **osady ściekowe nagromadzone** należy rozumieć osady nagromadzone na terenie oczyszczalni na składowiskach, poletkach, lagunach i w stawach osadowych, w okresie sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Ładunek zanieczyszczeń w ściekach to masa zanieczyszczeń zawartych w ściekach odprowadzona w jednostce czasu, równa iloczynowi natężenia przepływu ścieków i stężenia zanieczyszczeń.

Biochemiczne zużycie tlenu (BZT₅) jest to ilość tlenu zużyta w ciągu 5 dni w procesie biochemicznego utleniania substancji (głównie organicznych) zawartych w ściekach, przy użyciu żywych bakterii i enzymów pozakomórkowych. Pięciodniowe dlatego, że procesy mineralizacji najbardziej intensywnie przebiegają w ciągu pierwszych 5 dni.

Chemiczne zużycie tlenu (ChZT) jest to ilość tlenu pobrana w procesie chemicznego utleniania ścieków.

Zawiesiny w ściekach to nierozpuszczone, zawieszone substancje i materiały o różnym stopniu rozdrobnienia.

Dane o **ściekach komunalnych** obejmują ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną przez jednostki będące w gestii przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych, dla których organem założycielskim jest wojewoda (lub będących pod zarządem samorządów terytorialnych) oraz

przez zbiorczą kanalizację wojewódzkich zakładów usług wodnych, spółdzielnie mieszkaniowe, kółka rolnicze i zakłady pracy (przemysłowe, rolnicze, budowlane itp. obsługujące domy mieszkalne).

Ścieki te przed odprowadzeniem do odbiornika powinny być w całości poddane procesom oczyszczania, stąd w statystyce zostały ujęte jako **ścieki wymagające oczyszczenia**. Dane te nie obejmują wód opadowych i infiltracyjnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych obejmują jednostki będące w gestii przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych, tzw. oczyszczalnie zbiorcze należące do spółek wodnych oraz jednostki (oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej), będące pod zarządem samorządów terytorialnych, wojewódzkich zakładów usług wodnych, spółdzielni mieszkaniowych i zakładów pracy - jeśli oczyszczają ścieki miejskie lub wiejskie doprowadzane siecią kanalizacyjną. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone, (czyli oczyszczalnie nie pracujące na sieci kanalizacyjnej).

Dane o **ściekach oczyszczanych odprowadzonych kanalizacją** obejmują ścieki oczyszczane w oczyszczalniach mechanicznych, mechaniczno-chemicznych, mechaniczno-biologicznych oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Do miast wyposażonych w wodociąg zaliczono te miasta, w których sieć wodociągowa rozdzielcza (uliczna) wynosiła co najmniej 250 m i równocześnie obsługiwała 5 budynków mieszkalnych posiadających co najmniej 25 mieszkań lub 2 źródła uliczne.

Do miast wyposażonych w kanalizację zaliczono te miasta, w których sieć kanalizacyjna (uliczna) ogólnospławna i na ścieki gospodarcze wynosiła co najmniej 250 m - od której prowadzi co najmniej 5 połączeń do budynków mieszkalnych lub do wpustów podwórzowych oraz miasta posiadające sieć na wody opadowe, jeżeli do tej sieci są odprowadzane również ścieki gospodarcze.

Do miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków zaliczono te miasta, w których ścieki komunalne przed odprowadzeniem ich do odbiornika były poddawane procesom oczyszczania mechanicznego, chemicznego, biologicznego lub z podwyższonym usuwaniem biogenów. W przypadku wyposażenia miasta w kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o klasyfikacji miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decydowała przewaga ilości ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie lub z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Dane o ludności miast obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie oczyszczające ścieki komunalne z miast.

Informacje o **czystości rzek** prezentowane są od 2004 r. na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz.U. Nr 32 poz. 284). Od 2007 r. Monitoring Jakości Wód Powierzchniowych funkcjonuje wg wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12. str. 1).

Ocenę stanu zanieczyszczenia wód wyraża się zaliczeniem odcinków rzek do poszczególnych klas czystości. O przynależności wód do danej klasy czystości decyduje wskaźnik o najdłuższym zasięgu przekroczenia wartości normatywnej. Klasa I określa wody o najwyższym stopniu czystości.

Klasyfikację czystości wód według kryterium fizykochemicznego oparto na badaniach 23 cech fizyczno-chemicznych wody.

Klasyfikację poziomu czystości wód według kryterium bakteriologicznego opracowano na podstawie wyników badań wartości miana Coli typu fekalnego.

Informacje o stanie czystości jezior podano na podstawie wyników badań monitoringowych wykonanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

TABL. 1 (34). ZASOBY EKSPLOATACYJNE WÓD PODZIEMNYCH

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w hm ³		
OGÓŁEM	796,5	802,9	810,0
z utworów geologicznych:			
czwartorzędowych	739,1	745,6	752,5
trzeciorzędowych	57,2	57,2	57,3
kredowych	0,1	0,1	0,1
Przyrost zasobów w stosunku do poprzedniego roku	5,3	6,5	7,0

Źródło: dane Państwowego Instytutu Geologicznego.

TABL. 2 (35). POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG ŹRÓDEŁ POBORU

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w hm ³			w odsetkach
OGÓŁEM	103,4	102,4	109,6	100,0
na 1 km ² ^a w dam ³	7,4	7,3	7,8	x
Wody powierzchniowe	45,5	46,3	53,0	48,4
Wody podziemne	57,8	56,2	56,6	51,6
Na cele:				
Produkcyjne (poza rolnictwem i leśnictwem - z ujęć własnych)	14,2	13,6	13,1	11,9
wody powierzchniowe	6,3	6,2	6,3	5,7
wody podziemne	7,8	7,4	6,8	6,2
Nawodnień w rolnictwie, leśnictwie oraz uzupełnienie stawów rybnych (wody powierzchniowe)	34,0	36,2	42,9	39,2
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a	55,2	52,7	53,6	48,9
wody powierzchniowe	5,2	3,9	3,8	3,5
wody podziemne	50,0	48,8	49,8	45,4

^a Pobór wody na ujęciach, przed wtoczeniem do sieci.

TABL. 3 (36). ZUŻYCIĘ WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w hm ³			w odsetkach
OGÓŁEM	87,2	87,6	94,0	100,0
Przemysł	13,6	13,1	12,2	13,0
w tym do produkcji	10,2	9,9	9,8	10,4
Rolnictwo i leśnictwo ^a	34,0	36,2	42,9	45,6
Eksploatacja sieci wodociągowej ^b	39,6	38,4	38,9	41,4

^a Woda zużyta do nawadniania w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełniania stawów rybnych. ^b Bez zużycia wody na cele przemysłowe przez wodociągi stanowiące własność gmin, wojewódzkich zakładów wodnych i spółek wodnych.

TABL. 4 (37). ZUŻYCIĘ WODY W ZAKŁADACH PRZEMYSŁOWYCH I ICH WYPOSAŻENIE W ZAMKNIĘTE OBIEGI WODY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Zużycie wody na cele produkcyjne w hm ³	10,2	9,9	9,8
w tym w obiegach zamkniętych w % ogółem	11,7	12,0	12,5
Zakłady wyposażone w obiegi zamknięte:			
w % zakładów ogółem ^a	32,4	28,0	29,6
według wskaźnika ujęcia w obiegi zużywanej wody:			
poniżej 10,0%	12	13	13
10,1 – 50,0	6	6	5
50,1 – 90,0	2	2	2
90,1 – 99,0	-	-	-
99,1 i więcej	-	-	1

^a Zużywające wodę do produkcji.

TABL. 5 (38). BILANS GOSPODAROWANIA WODĄ W PRZEMYSŁE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w hm ³		
PRZYCHÓD WODY	15,0	14,5	14,0
Z ujęć własnych	14,2	13,6	13,1
wody powierzchniowe	6,3	6,2	6,3
wody podziemne	7,8	7,4	6,8
Z zakupu od innych jednostek	0,8	0,9	0,9
ROZCHÓD WODY	15,0	14,5	14,0
Zużycie na potrzeby własne	13,6	13,1	12,2
w tym do produkcji	10,2	9,9	9,8
w tym z sieci wodociągowej	0,3	0,3	0,2
Sprzedaż wody	1,3	1,3	1,7
Straty w sieci	0,1	0,1	0,1

TABL. 6 (39). GOSPODAROWANIE WODĄ W PRZEMYSŁE WEDŁUG SEKCJI I DZIAŁÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE		Przychód wody				Rozchód wody		
		ogółem	z ujęć własnych			z zakupu	zużycie na potrzeby własne	sprzedaż
			razem	powierzchniowych	podziemnych			
		w hm ³						
OGÓŁEM	2006	15,0	14,2	6,3	7,8	0,8	13,6	1,3
	2007	14,5	13,6	6,2	7,4	0,9	13,1	1,3
	2008	14,0	13,1	6,3	6,8	0,9	12,2	1,7
w tym:								
Przetwórstwo przemysłowe.	2006	8,4	8,0	3,6	4,2	0,5	7,8	0,6
	2007	7,9	7,7	3,5	4,2	0,2	7,4	0,4
	2008	7,9	7,6	3,6	4,0	0,3	7,5	0,4
w tym:								
produkcja artykułów spożywczych i napojów	2006	1,6	1,5	-	1,5	0,1	1,5	0,1
	2007	1,6	0,6	-	1,6	0,0	1,5	0,1
	2008	1,4	1,4	-	1,4	0,0	1,4	0,0
włókiennictwo	2006	0,6	0,5	-	0,5	0,2	0,6	0,0
	2007	0,3	0,2	-	0,2	0,0	0,2	0,0
	2008	0,2	0,2	-	0,2	0,0	0,2	0,0
produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy I wikliny	2006	1,1	1,1	-	1,1	-	1,1	-
	2007	1,2	1,2	-	1,2	-	1,2	0,0
	2008	1,1	1,1	-	1,1	-	1,1	-
produkcja masy włóknistej oraz papieru	2006	3,8	3,8	3,3	0,5	0,0	3,5	0,3
	2007	3,6	3,6	3,1	0,5	0,0	3,3	0,3
	2008	4,1	4,0	3,3	0,7	0,1	3,8	0,3

TABL. 6 (39). **GOSPODAROWANIE WODĄ W PRZEMYSŁE WEDŁUG SEKCJI I DZIAŁÓW** (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Przychód wody				Rozchód wody		
		ogółem	z ujęć własnych			z zakupu	zużycie na potrzeby własne	sprzedaż
			razem	powierzchniowych	podziemnych			
		w hm ³						
Przetwórstwo przemysłowe (dok.)								
produkcja wyrobów z	2006	0,7	0,6	0,1	0,4	0,1	0,6	0,1
pozostałych surowców	2007	0,7	0,6	0,2	0,4	0,1	0,6	0,0
niemetalicznych	2008	0,6	0,5	0,2	0,3	0,1	0,6	0,0
produkcja pojazdów	2006	0,1	0,0	0,0	-	0,0	0,1	-
samochodowych, przyczep	2007	0,1	0,1	0,1	-	0,0	0,1	-
i naczep	2008	0,1	0,0	0,0	-	0,0	0,1	-
Wytwarzanie i zaopatrywanie	2006	3,6	3,4	2,6	0,8	0,2	3,2	0,4
w energię elektryczną, gaz,	2007	3,7	3,3	2,7	0,6	0,4	3,0	0,6
wodę	2008	3,5	3,1	2,6	0,5	0,4	2,6	0,9
Administracja publiczna i obro-								
na narodowa; obowiązkowe	2006	1,0	0,9	-	0,9	0,1	1,0	0,0
ubezpieczenia społeczne	2007	1,0	0,7	-	0,7	0,3	1,0	0,0
i zdrowotne ^Δ	2008	0,8	0,6	-	0,6	0,1	0,7	0,0
Ochrona zdrowia i pomoc	2006	1,1	1,1	-	1,1	0,0	1,0	0,1
społeczna	2007	1,0	1,0	-	1,0	0,0	0,9	0,1
	2008	0,9	0,9	-	0,9	0,1	0,8	0,1

TABL. 7 (40). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Sieć w km:			
wodociągowa rozdzielcza ^a	5655,5	5754,0	6016,7
miasta	1673,3	1698,3	1848,1
wieś	3982,2	4055,7	4168,6
kanalizacja ^{ab}	2164,6	2305,0	2465,6
miasta	1384,5	1443,2	1534,3
wieś	780,1	861,8	931,3
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych ^c w tys. szt.:			
wodociągowe	110,2	112,2	118,7
miasta	47,0	48,1	50,1
wieś	63,2	64,1	68,6
kanalizacyjne	46,6	49,3	50,8
miasta	34,1	35,5	36,6
wieś	12,5	13,8	14,2
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych ^d :			
w dam ³	31280,3	30565,1	30961,0
na 1 mieszkańca w m ³	31,0	30,3	30,7

a Bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów. b Sieć rozdzielcza i kolektory. c Łącznie z połączeniami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania. d W ciągu roku.

TABL. 8 (41). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych ^c		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych ^d	
	wodociągowa rozdzielcza ^a	kanalizacyjna ^{ab}	wodociągowe	kanalizacyjne	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³
WOJEWÓDZTWO 2006	5655,5	2164,6	110213	46569	31280,3	31,0
2007	5754,0	2305,0	112200	49253	30565,1	30,3
2008	6016,7	2465,6	118738	50812	30961,0	30,7
Podregion gorzowski	2297,1	1011,5	43919	21991	11769,0	30,8
Powiaty:						
Gorzowski	684,9	138,4	11354	3272	1888,3	28,4
Międzyrzecki	322,6	232,7	7337	4049	1867,8	32,1
Słubicki	291,1	151,8	5917	3135	1517,1	32,6
Strzelecko-drezdenecki	358,5	150,0	6526	2693	1414,9	28,3
Sulęciński	322,8	142,2	5138	2694	971,4	27,5
Miasto na prawach powiatu						
Gorzów Wlkp.	317,2	196,4	7647	6148	4109,5	32,8
Podregion zielonogórski	3719,6	1454,1	74819	28821	19192,0	30,6
Powiaty:						
Krośnieński	481,4	146,5	8835	2822	1627,7	28,9
Nowosolski	472,0	132,3	10948	3964	2378,4	27,4
Świebodziński	233,7	179,0	6276	3882	1643,3	29,3
Wschowski	279,8	114,3	5179	2400	1308,6	33,6
Zielonogórski	698,9	265,5	14405	4108	2602,5	28,7
Żagański	596,4	211,0	10251	3547	2454,5	30,0
Żarski	738,6	169,1	12736	3649	2897,5	29,4
Miasto na prawach powiatu						
Zielona Góra	218,8	236,4	6189	4449	4279,5	36,5

Notki patrz tabl. 7(40) na str. 52.

TABL. 9 (42). **NAWADNIANE UŻYTKI ROLNE I GRUNTY LEŚNE ORAZ NAPEŁNIANE STAWY RYBNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Powierzchnia nawadnianych użytków rolnych i gruntów leśnych ^a w ha	1708	1617	1500
według sposobu nawadniania:			
podsiąkowe	1021	965	803
deszczowe	687	652	697
Powierzchnia napełnianych stawów rybnych ^b w ha	2405	2479	2456
Pobór wody do nawadniania użytków rolnych i gruntów leśnych ^c w dam ³	3918	3068	2200
według sposobu nawadniania:			
podsiąkowe	2807	2904	1917
deszczowe	1111	164	283
na 1 ha	2,3	1,9	1,5
Pobór wody do napełniania stawów rybnych ^c w dam ³	30123	33151	40751
na 1 ha	12,5	13,4	16,6

a Obiekty o powierzchni co najmniej 20 ha. b Obiekty o powierzchni co najmniej 10 ha. c Łącznie z poborem ścieków do nawodnień.

TABL. 10 (43). **NAWADNIANE UŻYTKI ROLNE I GRUNTY LEŚNE ORAZ NAPEŁNIANE STAWY RYBNE^a WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia		Pobór wody ^b				
	nawadnianych użytków rolnych i gruntów leśnych ^c	napelnianych stawów rybnych ^d	ogółem	do nawadniania użytków rolnych i gruntów leśnych		do napelnienia stawów rybnych	
				ogółem	na 1 ha	ogółem	na 1 ha
	w ha		w dam ³				
WOJEWÓDZTWO 2006	1708	2405	34041	3918	2,3	30123	12,5
2007	1617	2479	36219	3068	1,9	33151	13,4
2008	1500	2456	43004	2200	1,5	40751	16,6
Podregion gorzowski	657	975	14261	274	0,4	13937	14,3
Powiaty:							
Gorzowski	-	282	3120	-	-	3120	11,1
Międzyrzecki	-	196	3116	-	-	3116	15,9
Stubicki	635	247	3560	154	0,2	3406	13,8
Strzelecko-drezdenecki	22	217	3873	120	5,5	3703	17,1
Sulęciński	-	33	592	-	-	592	17,9
Podregion zielonogórski	843	1481	28743	1926	2,3	26814	18,1
Powiaty:							
Krośnieński	300	726	18736	529	1,8	18204	25,1
Świebodziński	89	20	488	138	1,6	350	17,5
Zielonogórski	164	-	254	254	1,5	-	-
Żagański	-	296	3295	-	-	3295	11,1
Żarski	290	439	5970	1005	3,5	4965	11,3

a Bez pstrągarni. b Łącznie z poborem ścieków do nawodnień. c Obiekty o powierzchni co najmniej 20 ha. d Obiekty o powierzchni co najmniej 10 ha.

TABL. 11 (44). **ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
W hm ³			
Odprowadzone:	36,9	36,0	36,0
bezpośrednio z zakładów przemysłowych ^a	6,2	5,7	5,3
w tym wody chłodnicze (umownie czyste)	0,7	0,6	0,5
siecią kanalizacyjną	30,6	30,3	30,7
Ścieki wymagające oczyszczenia	36,2	35,4	35,5
Oczyszczane	33,2	32,6	33,7
mechanicznie	1,2	1,2	0,9
chemicznie	1,0	0,7	0,5
biologicznie	10,8	9,8	10,6
z podwyższonym usuwaniem biogenów	20,2	20,9	21,7
Nieoczyszczane	3,0	2,8	1,8
odprowadzone:			
bezpośrednio z zakładów przemysłowych	0,2	0,1	0,2
siecią kanalizacyjną	2,8	2,7	1,6

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

TABL. 11 (44). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
W ODSETKACH			
Odprowadzone:	100,0	100,0	100,0
bezpośrednio z zakładów przemysłowych ^a	17,0	15,8	14,7
w tym wody chłodnicze (umownie czyste)	1,9	1,7	1,4
siecią kanalizacyjną	83,0	84,2	85,3
Ścieki wymagające oczyszczenia	100,0	100,0	100,0
Oczyszczane	91,7	91,9	95,0
mechanicznie	3,4	3,4	2,5
chemicznie	2,7	1,9	1,3
biologicznie	29,8	27,5	29,9
z podwyższonym usuwaniem biogenów	55,8	59,1	61,3
Nieoczyszczane	8,3	8,1	5,0
odprowadzone:			
bezpośrednio z zakładów przemysłowych	0,6	0,4	0,4
siecią kanalizacyjną	7,7	7,7	4,6

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

TABL. 12 (45). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Oczyszczane					Nieoczyszczane		
		razem	mecha- nicznie	chemi- cznie	biologi- cznie	z pod- wyższo- nym usuwa- niem biogenów	razem	w tym odprowa- dzone siecią kanaliza- cyjną	
		w hm ³							
WOJEWÓDZTWO									
2006	36,2	33,2	1,2	1,0	10,8	20,2	3,0	2,8	
2007	35,4	32,6	1,2	0,7	9,8	20,9	2,8	2,7	
2008	35,5	33,7	0,9	0,5	10,6	21,7	1,8	1,6	
Podregion gorzowski	15,6	15,3	0,7	0,0	5,6	9,0	0,3	0,3	
Powiaty:									
Gorzowski	4,4	4,4	0,0	-	2,5	1,9	0,0	0,0	
Międzyrzeczki	1,8	1,7	0,0	-	0,3	1,4	0,1	0,1	
Słubicki	1,3	1,3	-	-	1,3	-	0,0	0,0	
Strzelecko-drezdenecki	1,0	1,0	0,0	0,0	0,6	0,4	0,0	0,0	
Sulęciński	1,1	1,1	-	-	0,9	0,2	0,0	0,0	
Miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp.	5,9	5,8	0,6	-	0,0	5,1	0,1	0,0	
Podregion zielonogórski	19,9	18,4	0,2	0,5	5,0	12,7	1,5	1,3	
Powiaty:									
Krośniewski	1,3	1,3	0,0	-	0,1	1,2	0,0	0,0	
Nowosolski	2,2	1,9	0,0	0,0	1,6	0,2	0,3	0,3	
Świebodziński	2,1	1,9	-	-	0,5	1,4	0,2	0,2	
Wschowski	1,1	1,1	-	-	0,6	0,5	0,0	0,0	
Zielonogórski	2,2	2,1	0,1	-	1,5	0,4	0,1	0,1	
Żagański	2,3	1,6	-	-	0,1	1,5	0,7	0,5	
Żarski	2,8	2,7	0,0	0,5	0,4	1,8	0,1	0,1	
Miasto na prawach powiatu Zielona Góra	5,8	5,8	-	-	-	5,8	0,0	0,0	

TABL. 13 (46). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE ODPROWADZONE BEZPOŚREDNIO DO WÓD LUB DO ZIEMI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	2006	2007	2008
	w hm ³			w odsetkach		
OGÓŁEM^a	6,2	5,7	5,3	100,0	100,0	100,0
w tym wody chłodnicze (umownie czyste)	0,7	0,6	0,5	10,5	10,6	9,7
Ścieki wymagające oczyszczania	5,6	5,1	4,8	89,5	89,4	90,3
Oczyszczane	5,4	5,0	4,6	86,8	87,2	87,3
mechanicznie	1,0	1,2	0,9	16,1	21,4	16,5
chemicznie	1,0	0,7	0,5	15,5	11,6	9,1
biologicznie	3,4	3,1	3,2	54,9	53,8	61,5
Nieoczyszczane	0,2	0,1	0,2	2,6	2,2	3,0

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

TABL. 14 (47). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE OCZYSZCZANE I NIEOCZYSZCZANE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ścieki odprowadzone ^a			W tym ścieki wymagające oczyszczania odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi						
	ogółem	w tym bezpośrednio do wód lub do ziemi		razem	oczyszczane			nieoczyszczane		
		razem	w tym wody chłodnicze (umownie czyste)		razem	w tym				
						mechanicznie	chemicznie		biologicznie	
w dam ³										
WOJEWÓDZTWO ... 2006	9781	6246	658	5588	5423	1005	967	3424	165	
2007	9604	5680	602	5078	4953	1218	660	3055	125	
2008	8603	5281	514	4767	4611	871	478	3246	156	
Podregion gorzowski	5219	3506	66	3440	3435	676	3	2756	5	
Powiaty:										
Gorzowski	3008	2448	42	2406	2406	24	-	2382	-	
Międzyrzecki	155	22	7	15	10	10	-	-	5	
Ślubicki	142	61	8	53	53	-	-	53	-	
Strzelecko-drezdenecki	40	19	1	18	18	1	3	14	-	
Sulęciński	284	261	-	261	261	-	-	261	-	
Miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp.	1590	695	8	687	687	641	-	46	-	
Podregion zielonogórski ...	3384	1775	448	1327	1176	195	475	490	151	
Powiaty:										
Krośniewski	266	266	238	28	28	8	-	20	-	
Nowosolski	289	185	129	56	56	34	14	8	-	
Świebodziński	594	176	47	129	127	-	-	127	2	
Wschowski	195	59	4	55	55	-	-	55	-	
Zielonogórski	432	241	30	211	210	148	-	58	1	
Żagański	460	181	-	181	33	-	-	21	148	
Żarski	708	667	-	667	667	5	461	201	-	
Miasto na prawach powiatu Zielona Góra	440	-	-	-	-	-	-	-	-	

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

TABL. 15 (48). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE OCZYSZCZANE I NIEOCZYSZCZANE WEDŁUG WYBRANYCH SEKCJI I DZIAŁÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ścieki odprowadzone ^a	W tym ścieki wymagające oczyszczenia odprowadzane bezpośrednio do wód lub do ziemi						nieoczyszczane
		razem	oczyszczone					
			razem	mechanicznie	chemicznie	biologicznie		
		w hm ³						
OGÓŁEM	2006	9,8	5,6	5,4	1,0	1,0	3,4	0,2
	2007	9,6	5,1	5,0	1,2	0,7	3,1	0,1
	2008	8,6	4,8	4,6	0,9	0,5	3,2	0,2
w tym:								
Przetwórstwo przemysłowe	2006	5,9	3,9	3,8	0,1	1,0	2,7	0,1
	2007	5,4	3,4	3,2	0,2	0,7	2,3	0,1
	2008	5,6	3,5	3,4	0,2	0,5	2,7	0,1
w tym:								
produkcja artykułów spożywczych i napojów	2006	1,2	0,2	0,2	-	-	0,2	-
	2007	1,3	0,2	0,2	-	-	0,2	-
	2008	1,1	0,2	0,2	-	-	0,2	-
włókiennictwo	2006	0,6	0,3	0,3	-	0,3	-	-
	2007	0,2	-	-	-	-	-	-
	2008	0,2	-	-	-	-	-	-
produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny ^Δ	2006	0,9	0,6	0,6	-	0,5	0,1	-
	2007	0,9	0,7	0,7	-	0,6	0,1	-
	2008	0,8	0,5	0,5	-	0,5	0,1	-
produkcja masy włóknistej oraz papieru	2006	2,5	2,2	2,2	0,0	-	2,2	-
	2007	2,2	2,0	2,0	0,1	-	1,9	-
	2008	2,8	2,3	2,3	0,0	-	2,2	-
produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	2006	0,4	0,3	0,2	0,1	-	0,2	0,1
	2007	0,4	0,4	0,3	0,1	-	0,1	0,1
	2008	0,5	0,4	0,3	0,1	-	0,1	0,1
produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	2006	0,1	0,0	0,0	-	0,0	0,0	-
	2007	0,1	0,0	0,0	-	0,0	0,0	-
	2008	0,1	0,0	0,0	-	0,0	0,0	-
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	2006	1,3	0,7	0,7	0,7	-	-	0,0
	2007	1,7	0,9	0,9	0,9	-	-	0,0
	2008	1,2	0,6	0,6	0,6	-	-	0,0
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne ^Δ	2006	1,1	0,6	0,6	0,1	-	0,5	-
	2007	1,0	0,5	0,5	0,1	-	0,4	-
	2008	0,6	0,3	0,3	0,0	-	0,3	-
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna. . .	2006	1,0	0,2	0,2	-	-	0,2	-
	2007	1,0	0,2	0,2	-	-	0,2	-
	2008	0,8	0,2	0,2	-	-	0,2	-

^a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.

TABL. 16 (49). **OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
PRZEMYSŁOWE			
OGÓŁEM	45	42	40
Mechaniczne	9	9	9
Chemiczne	7	4	3
Biologiczne	27	27	26
Z podwyższonym usuwaniem biogenów ...	2	2	2
KOMUNALNE ^a			
OGÓŁEM	89	87	97
Mechaniczne	2	1	1
Biologiczne	60	59	64
Z podwyższonym usuwaniem biogenów ...	27	27	32

a Oczyszczalnie miejskie i wiejskie pracujące na sieci kanalizacyjnej.

TABL. 17 (50). **ZAKŁADY WEDŁUG WYPOSAŻENIA W OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w liczbach bezwzględnych			w odsetkach
OGÓŁEM	101	106	97	100,0
Posiadające oczyszczalnie ścieków ^a	36	36	33	34,0
o wystarczającej przepustowości	36	36	33	34,0
Bez oczyszczalni ścieków	65	70	64	66,0
odprowadzające ścieki do:				
wód lub do ziemi	5	3	6	6,2
sieci kanalizacyjnej	60	67	58	59,8

a Odprowadzające ścieki do wód powierzchniowych lub do ziemi.

TABL. 18 (51). **CHARAKTERYSTYKA PRZEMYSŁOWYCH OCZYSZCZALNI I PODCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OCZYSZCZALNIE			
OGÓŁEM	45	42	40
Mechaniczne	9	9	9
Przepustowość projektowa w m ³ /dobę.	30366	30411	30412
Ścieki oczyszczane w m ³ /dobę	14395	15798	3211
Chemiczne	7	4	3
Przepustowość projektowa w m ³ /dobę.	5296	2289	989
Ścieki oczyszczane w m ³ /dobę	3702	4333	3216
Biologiczne	27	27	26
Przepustowość projektowa w m ³ /dobę.	15445	16500	25086
Ścieki oczyszczane w m ³ /dobę	9797	8498	9326
Z podwyższonym usuwaniem biogenów ...	2	2	2
Przepustowość projektowa w m ³ /dobę.	15072	15072	15072
Ścieki oczyszczane w m ³ /dobę	4313	4129	3848
PODCZYSZCZALNIE			
OGÓŁEM	16	14	14
Mechaniczne	11	6	6
Ścieki podczyszczane w m ³ /dobę	2914	2452	2650
Chemiczne	4	6	5
Ścieki podczyszczane w m ³ /dobę	633	1237	1166
Biologiczne	1	2	3
Ścieki podczyszczane w m ³ /dobę	9	69	104

TABL. 19 (52). ŁADUNKI ZANIECZYSZCZEŃ W PRZEMYSŁOWYCH ŚCIEKACH
ODPROWADZONYCH DO WÓD LUB DO ZIEMI

RODZAJ ŁADUNKU	2006	2007	2008
	w kg/r		
BZT ₅ ^a	103684	100280	60414
ChZT ^a	348707	391952	307810
Zawiesina ^a	66879	94032	87814

a Patrz: Uwagi metodyczne str. 48.

TABL. 20 (53). OSADY Z PRZEMYSŁOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Osady wytworzone ^a w ciągu roku	3,2	4,3	3,7
w tym:			
stosowane: w rolnictwie ^b	0,0	0,0	0,0
do rekultywacji terenów, w tym na cele rolne	1,1	1,5	1,0
do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu	0,0	0,0	-
przekształcone termicznie	1,6	2,3	2,2
składowane	0,3	0,2	0,1
magazynowane czasowo	0,0	0,0	0,1
Osady nagromadzone na terenie zakładu ^{ac}	32,6	32,7	32,8

a W tys. ton suchej masy. b Rozumianym jako uprawa wszystkich plodów rolnych wprowadzonych do obrotu handlowego łącznie z uprawami przeznaczonymi do produkcji pasz. c Na składowiskach, poletkach, lagunach i stawach osadowych. Stan w końcu roku.

TABL. 21 (54). ŚCIEKI ODPROWADZANE SIECIĄ KANALIZACYJNĄ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
W hm ³			
OGÓŁEM	30,6	30,3	30,7
Oczyszczane	27,8	27,6	29,1
mechanicznie	0,2	0,0	0,0
biologicznie	7,4	6,7	7,4
z podwyższonym usuwaniem biogenów	20,2	20,9	21,7
Nieoczyszczane	2,8	2,7	1,6
W ODSETKACH			
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
Oczyszczane	90,7	91,0	94,8
w tym biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów	90,0	91,0	94,7
Nieoczyszczane	9,3	9,0	5,2

TABL. 22 (55). OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	Oczyszczalnie (stan w dniu 31 XII)		Przepustowość oczyszczalni		Ścieki komunalne w dam ³		
	ogółem	w tym nie- posiadające pozwoleń wodno- prawnych	w m ³ /dobę	równoważna liczba mieszkańców (LRM)	dopływające do oczyszczalni	oczyszczane ^b	
						razem	w tym bez wód opa- dowych i infiltracyj- nych
TYPU MECHANICZNEGO							
2006	2	2	533	5200	231	231	216
2007	1	1	33	200	7	7	7
2008	1	1	33	200	10	10	10
TYPU BIOLOGICZNEGO							
2006	60	6	61619	312058	9651	9651	7380
2007	59	5	57676	310498	9164	9164	6710
2008	64	3	59482	341992	10169	10169	7373
Z PODWYŻSZONYM USUWANIEM BIOGENÓW							
2006	27	-	168345	850656	28805	28805	20199
2007	27	1	177045	952797	32207	32207	20902
2008	32	1	183603	975397	33209	33209	21721

a Miejskich i wiejskich. b Łącznie ze ściekami komunalnymi oczyszczonymi przez oczyszczalnie przemysłowe.

TABL. 23 (56). MIASTA I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW OBSŁUGUJĄCE MIASTA

Stan w dniu 31 XII			
WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
MIASTA			
OGÓŁEM	42	42	42
Obsługiwane przez oczyszczalnie ścieków ..	36	37	40
mechaniczne	1	-	-
biologiczne	19	20	21
z podwyższonym usuwaniem biogenów ..	16	17	19
OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW			
OGÓŁEM	38	38	42
Mechaniczne	1	-	-
Biologiczne	21	21	23
Z podwyższonym usuwaniem biogenów	16	17	19
LUDNOŚĆ ^a W MIASTACH OBSŁUGIWANYCH PRZEZ OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW w tys.			
OGÓŁEM	582,7	584,6	598,1
Mechaniczne	5,0	-	-
Biologiczne	151,2	141,9	143,9
Z podwyższonym usuwaniem biogenów	426,4	442,8	454,2

a Na podstawie bilansów.

TABL. 24 (57). CHARAKTERYSTYKA KOMUNALNYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Typ oczyszczalni			Przepustowość oczyszczalni			Ścieki oczyszczane ^b w dam ³ /r
	mechani- czna	biolo- giczna	z pod- wyższonym usuwaniam biogenów	mecha- nicznych	biolo- gicznych ^a	z pod- wyższonym usuwaniam biogenów	
WOJEWÓDZTWO . . . 2006	2	60	27	533	61619	168345	38687
2007	1	59	27	33	57676	177045	41378
2008	1	64	32	33	59482	183603	43323
Podregion gorzowski	1	30	11	33	22349	53852	16909
Powiaty:							
Gorzowski	-	5	2	-	612	7300	2019
Międzyrzeczki	1	7	4	33	1399	15514	2786
Stubicki	-	9	-	-	9800	-	2026
Strzelecko-drezdenecki	-	5	1	-	7219	3000	1493
Sulęciński	-	4	3	-	3319	1038	980
Miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp.	-	-	1	-	-	27000	7605
Podregion zielonogórski	-	34	21	-	37133	129751	26414
Powiaty:							
Krośnieński	-	3	5	-	325	19450	2092
Nowosolski	-	5	2	-	17358	1753	2964
Świebodziński	-	3	3	-	2200	14225	2421
Wschowski	-	2	1	-	3628	3500	1174
Zielonogórski	-	11	3	-	9200	2448	2313
Żagański	-	4	4	-	1340	17950	1886
Żarski	-	6	2	-	3082	19200	3249
Miasto na prawach powiatu Zielona Góra	-	-	1	-	-	51225	10315

a Dotyczy urządzeń do biologicznego oczyszczania. b Łącznie z wodami opadowymi dowożonymi do oczyszczalni; bez ścieków oczyszczanych na oczyszczalniach przemysłowych.

TABL. 25 (58). ŁADUNKI ZANIECZYSZCZEŃ W ŚCIEKACH KOMUNALNYCH ODPROWADZONYCH DO WÓD LUB DO ZIEMI

RODZAJ ŁADUNKU	2006	2007	2008
	w kg/r		
BZT ₅ ^a	364729	354822	310049
ChZT ^a	1851495	1823372	1750026
Zawiesina ^a	449599	510028	503168

a Patrz: Uwagi metodyczne str. 48.

TABL. 26 (59). OSADY Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tonach suchej masy		
Osady wytworzone w ciągu roku	13830	14631	19232
stosowane: w rolnictwie ^a	2452	2922	3005
do rekultywacji terenów, w tym na cele rolne	772	933	1552
do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu	6864	6035	3428
składowane	1880	1780	3348
magazynowane czasowo	129	1238	173
inne	1733	1723	7726
Osady nagromadzone na terenie oczyszczalni ^b	29641	29912	31554

a Rozumianym jako uprawa wszystkich plodów rolnych wprowadzonych do obrotu handlowego łącznie z uprawami przeznaczonymi do produkcji pasz. b Na składowiskach, poletkach, lagunach i stawach osadowych. Stan w końcu roku.

TABL. 27 (60). STAN CZYSTOŚCI GŁÓWNYCH RZEK KONTROLOWANYCH W 2007 R.^a

RZEKI ^b	Ilość punktów pomiarowo-kontrolnych (ppk)	Wody – w % ilości ppk – o klasie jakości		
		III (zadowalającej)	IV (niezadowalającej)	V (złej)
OGÓLEM	23	8,7	78,3	13,0
Rzeki:				
Rów Polski	2	-	50,0	50,0
Barycz	1	-	100,0	-
Odra	6	-	83,3	16,7
Bóbr	3	33,3	66,7	-
Kwisa	1	-	100,0	-
Nysa Łużycka	7	14,3	85,7	-
Warta	2	-	50,0	50,0
Noteć	1	-	100,0	-

a Na terenie województwa. b Uszeregowane w porządku hydrograficznym.

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

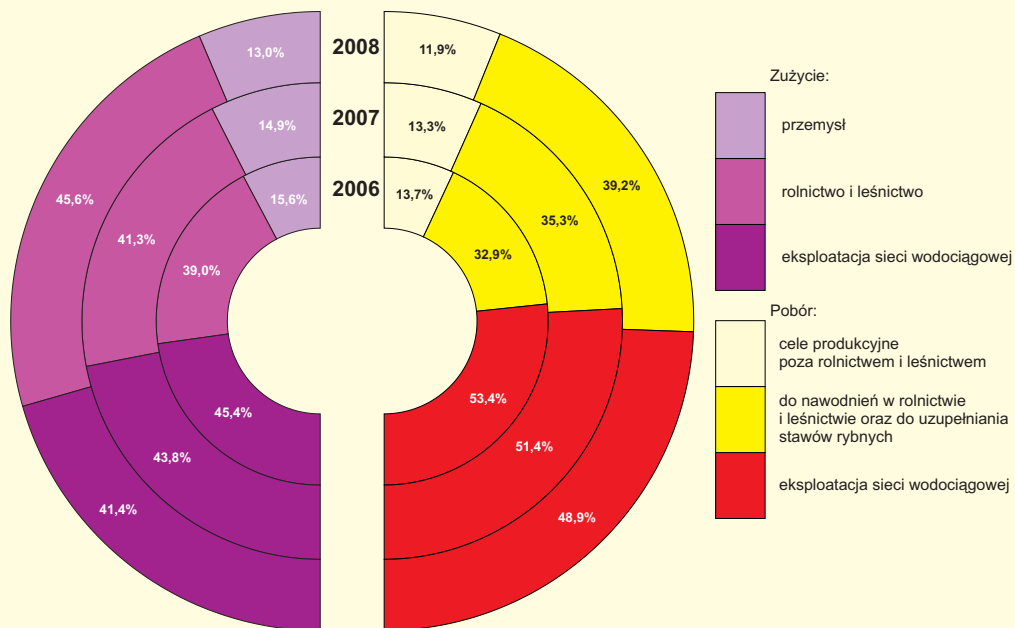
TABL. 28 (61). STAN CZYSTOŚCI JEZIOR KONTROLOWANYCH W 2007 R.

JEZIORA ^a	Jednostka administracyjna (miasto, gmina)	Powierzchnia zwierciadła wody w ha	Objętość jeziora w hm ³	Głębokość maksymalna w m	Klasa czystości wód według kryterium	
					fizykochemicznego	bakteriologicznego
Stawskie	Ślawa	817,3	42664,8	12,3	III	II
Głębokie	Międzyrzecz	124,9	11530,4	25,3	II	I
Tarnowskie Duże	Ślawa	91,6	3504	7,5	II	I
Lubie (Lipy Duże)	Kłodawa	79,4	2450	8,9	III	II
Kursko	Międzyrzecz	71,3	3038,5	8,5	III	II
Chłop k/Rybakowa	Kłodawa	64,3	4156,2	16,9	II	I

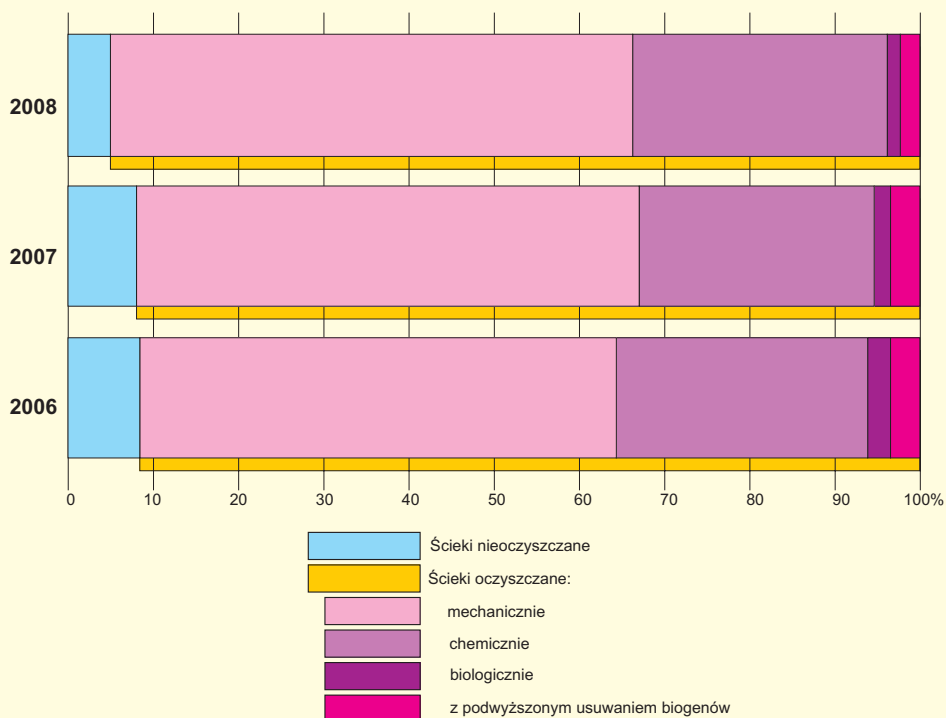
a Uszeregowane malejąco według powierzchni zwierciadła wody.

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Struktura poboru i zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności

Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzanych do wód lub do ziemi

Zanieczyszczenie i ochrona powietrza

Dział IV

ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA POWIETRZA

Uwagi metodyczne

Zawarte w tym dziale informacje charakteryzują źródła, rozmiary, strukturę zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego oraz przedsięwzięcia mające na celu ochronę powietrza przed nadmiernym zanieczyszczeniem. Dotyczy to w szczególności charakterystyki stanu wyposażenia i efektów eksploatacji zainstalowanych urządzeń do ochrony powietrza.

Przez **zanieczyszczanie powietrza** rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

Przez **źródło emisji zanieczyszczeń powietrza** należy rozumieć miejsce, w którym następuje wydalenie (wyemitowanie) do powietrza substancji zanieczyszczających. Ogólnie źródłami zanieczyszczeń są: zakłady energetyczne (elektrownie i elektrociepłownie), zakłady przemysłowe, kotłownie komunalne, paleniska indywidualne (domowe), środki transportu, źródła wtórne powstałe w wyniku wydalania oraz utylizacji ścieków i odpadów (np. hałdy i wysypiska), rolnictwo (np. rozsiewanie nawozów sztucznych, stosowanie środków ochrony roślin), a także przemiany i reakcje chemiczne zachodzące w zanieczyszczonej atmosferze oraz źródła naturalne (np. pożary lasów, burze pyłowe, pyły kosmiczne).

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów-kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono zakłady przemysłowe (w tym również zakłady energetyki zawodowej) uznane za szczególnie uciążliwe dla środowiska przez właściwe terenowo organa administracji rządowej. Od 1986 roku badanie statystyczne rozszerzono na wszystkie jednostki organizacyjne ustalone przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40 z późn. zmianami). Ustalona w ten sposób zbiorowość jednostek sprawozdawczych (zakładów) utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowouruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Należy podkreślić, że wyniki tego badania nie charakteryzują całkowitej emisji zanieczyszczeń powietrza, lecz dotyczą sektora energetyczno-przemysłowego decydującego o skali i strukturze emisji (60-70%).

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych dotyczy ilości zanieczyszczeń pyłowych odprowadzonych przez dany zakład do atmosfery w ciągu roku i obejmuje: pyły ze spalania paliw, cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych, krzemowe, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowe, sadzy i inne.

Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych dotyczy ilości zanieczyszczeń gazowych odprowadzonych przez jednostkę sprawozdawczą do atmosfery w ciągu roku i obejmuje: dwutlenek siarki, tlenki azotu (wyrażone w dwutlenku azotu – NO₂), tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory i inne emitowane przez dany zakład zanieczyszczenia gazowe określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 260, poz. 2176 z późn. zm.).

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych, oraz dwutlenku siarki określana jest zazwyczaj metodami pomiarowymi, a w przypadku braku urządzeń pomiarowych dokonuje się oszacowania wielkości emisji. Wielkości emisji pozostałych rodzajów zanieczyszczeń gazowych opierają się przeważnie na ustaleniach szacunkowych, przy czym część sprawozdawców nie jest w stanie dokonać oszacowania wszystkich emitowanych do powietrza i objętych badaniem statystycznym rodzajów zanieczyszczeń. Dane pochodzące z badania GUS mają zatem charakter orientacyjny i niepełny, dają obraz w pewnym stopniu zaniżony w stosunku do rzeczywistych rozmiarów sumarycznej emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Dotyczy to m. in. danych o wielkości emisji **dwutlenku węgla (CO₂)**, który objęty został badaniami statystycznymi od 1993 r. Ze względu na to, że wielkość emisji CO₂ charakteryzuje się dużymi bezwzględными wartościami, prezentowany w publikacji **wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych** został wyliczony i przedstawiony podobnie, jak w latach poprzednich, bez uwzględnienia wielkości emisji CO₂.

Dane o **ilości zatrzymanych i zneutralizowanych zanieczyszczeń** pyłowych oraz gazowych (według rodzajów) obrazują rozmiary zanieczyszczeń zredukowanych w urządzeniach do ochrony powietrza, zainstalowanych w zakładach uznanych za szczególnie uciążliwe dla atmosfery.

Skuteczność działania urządzeń oczyszczających, określana jako **stopień redukcji zanieczyszczeń**, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj.: zatrzymanego i wyemitowanego. Wartość tego wskaźnika może wahać się od 0 do 100%. Im bliższa jest 100%, tym większy jest potencjał ochronny danego źródła zanieczyszczeń.

Dane o **emitorach** na terenie zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza przedstawiają ilość oraz udział emitorów w ogólnej emisji zorganizowanej z podziałem według ich wysokości.

Dane o **imisji zanieczyszczeń** przygotowano na podstawie wyników pomiarów prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w 2008 r., pochodzących z systemów oceny jakości powietrza wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska.

Pod pojęciem **imisja** (stężenie zanieczyszczeń) należy rozumieć ilość danego zanieczyszczenia pyłowego lub gazowego w jednostce objętości powietrza.

Stężenia zanieczyszczeń służą do oceny stopnia zanieczyszczenia powietrza poprzez porównanie ich ze stężeniami dopuszczalnymi. **Normy dopuszczalne zanieczyszczeń powietrza** zostały ustalone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 47, poz. 281), i w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 1, poz. 12 z 2003 r.).

TABL. 1 (62). ZAKŁADY SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWE DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA WEDŁUG POSIADANIA WYNIKÓW POMIARU DOPUSZCZALNEJ EMISJI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OGÓŁEM	58	57	57
Zakłady nie posiadające: wyników pomiarów:			
emisji: pyłów	25	26	24
gazów	23	26	24
imisji	56	56	49
określonej emisji dopuszczalnej:			
dwutlenku siarki	28	29	27
tlenków azotu	21	24	20
tlenku węgla	29	29	26
Posiadające urządzenia do redukcji zanieczyszczeń:			
pyłowych	31	29	26
gazowych	1	1	3

TABL. 2 (63). WYPOSAŻENIE ZAKŁADÓW^a W PODSTAWOWE URZĄDZENIA DO REDUKCJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Urządzenia o skuteczności						
			niskiej		średniej		wysokiej		
	liczba	przepływ gazów odlotowych w dam ³ /h	liczba	przepływ gazów odlotowych w dam ³ /h	liczba	przepływ gazów odlotowych w dam ³ /h	liczba	przepływ gazów odlotowych w dam ³ /h	
Cyklony	2006	151	5144	7	441	73	1735	71	2968
	2007	127	5055	7	441	58	1786	62	2828
	2008	119	4467	7	274	56	1724	56	2469
Multicyklony	2006	30	753	-	-	7	134	23	619
	2007	20	892	-	-	7	134	13	758
	2008	20	898	-	-	7	134	13	764
Filtry tkaninowe	2006	93	3246	16	208	67	2692	10	346
	2007	94	3326	16	208	67	2692	11	426
	2008	96	3432	16	208	71	2804	9	420
Elektrofiltry	2006	6	778	-	-	1	194	5	584
	2007	6	778	-	-	1	194	5	584
	2008	6	778	-	-	1	194	5	584
Urządzenia mokre ...	2006	4	105	-	-	-	-	4	105
	2007	4	105	-	-	-	-	4	105
	2008	4	105	-	-	-	-	4	105
Inne	2006	1	27	x	x	x	x	x	x
	2007	1	27	x	x	x	x	x	x
	2008	1	27	x	x	x	x	x	x

a Szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza.

TABL. 3 (64). **ZAKŁADY SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWE DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA WEDŁUG STOPNIA REDUKCJI WYTWARZANYCH ZANIECZYSZCZEŃ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
ZAKŁADY EMITUJĄCE ZANIECZYSZCZENIA PYŁOWE OGÓŁEM	34	41	39
Posiadające urządzenia do redukcji zanieczyszczeń	31	29	26
o stopniu redukcji zanieczyszczeń:			
10% i mniej	-	2	1
10,1 – 30,0	2	-	2
30,1 – 50,0	2	5	4
50,1 – 70,0	3	-	1
70,1 – 90,0	12	11	7
90,1% i więcej	12	11	11
Nieposiadające urządzeń do redukcji zanieczyszczeń	3	12	13
ZAKŁADY EMITUJĄCE ZANIECZYSZCZENIA GAZOWE OGÓŁEM	41	55	57
Posiadające urządzenia do redukcji zanieczyszczeń	5	1	3
o stopniu redukcji zanieczyszczeń:			
10% i mniej	2	1	1
10,1 – 30,0%	1	-	1
Nieposiadające urządzeń do redukcji zanieczyszczeń	36	54	54

TABL. 4 (65). **EMITORY NA TERENIE ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWYCH DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA WEDŁUG WIELKOŚCI EMISJI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Liczba emitorów ogółem	795	784	778
o wysokości:			
do 50 m	762	752	748
51-99	21	20	20
100 m i więcej	12	12	10
Emisja zanieczyszczeń w tys. t/r:			
pyłowych z emitorów o wysokości:			
do 50 m	1,1	1,0	0,9
51-99	0,5	0,4	0,3
100 m i więcej	0,9	0,2	0,1
gazowych z emitorów o wysokości:			
do 50 m	1007,0	1019,2	1271,6
51-99	596,4	549,4	200,5
100 m i więcej	605,0	446,6	370,2

TABL. 5 (66). **EMISJA I REDUKCJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWYCH DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w t/r		
Zanieczyszczenia pyłowe	2482	1587	1353
w tym pyły ze spalania paliw	2293	1386	1138
	36714	36599	29151
Zanieczyszczenia gazowe ^a	2214912	2019075	1842330
w tym:			
dwutlenek węgla	2178198	1982476	1813179
dwutlenek siarki	4835	3267	2742
tlenek węgla	28569	30347	23660
tlenek azotu	2649	2239	2163
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń:			
pyłowe	105272	95331	90752
gazowe (bez CO ₂)	1	1	150
% zanieczyszczeń wytworzonych:			
pyłowych	97,7	98,4	98,5
gazowych (bez CO ₂)	0,0	0,0	0,5

a W liczniku bez dwutlenku węgla, a w mianowniku z dwutlenkiem węgla.

TABL. 6 (67). **EMISJA I REDUKCJA PRZEMYSŁOWYCH ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA WEDŁUG WYBRANYCH SEKCJI I DZIAŁÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zanieczyszczenia w tys. t						Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń			
	pyłowe		gazowe				pyłowe		gazowe	
	ogółem	w tym ze spalania paliw	ogółem	w tym			w tys. t.	w % zanieczyszczeń wytworzonych	w tys. t.	w % zanieczyszczeń wytworzonych
				dwutlenek siarki	tlenek węgla	dwutlenek węgla				
OGÓŁEM 2006	2,5	2,3	2214,9	4,8	28,6	2178,2	105,3	97,7	0,0	0,0
2007	1,6	1,4	2019,1	3,3	30,3	1982,5	95,3	98,4	0,0	0,0
2008	1,4	1,1	1842,3	2,7	23,7	1813,2	90,8	98,5	0,2	0,5
w tym:										
Przetwórstwo przemysłowe . . . 2006	1,5	1,3	875,6	1,6	27,4	844,8	86,2	98,3	0,0	0,0
2007	0,8	0,6	756,7	0,7	29,2	725,2	78,6	99,0	0,0	0,0
2008	0,7	0,5	659,1	0,5	22,4	634,9	73,6	99,1	0,1	0,6
w tym:										
produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny										
2006	0,6	0,5	347,3	0,5	0,7	345,4	73,7	99,2	-	-
2007	0,5	0,4	280,0	0,2	0,5	278,8	69,3	99,3	-	-
2008	0,5	0,4	246,6	0,2	0,5	245,4	66,1	99,3	0,1	10,8
produkcja masy włóknistej oraz papieru										
2006	0,7	0,7	231,9	0,8	0,2	230,7	3,8	84,5	-	-
2007	0,1	0,1	165,7	0,1	0,0	165,4	0,3	84,8	-	-
2008	-	-	148,5	0,0	0,0	148,3	-	-	-	-
produkcja wyrobów z pozostałych surowców nie-metalicznych										
2006	0,1	0,0	263,0	0,2	26,3	235,9	5,0	98,7	-	-
2007	0,1	0,0	283,1	0,3	28,4	253,7	5,1	98,5	-	-
2008	0,1	0,0	237,1	0,2	21,7	214,6	3,9	98,1	-	-
Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, wodę 2006	0,7	0,7	1288,0	3,0	0,7	1282,8	19,0	96,3	-	-
2007	0,6	0,6	1220,8	2,4	0,7	1216,2	16,7	96,5	-	-
2008	0,5	0,5	1142,1	2,1	0,8	1137,9	17,0	97,2	-	-

**TABL. 7 (68). EMISJA I REDUKCJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW
SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zanieczyszczenia								
	pyłowe	gazowe (z CO ₂)	w tym			na 1 km ²		zatrzymane w urządzeniach oczy- szczających w % zanieczyszczeń wytworzonych	
			dwutle- nek siarki	tlenki azotu	dwutle- nek węgla	pyłowe	gazowe		
	w t/r							pyłowe	gazowe
WOJEWÓDZTWO . 2006	2482	2214912	4835	2649	2178198	0,2	158,3	97,7	0,0
2007	1587	2019075	3267	2239	1982476	0,1	144,3	98,4	0,0
2008	1353	1842330	2742	2163	1813179	0,1	131,7	98,5	0,5
Podregion gorzowski . . .	365	678146	1418	881	675211	0,1	110,9	98,1	0,0
Powiaty:									
Gorzowski	-	148198	3	154	148027	0,0	122,1	-	-
Międzyrzeczki	170	34943	122	57	34587	0,1	25,2	37,0	-
Słubicki	42	11922	46	22	11800	0,0	11,9	83,0	-
Strzelecko-drezdenecki . .	48	15124	21	24	14862	0,0	12,1	98,6	-
Sulęciński	41	10554	48	13	10411	0,0	9,0	66,1	-
Miasto na prawach powiatu									
Gorzów Wlkp.	64	457405	1178	611	455524	0,7	5318,7	99,6	0,1
Podregion zielonogórski	988	1164184	1324	1282	1137968	0,1	147,8	98,6	0,6
Powiaty:									
Krośnieński	125	50378	179	86	50038	0,1	36,2	97,6	-
Nowosolski	57	27158	205	40	26820	0,1	35,2	83,9	-
Świebodziński	46	21720	170	42	21356	0,0	23,2	88,6	-
Wschowski	3	2479	8	4	2448	0,0	4,0	66,7	-
Zielonogórski	141	174055	242	85	151508	0,1	110,9	96,6	0,0
Żagański	135	102763	234	118	102003	0,1	90,8	75,9	-
Żarski	422	251943	126	410	250780	0,3	180,9	99,3	11,2
Miasto na prawach powiatu									
Zielona Góra	59	533688	160	497	533015	1,0	9201,5	91,4	-

**TABL. 8 (69). ZANIECZYSZCZENIA GAZOWE ZATRZYMANE W URZĄDZENIACH
OCZYSZCZAJĄCYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dwutlenek siarki		Tlenek węgla		Inne	
	w t	w % zanieczysz- czeń wytwor- zonych	w t	w % zanie- czysz- czeń wytwor- zonych	w t	w % zanieczysz- czeń wytwor- zonych
WOJEWÓDZTWO . . 2006	-	-	-	-	1	0,2
2007	-	-	-	-	1	0,1
2008	2	0,1	1	0,0	147	22,3
Podregion gorzowski . . .	-	-	-	-	1	2,7
Miasto na prawach powiatu						
Gorzów Wlkp.	-	-	-	-	1	2,9
Podregion zielonogórski.	2	0,2	1	0,0	146	23,4
Powiaty:						
Zielonogórski	2	0,8	1	0,0	-	-
Żarski	-	-	-	-	146	73,0

TABL. 9 (70). ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE I ZNEUTRALIZOWANE W URZĄDZENIACH OCZYSZCZAJĄCYCH^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Pyły w t/r	105272	95331	90752
w % zanieczyszczeń wytworzonych	97,7	98,4	98,5
Gazy (bez CO ₂) w t/r	1	1	150
w % zanieczyszczeń wytworzonych	0,2	0,1	0,5
Dwutlenek siarki w t/r	-	-	2
w % zanieczyszczeń wytworzonych	-	-	0,1
Tlenek węgla w t/r	-	-	1
w % zanieczyszczeń wytworzonych	-	-	0,0
Inne ^b w t/r	1	1	147
w % zanieczyszczeń wytworzonych	0,2	0,1	22,3

a Zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. b Głównie amoniak, związki chloroorganiczne, dwusiarczek węgla, siarkowodór.

TABL. 10 (71). EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA^a WEDŁUG RODZAJÓW SUBSTANCJI

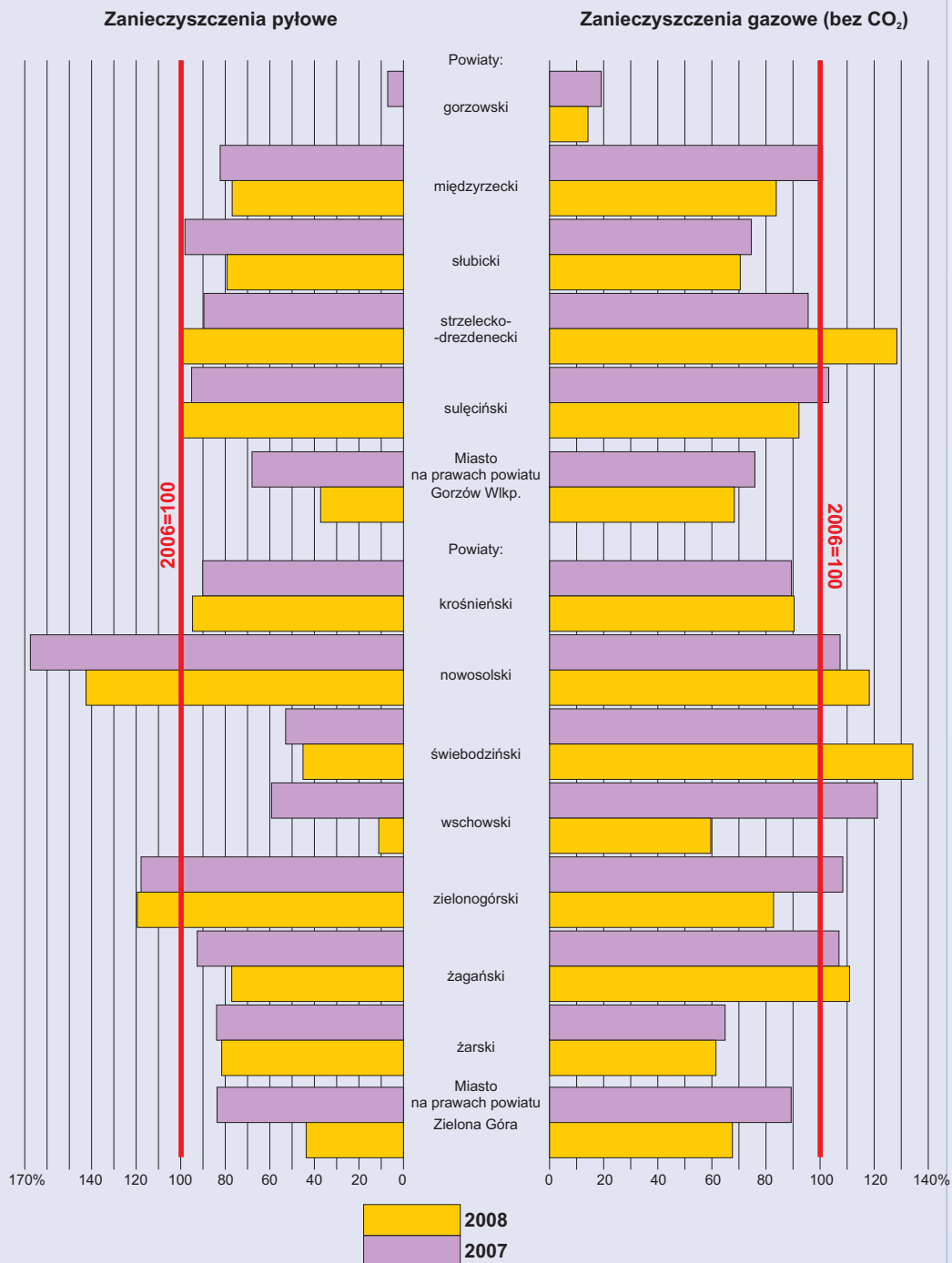
WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w t/r		
Benzo(a)piren	0	0	0
Amoniak	482	535	380
Dwutlenek siarki	4835	3267	2742
Dwutlenek węgla	2178198	1982476	1813179
Pyły ze spalania paliw	2293	1386	1138
Pyły krzemowe (powyżej 30% wolnej krzemionki)	60	69	69
Pyły węglowo-grafitowe, sadza	10	8	8
Pyły pozostałe	102	91	88
Tlenki azotu (w przeliczeniu na NO ₂)	2649	2239	2163
Tlenek węgla	28569	30347	23660
Węglowodory alifatyczne i ich pochodne ^b	13	11	10
Węglowodory pierścieniowe, aromatyczne i ich pochodne	44	37	25
Aldehydy alifatyczne i ich pochodne	65	75	76
Alkohole alifatyczne i ich pochodne	-	0	18
Alkohole pierścieniowe, aromatyczne i ich pochodne	18	38	25
Kwasy organiczne	1	1	5
Ketony i ich pochodne	3	2	1
Kwasy nieorganiczne, ich sole i bezwodniki	18	23	19
Pierwiastki metaliczne i ich związki	1	0	0
Związki heterocykliczne	7	6	8

a Z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. b Z wyjątkiem wymienionych w innych grupach.

TABL. 11 (72). MIASTA O DUŻEJ SKALI ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA EMISJĄ ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWYCH

MIASTA	Emisja zanieczyszczeń					Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji	
	pyłowe	gazowych					
		ogółem	W tym				
			dwutlenek siarki	tlenek azotu	dwutlenek węgla	pyłowe	gazowe
w tys. t							
2006							
Zielona Góra	0,1	611,0	0,4	0,5	610,0	1,4	-
Gorzów Wlkp.	0,2	530,5	1,9	0,7	527,8	16,4	0,0
Żary	0,5	352,3	0,4	0,6	350,5	68,7	-
Kostrzyn nad Odrą.	0,7	231,0	0,8	0,3	229,8	3,8	-
2007							
Zielona Góra	0,1	571,3	0,3	0,6	570,4	1,2	-
Gorzów Wlkp.	0,1	503,5	1,4	0,6	501,4	14,1	0,0
Żary	0,4	280,1	0,1	0,5	278,9	64,7	-
Kostrzyn nad Odrą.	0,1	164,9	0,1	0,2	164,7	0,3	-
2008							
Zielona Góra	0,1	533,7	0,2	0,5	533,0	0,6	-
Gorzów Wlkp.	0,1	457,4	1,2	0,6	455,5	14,9	0,0
Żary	0,4	251,9	0,1	0,4	250,7	61,3	0,1
Kostrzyn nad Odrą.	-	147,8	0,0	0,2	147,6	-	-

Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych według powiatów

Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej

Dział V

OCHRONA PRZYRODY I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

Uwagi metodyczne

W dziale zawarto statystyczną charakterystykę zagadnień dotyczącą: obszarów, obiektów, stanu zasobów leśnych oraz zagrożeń i ochrony środowiska leśnego, a także terenów zieleni miejskiej, parków i ogrodów historycznych oraz rodzinnych ogrodów działkowych.

Różnorodność biologiczna jest to zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów występujących na ziemi w ekosystemach lądowych, morskich i słodkowodnych oraz w zespołach ekologicznych, których są częścią; dotyczy to różnorodności w obrębie gatunku, pomiędzy gatunkami oraz różnorodności ekosystemów.

Park narodowy obejmuje obszar chroniony wyróżniający się szczególnymi wartościami naukowymi, przyrodniczymi, społecznymi, kulturowymi i wychowawczymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega całość przyrody oraz swoiste cechy krajobrazu.

Wszelkie działania na terenie parku narodowego podporządkowane są ochronie przyrody i mają pierwszeństwo przed wszystkimi innymi działaniami.

Nadrzędnym celem parku narodowego jest poznanie, zachowanie całości systemów przyrodniczych danego terenu, wraz z warunkami ich funkcjonowania, oraz odtwarzanie zniekształconych i zanikłych ogniw rodzimej przyrody.

Utworzenie parku narodowego następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Rezerwat przyrody jest obszarem obejmującym zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych.

Uznanie obszaru za rezerwat następuje w drodze rozporządzenia wojewody.

Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu.

Utworzenie parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody.

Park Mużakowski - część Parku Krajobrazowego „Łuk Mużakowa”. W kwietniu 2004 r. decyzją prezydenta RP uznany za pomnik historii, a 2 czerwca 2004 r. wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje wyróżniające się krajobrazowe tereny o różnych typach ekosystemów. Zagospodarowanie tych systemów powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obszar chronionego krajobrazu uwzględnia się w planach zagospodarowania przestrzennego.

Wprowadzenie tej formy ochrony przyrody następuje w drodze rozporządzenia wojewody lub na mocy uchwały rady gminy.

Sieć obszarów Natura 2000 to sposób na wypełnienie zobowiązań Unii Europejskiej (UE), nałożonych przez Konwencję o różnorodności biologicznej (tzw. Konwencja z Rio, sporządzona w Rio de Janeiro w 1992 r.). Obejmuje ona obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk. Polska lista obszarów Natura 2000 jest obowiązująca, ale jeszcze nieostateczna, gdyż teraz oceniać ją będzie Komisja Europejska. Ostateczne zatwierdzenie obszarów Natura 2000 ma nastąpić w ciągu roku.

Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) - Rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 października 2008 r. - to obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do

ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) to obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków. Lista proponowanych obszarów (SOO) została przekazana Komisji Europejskiej.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie.

O uznaniu obiektu za pomnik decyduje wojewoda w drodze rozporządzenia lub rada gminy w drodze uchwały.

Stanowiska dokumentacyjne – niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wydodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt.

Ustanowienie stanowiska dokumentacyjnego następuje w drodze rozporządzenia wojewody lub uchwały rady gmin.

Użytki ekologiczne - zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy - wyznacza się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego dla zachowania jego wartości estetycznych.

Użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe ustanawia się w drodze rozporządzenia wojewody lub uchwały rady gminy.

Do powierzchni gruntów leśnych w rozumieniu ustawy o lasach, zalicza się grunty:

- 1) o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha:
  - pokryte roślinnością leśną (uprawami leśnymi),
  - przejściowo jej pozbawione (zręby, halizny, płazowiny, plantacje choinek i krzewów oraz poletka łowieckie). Są to grunty przeznaczone do produkcji lub stanowiące rezerwy przyrody, wchodzące w skład parków narodowych lub wpisane do rejestrów zabytków. Są one definiowane określeniem „powierzchnia lasów”.
- 2) związane z gospodarką leśną, zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna itp.

Powierzchnia zalesiona obejmuje grunty pokryte uprawami, młodnikami i starszymi drzewostanami oraz plantacjami: topoli, nasiennymi i drzew szybkorosnących.

Lasy ochronne (lasy szczególnie chronione) to obszary leśne podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje. Za lasy ochronne mogą być uznane lasy, które chronią glebę przed zmywaniem lub wyjąłowieniem; powstrzymują usuwanie się ziemi, obrywanie się skał lub lawin; chronią brzegi wód przed obrywaniem się, a źródła rzek przed zasypaniem; ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków; stanowią drzewostany uszkodzone na skutek działalności przemysłu; stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej; mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe lub dla obronności i bezpieczeństwa Państwa; są

położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców; w strefach ochronnych wokół sanatoriów i uzdrowisk; w strefie górnej granicy lasów.

Zręby są to grunty leśne pozbawione drzewostanu w okresie ostatnich 2 lat.

Plazowiny są to grunty leśne pokryte drzewostanem II klasy wieku (21-40 lat) o zadrzewieniu do 0,3 włącznie albo III i wyższych klas wieku (41 lat i więcej) o zadrzewieniu do 0,2 włącznie (z wyjątkiem klasy odnowienia i do odnowienia).

Lesistość - to stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni województwa.

Odnowienie lasu polega na zakładaniu młodego drzewostanu w miejsce drzewostanu usuwanego lub usuniętego.

Drzewostan - zbiorowisko drzew rosnących w lesie na określonej powierzchni, różniące się od otoczenia warunkami siedliskowymi i budową.

Grubizna jest to drewno okrągłe wielkowymiarowe i średniowymiarowe. Drewno wielkowymiarowe jest to drewno o średnicy górnej od 14 cm (bez kory) mierzone w pojedynczych sztukach. Drewno średniowymiarowe jest to drewno o średnicy (mierzonej bez kory): górnej od 5 cm wzwyż i dolnej do 24 cm - mierzone w pojedynczych sztukach, w sztukach grupowo i stosach.

Użytkowanie rębne to pozyskiwanie drewna związane z odnowieniem drzewostanu lub wylesieniem z powodu zmiany przeznaczenia gruntu. Użytki rębne - to drewno pozyskane w ramach użytkowania rębneho. Powierzchnia cięć rębnych - to rzeczywista powierzchnia, na której dokonano wyrębu drzew.

Użytkowanie przedrębne to pozyskiwanie drewna związane z pielęgnowaniem lasu (czyszczenia późne i trzebieże). Powierzchnia cięć przedrębnych jest to całkowita powierzchnia, na której wykonano cięcia pielęgnacyjne.

Przez **pozyskanie drewna** należy rozumieć ostateczne pozyskanie sortymentów z drewna pochodzącego z bieżących wyrębów i remanentów.

Zadrzewienia to produkcyjne i ochronne nasadzenia drzew i krzewów na terenach publicznych i prywatnych poza lasami i granicami administracyjnymi miast. Celem ich jest produkcja drewna i użytków niedrzewnych, oddziaływanie na środowisko przyrodnicze oraz kształtowanie krajobrazu. Do zadrzewień nie zalicza się: lasów i gruntów leśnych oraz gruntów nieleśnych przeznaczonych prawomocnymi decyzjami do zalesienia, sadów, plantacji oraz szkólek drzew i krzewów, cmentarzy, urządzonej zieleni komunalnej w miastach (parki miejskie, lasy komunalne, zieleńce użyteczności publicznej), obszaru morskiego pasa nadbrzeżnego, ogrodów działkowych, nieruchomości otaczających obiekty zabytkowe.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni z roślinnością wysoką i niską o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, aleje spacerowe, ławki, place zabaw itp. Do powierzchni parków wliczane są również wody znajdujące się na terenie tych obiektów (np. stawy) oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego.

Do kategorii **zieleńce** zaliczono obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek (np. występują alejki z ławkami, place zabaw itp.). Do tej kategorii obiektów należy zaliczyć również zieleń przy budynkach użyteczności publicznej (o ile udostępniona jest do użytku powszechnego), pomnikach itp., bulwary i promenady oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego.

Przez **zieleń uliczną** rozumie się tereny zieleni towarzyszącej komunikacji miejskiej (ulicom, arteriom itp.).

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną.

TABL. 1 (73). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA^a**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008			
	w ha			w odsetkach	w % powierzchni ogólnej województwa	na 1 mieszkańca w m ²
OGÓŁEM	547765,7	547725,7	542824,4	100,0	38,8	5380
Parki narodowe ^b	13606,4	13642,8	13642,8	2,5	1,0	135
Rezerваты przyrody ^b	3636,3	3636,3	3636,3	0,7	0,3	36
Parki krajobrazowe ^{bc}	76338,8	76039,4	76039,4	14,0	5,4	754
Obszary chronionego krajobrazu ^c ..	436532,0	436561,2	436481,6	80,4	31,2	4326
Stanowiska dokumentacyjne	5,6	5,6	16,5	0,0	0,0	0
Użytki ekologiczne	3118,1	3268,4	3296,6	0,6	0,2	33
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	14528,5	14572,0	9711,2	1,8	0,7	96

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwał rad gmin. b Bez otuliny. c Bez rezerwatów przyrody i innych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

TABL. 2 (74). **PARKI NARODOWE W 2008 R.**

Stan w dniu 31 XII

PARKI NARODOWE	Rok utworzenia	Kategoria według IUCN	Powierzchnia w ha				strefy ochronnej
			ogółem	w tym lasów	z ogółem pod ochroną ścisłą		
					razem	w tym lasów	
OGÓŁEM	x	x	13642,8	4792,4	1059,5	306,1	17274,9
Drawieński ^a	1990	II	5568,8	4710,7	377,6	306,1	6821,0
Ujście Warty	2001	-	8074,0	81,7	681,9	-	10453,9

a W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 3 (75). **PARKI NARODOWE WEDŁUG KATEGORII GRUNTÓW W 2008 R.**

PARKI NARODOWE	Ogółem	Grunty				Wody	Tereny pozostałe
		leśne		rolne	zadrzewione i zakrzewione		
		razem	w tym niezalesione				
		w ha					
Drawieński ^a	5568,8	4710,7	21,3	187,1	16,6	477,9	176,5
Ujście Warty	8074,0	81,7	-	6166,0	220,0	579,1	1027,2

a W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 4 (76). **PARKI NARODOWE WEDŁUG KATEGORII OCHRONNOŚCI W 2008 R.**

PARKI NARODOWE	Powierzchnia w ha						strefy ochronnej
	parku narodowego						
	ogółem	pod ochroną					
		ściśłą		częściową	krajobrazową		
		razem	w tym grunty leśne				
w ha							
Drawieński ^a	5568,8	377,6	306,1	4921,2	270,0		6821,0
Ujście Warty	8074,0	681,9	-	4015,4	3376,7	10453,9	

a W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 5 (77). **WYBRANE INFORMACJE O PARKACH NARODOWYCH W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Drawieński Park Narodowy ^a		Park Narodowy Ujście Warty ^p
	ogółem	w tym w granicach województwa lubuskiego	
Powierzchnia ogółem w ha	11342	5569	8074
Ilość obwodów ochronnych	7	3	3
Ilość powiatów, na terenie których znajduje się park	4	1	3
Ilość gmin, na terenie których znajduje się park	6	1	4
Powierzchnia leśna w ha	9548	4711	82
Ilość stwierdzonych gatunków :			
ptaków	165	.	260
w tym lęgowych	130	.	174
ssaków	49	.	39
ryb	43	.	32
roślin	924	.	500
zbiorowisk roślin	224	.	60

a Dane Drawieńskiego Parku Narodowego. b Dane Parku Narodowego Ujście Warty.

TABL. 6 (78). **TURYSTYKA W PARKACH NARODOWYCH W 2008 R.**

PARK NARODOWY	Szlaki turystyczne w km	Liczba turystów		Liczba		Biblioteki - liczba pozycji księgozbioru w szt.
		w tys.	na 1 ha	impres dydaktycznych	ścieżek dydaktycznych	
Drawieński ^a	101,0	23,0	2,0	14	5	4436
Ujście Warty ^b	12,6	20,0	2,5	133	4	1458

a Dane Drawieńskiego Parku Narodowego. b Dane Parku Narodowego Ujście Warty.

TABL. 7 (79). **STAN LICZEBNY GŁÓWNYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT ŁOWNYCH I CHRONIONYCH W PARKACH NARODOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Drawieński Park Narodowy			Park Narodowy Ujście Warty		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Jeleń	817	803	553	80	45	54
Sarna	390	559	840	.	186	359
Dzik	446	434	392	327	275	231
Bóbr	162	162	98	224	260	296
Wydra	104	95	54	.	.	8
Borsuk	70	82	58	.	.	10
Lis	149	158	105	21	20	20

TABL. 8 (80). **STAN LICZEBNY GŁÓWNYCH GATUNKÓW PTAKÓW (par lęgowych) CHRONIONYCH W PARKACH NARODOWYCH W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Drawieński Park Narodowy ^a	Park Narodowy Ujście Warty ^b
Bielik	3	1
Bocian czarny	.	1
Derkacz	.	155
Kania ruda	.	1
Krwawodziób	-	14
Kulik wielki	-	1-2
Ohar	-	10
Perkoz zauszniak	-	364-464
Rybitwa białoskrzydła	-	20
Rybitwa białowąsa	-	153
Rybitwa czarna	.	80
Rybitwa rzeczna	-	36
Rybołów	1	-
Rycyk	-	2
Wodniczka	-	7
Żuraw	.	9

a Dane Drawieńskiego Parku Narodowego. b Dane Parku Narodowego Ujście Warty.

TABL. 9 (81). **GATUNKI DRZEW PANUJĄCYCH W PARKACH NARODOWYCH W 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Drawieński Park Narodowy ^a		Park Narodowy Ujście Warty ^b	
	w ha	w % powierzchni lasów	w ha	w % powierzchni lasów
Drzewa panujące:				
Sosna	7226	75,7	-	-
Świerk	58	0,6	-	-
Modrzew	47	0,5	-	-
Buk	892	9,3	-	-
Dąb	341	3,6	-	-
Brzoza	254	2,7	-	-
Olcha	280	2,9	80,4	98,4
Liściaste pozostałe	23	0,2	-	-

a Dane Drawieńskiego Parku Narodowego. b Dane Parku Narodowego Ujście Warty.

TABL. 10 (82). REZERWATY PRZYRODY WEDŁUG TYPÓW

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty	Powierzchnia w ha				
		ogółem	w tym pod ochroną ścisłą	z ogółem		
				lasy	użytki rolne	
OGÓŁEM	2006	55	3636,3	77,0	2369,3	161,6
	2007	55	3636,3	77,0	2369,3	161,6
	2008	55	3636,3	77,0	2369,3	161,6
Faunistyczne		6	532,9	50,7	83,8	-
Leśne		31	1782,1	-	1761,6	7,7
Torfowiskowe		8	560,8	26,3	343,2	39,9
Florystyczne		4	544,3	-	90,6	114,0
Wodne		4	125,0	-	90,1	-
Stepowe		2	91,2	-	-	-

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R.

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Bukowa Góra pow. nowosolski gm. Otyń	1954	10,64	leśny	Ochrona lasu naturalnego porastającego strome zbocze krawędzi doliny Odry, który spełnia również rolę zabezpieczającą przed erozją gleby.
Bażantarnia pow. nowosolski gm. Otyń	1959	17,88	leśny	Zachowanie naturalnego siedliska lasu mieszanego z pojedynczymi okazami drzew pomnikowych wśród obszaru zniekształconego gospodarką człowieka.
Czaplenice pow. strzelecko-drezdenecki gm. Drezdenko	1959	8,10	faunistyczny	Półwysp z fragmentem lasu sosnowego naturalnego pochodzenia, z kolonią czapli siewej.
Czaplisko pow. strzelecko-drezdenecki gm. Drezdenko	1959	2,90	faunistyczny	Ochrona starych drzew sosnowych rodzimego pochodzenia w wieku 160-190 lat.
Łabędziniec pow. strzelecko-drezdenecki gm. Drezdenko	1959	2,79	faunistyczny	5 wysp o powierzchni 0,05 ha do 2,17 ha na jeziorze Solecko z bogatą fauną, szczególnie płactwa wodno-błotnego. Pojedynczo sosny 150 letnie i dęby 300 letnie.
Zimna Woda pow. zielonogórski gm. Zielona Góra	1959	88,69	leśny	Zachowanie lasu jesionowo-olszowego częściowo naturalnego pochodzenia.
Bagno Chłopiny pow. gorzowski gm. Lubiszyn	1963	118,99	torfowiskowy	Ochrona torfowiska z sukcesją roślinności od płata mszarnego do lasów torfowiskowych.

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Buczyna Szprotawska pow. żagański gm. Szprotawa	1965	152,32	leśny	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego pochodzenia naturalnego, rosnącego na granicy zasięgu buka, o cechach buczyny karpackiej z bogatym runem.
Nad Jeziorem Trześniowskim pow. świebodziński gm. Łągów	1965	47,73	leśny	Las bukowy pochodzenia naturalnego z domieszką innych gatunków drzew.
Wilanów pow. gorzowski gm. Kłodawa	1966	67,16	leśny	Ochrona fragmentu lasu mieszanego pochodzenia naturalnego z udziałem buka na krańcowym zasięgu występowania, z bogatym runem.
Buczyna Łagowska pow. sulęciński gm. Sulęcín	1968	115,86	leśny	Drzewostan bukowy na krańcu gromadnego występowania. Liczne wąwozy i jary w utworach moreny czolowej.
Uroczysko Grodziszczce pow. świebodziński gm. Szczaniec	1969	15,75	leśny	Wielogatunkowy las liściasty o charakterze naturalnym wraz ze średniowiecznym grodziskiem.
Żurawie Bagno pow. żarski gm. Przewóz	1970	44,52	florystyczny	Zachowanie zbiorowiska roślinności bagiennej i torfowiskowej.
Wrzosiec pow. żarski gm. Lipinki Łużyckie	1970	64,96	florystyczny	Fragment lasu z wrzoścem bagiennym (<i>Erica tetralix</i>).
Pawski Ług pow. świebodziński gm. Łągów	1970	34,52	torfowiskowy	Zachowanie zbiorowiska roślinności bagiennej i torfowiskowej z otaczającym je lasem.
Dębowy Ostrów pow. świebodziński gm. Świebodzin	1970	1,84	leśny	Zachowanie fragmentu naturalnego lasu o charakterze dąbrowy wielogatunkowej, z występującą konwalią majową.
Lemierzyce pow. sulęciński gm. Słońsk	1970	3,32	leśny	Ochrona fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnym. Drzewostan w wieku 150-200 lat na trasie i stoku pradoliny Warty.
Nad Młyńską Strugą pow. żarski gm. Przewóz	1970	132,56	leśny	Zachowanie fragmentu lasu dębowo-bukowego z charakterystycznym wielogatunkowym runem.

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Czarna Droga pow. międzyrzecki gm. Trzciel	1972	21,95	leśny	Chroni 2 sąsiadujące zespoły lasu: ągard niski i buczyna.
Jeziora Gołyńskie pow. międzyrzecki gm. Pszczew	1972	3,10	florystyczny	Ochrona fragmentu jeziora osuszonego przez las i rzadkiej roślinności: wełnianeczki alpejskiej, rosiczki okrągło- i długolistnej, storczyków.
Pamięcin pow. słubicki gm. Górzycza	1972	11,80	stepowy	Zbiorowisko roślinności stepowej na obszarze wąwozów.
Bogdaniec I pow. gorzowski gm. Witnica	1974	20,83	leśny	Ochrona naturalnych lasów liściastych: dęby, graby w wieku 170-190 lat.
Bogdaniec II pow. gorzowski gm. Bogdaniec	1974	40,03	leśny	Cenny pod względem naukowym i krajobrazowym ągard.
Annabrzskie Wąwozy pow. żagański gm. Bytom Odrzański	1977	56,11	leśny	Las mieszany z udziałem drzewostanów starszych klas wieku rosnących na stromych zboczach wąwozu, cenne gatunki fauny i flory.
Laski pow. zielonogórski gm. Babimost	1977	42,92	leśny	Ochrona naturalnego lasu pierwotnego oraz prowadzenie badań nad powstawaniem przejściowych form.
Nietoperek pow. międzyrzecki gm. Międzyrzecz	1980	50,77	faunistyczny	Ochrona miejsc zimowania i rozrodu największej w Europie wielogatunkowej kolonii nietoperzy.
Jezioro Święte pow. nowosolski gm. Kolsko	1983	19,51	wodny	Jezioro zasilane wodami podziemnymi oraz stanowiska rzadkich gatunków roślin wodnych.
Mesze pow. nowosolski gm. Kolsko	1983	19,88	wodny	Zachowanie zarastającego jeziora z charakterystycznymi zespołami oraz rzadkimi gatunkami roślin bagiennych.
Buki Zdroiskie pow. strzelecko-drezdenecki gm. Strzelce Krajeńskie	1982	75,54	leśny	Ochrona fragmentu naturalnego lasu mieszanego z dużym udziałem buczyn pomorskich na krańcowym stanowisku gromadnego zasięgu występowania, na zboczach wąwozu wzdłuż rzeki Santoczna.

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Janie im. Włodzimierza Korsaka pow. sulęciński gm. Lubniewice	1984	50,52	wodny	Ochrona płytkiego i wąskiego jeziora Janowiec (Janie) pochodzenia lodowcowego, rozległego bagna powstałego w procesie zarastania jeziora oraz pasa lasu będącego najstarszą częścią basenu pojeziernego. Ostoja licznych gatunków ptaków wodnych.
Dębowiec pow. krośnieński gm. Gubin	1984	9,39	leśny	Zachowanie starodrzewia dębowego oraz stanowiska chronionych owadów: jelonka rogacza i kozioroga dębosza
Kręcki Łęg pow. świebodziński gm. Zbąszynek	1987	65,57	leśny	Naturalne zespoły łęgu olszowo-jesionowego i olsu porzeczkowego z drzewami pomnikowymi oraz bogata awifauna.
Uroczysko Węglińskie pow. krośnieński gm. Gubin	1987	6,82	leśny	Naturalny wielogatunkowy starodrzew z licznymi dębami pomnikowymi.
Młodno pow. słubicki gm. Cybinka	1988	92,91	torfowiskowy	Zachowanie torfowiska niskiego i fragmentu łąk z charakterystycznymi zespołami roślinnymi. Stanowiska chronionych roślin i zwierząt.
Dąbrowa Brzeźnicka pow. żagański gm. Brzeźnica	1989	5,88	leśny	Zachowanie fragmentu grądu oraz dąbrowy świetlistej.
Pniewski Ług pow. świebodziński gm. Lubrza	1990	6,84	torfowiskowy	Zachowanie torfowiska wysokiego oraz stanowiska rosiczki okrągłolistnej.
Mokradła Sułowskie pow. słubicki gm. Rzepin	1990	45,27	torfowiskowy	Ochrona i zachowanie rzadkich i ginących gatunków roślin i ptactwa wodno-błotnego na zarastającym jeziorze i podtopionym kompleksie torfowisk.
Jezioro Łubówko pow. strzelecko-drezdenecki gm. Drezdenko	1991	77,50	leśny	Unikalny i urozmaicony krajobraz morenowy oraz buczyna pomorska o naturalnym charakterze.
Jezioro Wielkie pow. międzyrzecki gm. Trzciel	1991	236,30	faunistyczny	Ochrona miejsc lęgowych rzadkich gatunków ptaków wodnych i błotnych oraz żerowisk i miejsc odpoczynku ptaków przelotnych.

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Bogdaniec III pow. gorzowski gm. Bogdaniec	1995	11,23	leśny	Ochrona fragmentu dąbrowy o charakterze naturalnym na terenie falisto-pagórkowym.
Dębina pow. gorzowski gm. Kłodawa	1995	12,18	leśny	Ochrona fragmentu lasu liściastego, a szczególnie zespołu grądu środkowo-europejskiego z bogatym i typowo wykształconym runem leśnym.
Dąbrowa na wyspie pow. międzyrzecki gm. Przytoczna	1995	4,40	leśny	Małownicza wyspa jeziora Lubikowskiego porośnięta lasem liściastym.
Rybojady pow. międzyrzecki gm. Trzciel	1995	5,61	torfowiskowy	Ochrona jednego z większych i lepiej zachowanych torfowisk przejściowych wraz z występującą florą i fauną.
Rzeka Przylęczek pow. gorzowski gm. Kłodawa	1995	35,08	wodny	Ochrona i zabezpieczenie odpowiednich warunków dla tarlisk oraz rozwoju ryb łososiowatych (pstrąg potokowy) i innych gatunków ryb na wydzielonym odcinku rzeki Przylęczek.
Santockie Zakole pow. gorzowski gm. Deszczno	1998	454,94	leśny	Zachowanie pozostałości lasów łęgowych w postaci kęp starych drzewostanów dla zachowania ich unikatowych zasobów genowych oraz ochrona miejsc łęgowych ptaków wodno-błotnych.
Bogdanieckie Cisy pow. gorzowski gm. Bogdaniec	2000	21,24	leśny	Duże na skalę krajową skupiska cisa pospolitego, pozostałości lasów łęgowych. Ochrona miejsc łęgowych ptaków wodno-błotnych.
Dolina Ilanki pow. sulęciński gm. Torzym	2000	239,23	torfowiskowy	Kompleks przestrzenny 3 typów torfowisk. Ostatnią pozostałością pierwotnego zbiornika wodnego jest jezioro Pniów, otoczone pływającym trzęsawiskiem. Bogactwo flory, fauny i swoistych rzadkich fitocenz.
Radowice pow. zielonogórski gm. Sulechów	2000	55,60	leśny	Zachowanie zbiorowisk łągi jesionowo-olszowego i lasu dębowo-grabowego na silnie urzeźbionej krawędzi wysoczyzny połodowcowej.

TABL. 11 (83). REZERWATY PRZYRODY W 2008 R. (dok.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU, LOKALIZACJA	Rok utworzenia	Powierzchnia w ha	Typ	Charakterystyka
Lubiatowskie Uroczyska pow. strzelecko-drezdenecki gm. Drezdenko	2000	188,42	wodny	Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych jeziora Lubiatówko, biotopu ptaków wodno-błotnych i drapieżnych, skarp jeziora oraz źródeł i wywierzyisk z rzadką roślinnością.
Łęgi koło Słubic pow. słubicki gm. Słubice	2003	397,94	leśny	Zachowanie kompleksu naturalnych i półnaturalnych ekosystemów łągowych, wraz z zachodzącymi w nich procesami fluktuacji, sukcesji i regeneracji, typowych dla doliny wielkiej rzeki - Odry.
Torfowisko Osowiec pow. strzelecko-drezdenecki gm. Dobiegniew	2003	18,24	torfowiskowy	Zachowanie ekosystemów torfowiskowych i fitocenozy mszystego szuwara kłociowego z cenną florą roślin naczyniowych i zarodnikowych.
Dolina Postomii pow. sulęciński gm. Słońsk	2005	68,65	leśny	Zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych i nieleśnych obejmujących krawędź i dno doliny Postomii.
Żurawno pow. żarski gm. Lubsko gm. Tuplice gm. Brody	2006	22,88	leśny	Zachowanie fragmentu leśnego ekosystemu nizinnego ze stanowiskami rzadkich roślin i zwierząt.
Mierkowskie Suche Bory pow. żarski gm. Lubsko	2006	131,40	leśny	Zachowanie szerokiego spektrum ekosystemów borowych, od ubogich muraw napiaskowych i suchych borów porastających kompleks wydm śródlądowych, po bory świeże i wilgotne wraz ze specyficzną florą i fauną.
Gorzowskie Murawy miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp.	2006	79,39	stepowy	Zachowanie zbiorowisk roślinności kserotermicznej, szczególnie muraw ostnicowych.

TABL. 12 (84). **PARKI KRAJOBRAZOWE WEDŁUG KATEGORII GRUNTÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia							
	parku krajobrazowego							strefy ochronnej ogółem
	ogółem ^a		w tym			z ogółem rezerwy i pozostałe formy ochrony przyrody		
	w ha	w % po- wierzchni geogra- ficznej	lasy	użytki rolne	wody			
w ha								
OGÓŁEM	2006	76915,9	5,5	37573,8	27854,2	5082,3	577,1	57192,7
	2007	76606,8	5,5	37574,1	27854,2	5082,3	567,4	57192,7
	2008	76606,8	5,5	37574,1	27854,2	5082,3	567,4	57192,7
Łagowski		4929,0	0,4	3216,0	1149,0	381,6	198,1	6612,0
Pszczewski ^b		9300,0	0,7	5984,2	2184,2	1095,1	249,4	18455,0
Barlinecko-Gorzowski ^b		12142,8	0,9	8665,2	1065,0	1021,6	104,8	11713,2
Przemęcki ^b		2000,0	0,1	2000,0	-	-	-	-
Ujście Warty		18734,0	1,3	1161,7	13201,0	1205,0	15,1	-
Gryżyński		2755,0	0,2	2386,0	84,0	183,0	-	20412,5
Krzesiński		8546,0	0,6	3547,0	4392,0	571,0	-	-
Łuk Mużakowa		18200,0	1,3	10614,0	5779,0	625,0	-	-

a Łącznie z rezerwatami przyrody i innymi formami ochrony przyrody. b W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 13 (85). **PARKI KRAJOBRAZOWE W 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

NAZWA PARKU	Lokalizacja	Rok utworzenia	Charakterystyka
Łagowski	gm. Łagów gm. Sulęcín	1985	Najciekawszym elementem Łagowskiego Parku Krajobrazowego jest urozmaiconą rzeźba terenu z miejscowością Łagów zwaną „Perłą Ziemi Lubuskiej”. Do najciekawszych fragmentów parku należą łagowska rywna połodowcowa, w której położone są piękne jeziora. Wysokie i strome krawędzie rywny pocięte są licznymi dolinkami i wąwozami, porośniętymi lasem bukowo-sosnowym.
Pszczewski ^a	gm. Pszczew gm. Trzciel gm. Przytoczna gm. Międzyrzecz	1986	Jest to obszar obniżenia obrzańskiego z jeziorami rywnowymi rozciągający się od Trzciela do Rokitna. Na obszarze Parku i w okolicy znajduje się ponad 50 jezior o powierzchni powyżej 1 ha.
Barlinecko-Gorzowski ^a	gm. Kłodawa gm. Strzelce Krajeńskie	1991	Puszcza Barlinecka, zwana też Gorzowską, to duży kompleks leśny rozciągający się na równinie sandrowej, usypanej 12 tys. lat temu przez wody odpływające z topniejącego lodowca. Bogactwo przyrody Puszczy Barlineckiej zdecydowało o utworzeniu Parku. Drugim ważnym elementem krajobrazu są liczne jeziora.

a W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 13 (85). **PARKI KRAJOBRAZOWE W 2008 R.** (dok.)
Stan w dniu 31 XII

NAZWA PARKU	Lokalizacja	Rok utworzenia	Charakterystyka
Przemęcki ^a	gm. Wschowa	1991	Park stanowi jeden z najciekawszych fragmentów krajobrazu polodowcowego i związanego z tym krajobrazem zespołu leśno-łąkowo-jeziernego. Z wód topniejącego lodowca powstały liczne jeziora połączone ze sobą ciekami.
Ujście Warty	gm. Witnica gm. Górzycza gm. Stożek gm. Kostrzyn	1996	Park ten to jeden z najcenniejszych pod względem ornitologicznym obszarów kraju. Obejmuje rozlewiska Warty w jej dolnym biegu, kserotermiczne skarpy doliny Odry jak również wiele cennych zabytków kulturowych.
Gryżyński	gm. Skąpe gm. Czerwieńsk gm. Bytnica gm. Krosno Odrzańskie gm. Łagów	1996	Park utworzony został dla zachowania walorów krajobrazowych i przyrodniczych rynny polodowcowej oraz znajdujących się w niej stawów, jezior i doliny rzeki Gryżynki. Atrakcyjność tego obszaru wynika przede wszystkim z niezwykłości krajobrazu. Zróznicowana rzeźba terenu, duże nachylenie zboczy rynny, liczne jeziora polodowcowe, stawy, 94 źródła zboczowe, 17 torfowisk i pstrągowa rzeka Gryżynka dostarczają wielu wrażeń.
Krześniński	gm. Gubin gm. Maszewo gm. Cybinka	1998	Park obejmuje tereny pradoliny Odry i Nysy Łużyckiej o dużej wartości przyrodniczej i krajobrazowej. Na terenie parku w miejscowości Kłopot zlokalizowane jest jedno z największych miejsc lęgowych bociana białego na terenie Polski zachodniej.
Łuk Mużakowa	gm. Brody gm. Tuplice gm. Trzebiel gm. Łęknica gm. Przewóz	2001	Park obejmuje tereny położone w południowej części województwa w strefie pogranicza z Niemcami. Obszar ten pokrywa się z zasięgiem Łuku Mużakowskiego, formy geologicznej znanej jako Łużycki Wał Graniczny. Nysa Łużycka dzieli ten łuk na dwie części w jednym z piękniejszych parków przypałacowych w Europie w miejscowości Łęknica.

a W granicach województwa lubuskiego.

TABL. 14 (86). **PARK KRAJOBRAZOWY „ŁUK MUŻAKOWA”**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem
Powierzchnia ogółem w ha	18200
Ilość powiatów, na terenie których znajduje się park	1
Ilość gmin, na terenie których znajduje się park	5
Powierzchnia leśna w ha	10614
Lesistość w %	56
Ilość stwierdzonych gatunków:	
ptaków	152
ssaków	46
ryb	14
roślin	625
zbiorowisk roślin	18 siedlisk Natura 2000
Szlaki turystyczne w km	50
Liczba ścieżek dydaktycznych	2
Liczba turystów (w ciągu roku)	8000

Źródło: Park Krajobrazowy „Łuk Mużakowa”.

TABL. 15 (87). **OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU WEDŁUG KATEGORII GRUNTÓW**
Stan w dniu 31 XII

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU	Powierzchnia ogółem ^a		W tym			Z ogółem rezerwy i pozostałe formy ochrony przyrody	
	w ha	w % po- wierzchni geogra- ficznej	lasy	użytki rolne	wody		
			w ha				
OGÓŁEM^b	2006	438689,4	31,4	222459,7	181341,3	22501,3	2157,4
	2007	438610,0	31,4	222427,2	181335,4	22501,3	2048,8
	2008	438535,5	31,4	222390,1	181335,4	22501,3	2053,9
"1-Puszcza Drawska"		42157,8	3,0	24232,6	15300,3	1539,3	95,7
"2-Puszcza Barlinecka"		26672,0	1,9	16118,3	8628,1	1239,8	165,3
"3a-Lasy Witnicko-Dębieńskie"		7904,0	0,6	5213,5	2172,0	159,6	-
"3b-Lasy Witnicko-Dzieduszyckie"		1803,0	0,1	1189,2	495,4	36,4	-
"4-Dolina Warty i Dolnej Noteci"		33888,0	2,4	1602,9	27449,3	2260,3	454,9
"5-Gorzowsko-Krzeszycka Dolina Warty"		15086,0	1,1	2240,3	11334,9	928,4	72,1
"6-Pojezierze Puszczyno Noteckiej"		12000,0	0,9	9296,0	1924,0	452,0	202,2
"7-Gorzyczo"		8720,0	0,6	3912,6	4385,3	246,7	-
"8a-Dolina Obrzy"		10092,0	0,7	5446,6	3643,2	830,5	-
"8b-Dolina Jeziornej Strugi"		5708,0	0,4	3080,0	2060,6	469,7	-
"9-Pojezierze Lubniewicko-Sulecińskie"		14917,0	1,1	10020,8	3845,0	671,9	50,5
"10-Dolina Postomii"		2457,3	0,2	1988,1	287,5	174,3	-
"11a-Ośniańska Rynna z Jeziorem Radachowskim"		2223,0	0,2	1030,3	1057,2	109,4	-
"11b-Ośniańska Rynna"		2145,0	0,1	994,2	1020,1	105,5	-
"12-Zbąszyńska Dolina Obrzy"		1050,0	0,1	535,5	376,4	120,5	-
"13-Rynna Paklicy i Ołoboku"		20505,3	1,5	11221,2	7098,2	1728,9	8,7
"14-Dolina Ilanki"		7864,0	0,6	5066,0	2361,5	342,9	239,3
"15-Stubicka Dolina Odry"		14075,0	1,0	2548,9	10087,5	1110,5	165,0
"16-Puszcza Nad Pliszka"		32244,0	2,3	25898,4	5046,2	938,3	-
"17-Rynny Obrzycko-Obrzańskie"		23375,0	1,7	10974,5	10724,4	1159,4	158,9
"18-Krośnieńska Dolina Odry"		13265,0	0,1	2768,4	8632,9	1403,4	-
"19-Gubińskie Mokradła"		1884,0	0,1	907,1	843,6	73,7	-
"20-Pojezierze Sławsko-Przemęckie"		16737,0	1,2	9136,7	6157,5	1196,7	39,4
"21-Nowosolska Dolina Odry"		9852,0	0,7	3349,7	5124,0	1283,7	-
"22-Wzniesienia Zielonogórskie"		3573,0	0,3	2508,9	932,9	24,3	-
"23-Dolina Śląskiej Ochli"		10350,0	0,7	3673,2	6028,9	285,6	-
"24-Rynna Pławska"		3000,0	0,2	1921,5	916,5	142,2	-
"25-Dolina Bobru"		13131,0	0,9	5210,8	6508,6	991,1	-
"26-Bronków-Janiszowice"		3529,0	0,2	2283,2	940,8	220,5	-
"27-Dolina Nysy"		3216,0	0,2	1671,0	1238,5	155,0	-
"28-Wzgórze Dalkowskie"		3982,0	0,3	1516,3	2195,7	29,5	56,1
"29-Dolina Brzeźnicy"		2542,0	0,2	1047,5	1235,9	135,7	5,9
"30a-Wschodnie Okolice Lubska"		17536,0	1,2	10423,4	6142,8	629,5	154,3
"30b-Zachodnie Okolice Lubska"		7907,0	0,6	4699,9	2769,8	283,9	-
"31-Dolina Szprotawki"		5570,0	0,4	1869,8	3315,3	133,7	-
"32-Las Żarski"		2360,0	0,2	1535,2	633,9	32,6	-
"33-Bory Bogumińskie"		8910,0	0,6	5471,6	2837,8	334,1	65,0
"34-Bory Dolnośląskie"		26223,0	1,9	19780,0	5582,9	521,8	44,5

a Łącznie z rezerwatami przyrody i innymi formami ochrony przyrody. b Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwał rad gmin.

TABL. 16 (88). **OBZARY NATURA 2000^a W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W 2008 R.**

Nazwa obszaru	Specjalne Obszary Ochrony Ptaków (OSO) w ha
Bory Dolnośląskie	46709,3
Dolina Dolnej Noteci	24943,5
Dolina Środkowej Odry	33606,6
Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry	7996,8
Lasy Puszczy nad Drawą	53905,2
Łęgi Odrzańskie	481,2
Pojezierze Sławskie	17260,7
Puszcza Barłinea	16491,1
Puszcza Notecka	42088,3
Stawy Przemkowskie	1375,6
Ujście Warty	33297,4

a W granicach województwa lubuskiego.

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

TABL. 17 (89). **POMNIKI PRZYRODY^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	ogółem			w tym wprowadzone uchwałą rady gminy
OGÓŁEM	1040	1050	1088	394
Pojedyncze drzewa	805	813	837	323
Grupy drzew	163	163	172	51
Aleje	22	23	28	13
Głazy narzutowe	35	35	35	3
Skalki, groty, jaskinie i inne	15	16	16	4

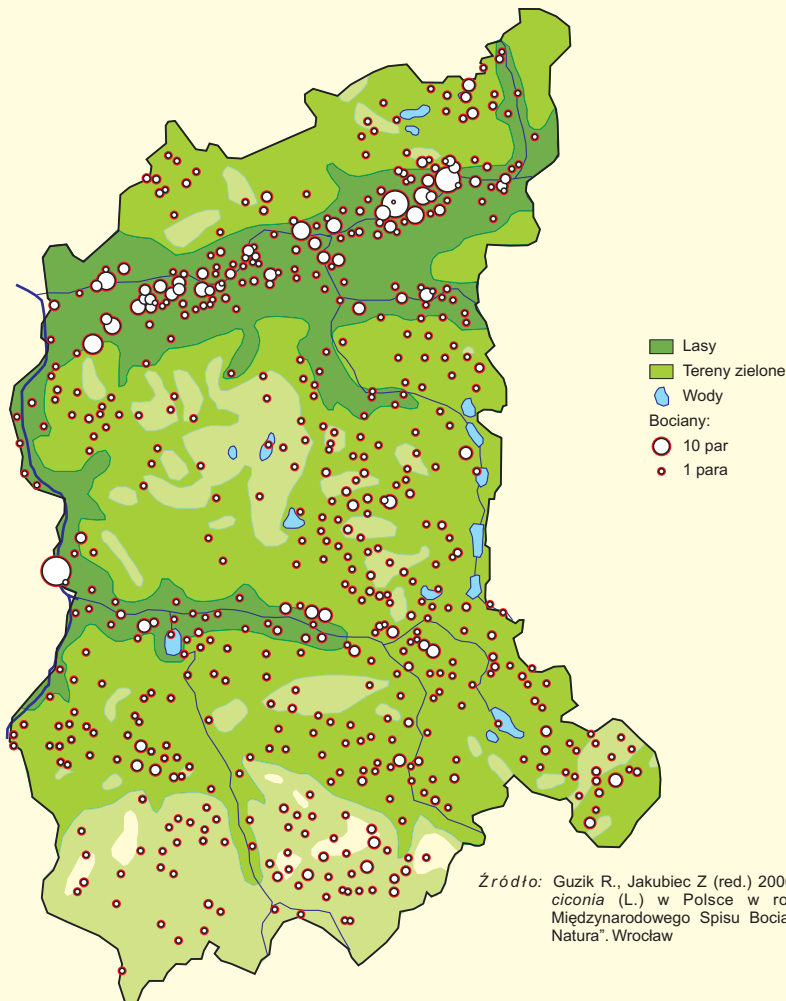
a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwał rad gmin.

TABL. 18 (90). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA^a I POMNIKI PRZYRODY WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych		W tym z ogółem					Pomniki przyrody	
			rezerwy przyrody	parki krajoobrazowe ^{b,c}	obszary chronionego krajoobrazu ^c	użytki ekologiczne	zespoły przyrodniczo-krajoobrazowe		
	ogółem w ha	w % powierzchni ogółem	w ha						
WOJEWÓDZTWO ..	2006	547765,7	39,2	3636,3	76338,8	436532,0	3118,1	14528,5	1040
	2007	547725,7	39,2	3636,3	76039,4	436561,2	3268,4	14572,0	1050
	2008	542824,4	38,8	3636,3	76039,4	436481,6	3296,6	9711,2	1088
Podregion gorzowski		303197,6	49,6	2577,7	43112,6	232383,1	1797,2	9667,7	408
Powiaty:									
Gorzowski		67422,3	55,5	827,9	14008,2	44949,7	371,9	3768,0	42
Międzyrzecki		43855,1	31,6	317,8	9050,6	34054,0	421,8	-	97
Stubicki		39679,4	39,7	547,9	9036,1	26259,0	550,3	3278,8	32
Strzelecko-drezdenecki		90826,6	72,8	327,1	3460,3	80000,9	285,5	1184,0	69
Sulęciński		60972,8	51,8	477,6	7557,4	46759,5	165,7	1436,9	112
Miasto na prawach powiatu									
Gorzów Wlkp.		441,4	5,1	79,4	-	360,0	2,0	-	56

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwał rad gmin. b Bez otuliny. c Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody.

Rozmieszczenie par bociana białego w sołectwach województwa lubuskiego w 2004 r.

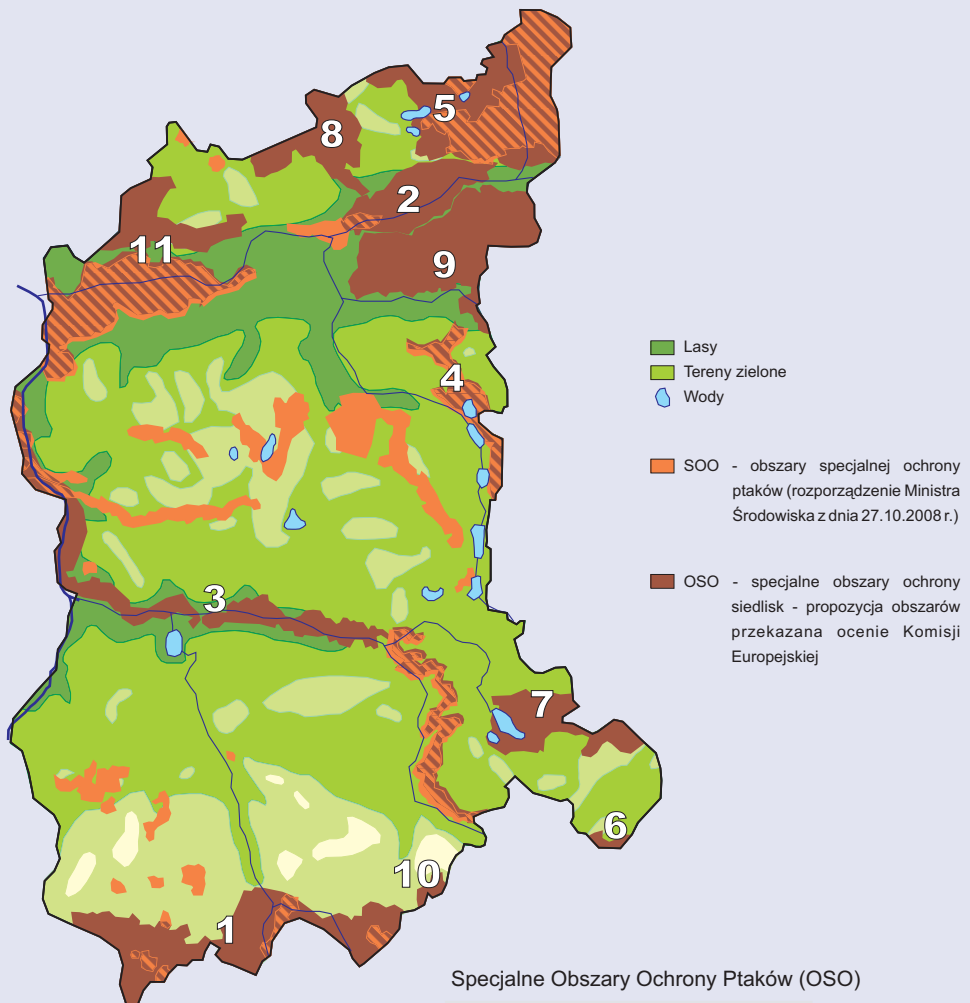

Źródło: Guzik R., Jakubiec Z (red.) 2006. Bocian Biały *Ciconia ciconia* (L.) w Polsce w roku 2004. Wyniki VI Międzynarodowego Spisu Bociana Białego. PTPP"pro Natura". Wrocław

Miejscowości województwa lubuskiego o największej liczbie stwierdzonych par bociana białego w 2004 r.

Miejscowość	Powiat	Gmina	Liczba par
Kłopot	słubicki	Cybinka	22
Górecko	strzelecko-drezdenecki	Zwierzyn	21
Przynotecko	strzelecko-drezdenecki	Stare Kurowo	16
Czarnów	słubicki	Górzycza	12
Czechów	gorzowski	Santok	9
Goszczanowiec	strzelecko-drezdenecki	Drezdenko	9
Gościmiec	strzelecko-drezdenecki	Zwierzyn	9
Kamień Mały	gorzowski	Witnica	9
Lipki Małe	gorzowski	Santok	8
Słońsk	sulęciński	Słońsk	8
Studzionki	sulęciński	Krzeszyce	7
Jamno	sulęciński	Słońsk	7
Santok	gorzowski	Santok	7
Boguszyniec	gorzowski	Witnica	6
Budzigniew	sulęciński	Słońsk	6
Oksza	gorzowski	Witnica	6
Przemysław	sulęciński	Krzeszyce	6
Ojerzyce	świebodziński	Szczaniec	6

Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim

Specjalne Obszary Ochrony Ptaków (OSO)

Nazwa obiektu	
1	Bory Dolnośląskie
2	Dolina Dolnej Noteci
3	Dolina Środkowej Odry
4	Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry
5	Lasy Puszczy na Drawą
6	Łęgi Odrzańskie
7	Pojezierze Sławskie
8	Puszcza Barłinecka
9	Puszcza Notecka
10	Stawy Przemkowskie
11	Ujście Warty

TABL. 18 (90). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA^a I POMNIKI PRZYRODY WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW** (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych		W tym z ogółem					Pomniki przyrody
			rezerwaty przyrody	parki krajo- obrazo- we ^{bc}	obszary chro- nio- nego kraj- obrazu ^c	użytki eko- logiczne	zespoły przyrodni- czo-krajo- obrazowe	
	ogółem w ha	w % powierzchni ogółem	w ha					
Podregion zielonogórski . . .	239626,8	30,4	1058,6	32926,8	204098,5	1499,4	43,5	680
Powiaty:								
Krośnieński	37785,1	27,2	15,7	9039,0	28239,0	491,4	-	83
Nowosolski	17195,3	22,3	124,0	-	17017,5	53,8	-	95
Świebodziński	31064,7	33,2	176,6	3417,8	27415,3	55,0	-	61
Wschowski	15542,9	24,9	-	2000,0	13537,0	5,9	-	40
Zielonogórski	46241,1	29,5	187,2	270,0	45357,4	426,5	-	215
Żagański	29454,2	26,0	158,2	-	29040,1	212,4	43,5	46
Żarski	62343,5	44,8	396,9	18200,0	43492,2	254,4	-	102
Miasto na prawach powiatu								
Zielona Góra	-	-	-	-	-	-	-	38

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwał rad gmin. b Bez otuliny. c Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody.

TABL. 19 (91). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OGÓŁEM w tys. ha	702,9	703,8	704,6
Lasy	681,8	682,7	683,4
publiczne	673,8	674,5	675,0
własność Skarbu Państwa	671,8	672,5	673,0
w tym:			
w zarządzie Lasów Państwowych	664,6	665,6	665,6
parki narodowe	4,6	4,6	4,6
własność gmin	2,0	2,0	2,0
prywatne	8,0	8,2	8,4
w tym własność:			
osób fizycznych	7,5	7,7	7,9
wspólnot gruntowych	0,0	0,0	0,0
Grunty związane z gospodarką leśną	21,0	21,1	21,1
Udział powierzchni gruntów leśnych w powierzchni łądowej	51,1	51,2	51,3
LESISTOŚĆ w %	48,7	48,8	48,9

TABL. 20 (92). **POWIERZCHNIA LASÓW OCHRONNYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w ha			w % powierzchni lasów
OGÓŁEM	210565	210172	208049	30,4
W zarządzie Lasów Państwowych ^a	210494	210101	207987	30,4
w tym:				
glebochronne	13679	13724	13606	2,0
wodochronne	94205	93897	93785	13,7
w miastach i wokół miast	56646	56644	56643	8,3
Prywatne ^b	4	4	4	0,0
Gminne ^b	67	67	58	0,0

a Stan w dniu 1 I. b Stan w dniu 31 XII.

TABL. 21 (93). **STRUKTURA POWIERZCHNI LASÓW W ZARZĄDZIE LASÓW PAŃSTWOWYCH WEDŁUG WIEKU I SKŁADU GATUNKOWEGO^a DRZEWOSTANÓW**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w odsetkach		
WEDŁUG KLAS WIEKU DRZEWOSTANÓW			
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
w tym powierzchnia zalesiona	97,8	97,8	98,0
drzewostany w klasach wieku:			
I (1-20 lat)	12,8	13,3	13,5
II (21-40 lat)	18,9	18,5	17,7
III (41-60 lat)	27,2	28,6	28,9
IV (61-80 lat)	17,6	17,8	17,8
V i wyższych (81 lat i więcej)	19,1	17,1	17,4
drzewostany w klasie odnowienia i o budowie przerębowej	2,2	2,5	2,7
WEDŁUG GRUP RODZAJOWYCH DRZEW			
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
Drzewa iglaste	86,6	86,6	87,6
sosna i modrzew	86,0	85,9	86,9
świerk	0,5	0,6	0,6
jodła i jedlica	0,1	0,1	0,1
Drzewa liściaste	13,4	13,4	12,4
dąb, jesion, klon, jawor, wiąz	4,4	4,4	4,3
buk	1,6	1,6	1,5
grab, brzoza i robinia akacjowa	4,3	4,2	4,0
olcha	2,5	2,5	2,4
osika, lipa, wierzba i topola	0,6	0,7	0,2

a Określonego na podstawie gatunków panujących (przeważających w drzewostanie).

Źródło: Dane Biura Urzędzenia Lasu i Geodezji Leśnej.

TABL. 22 (94). ZASOBY DRZEWNE NA PNIE W ZARZĄDZIE LASÓW PAŃSTWOWYCH WEDŁUG WIEKU I SKŁADU GATUNKOWEGO^a DRZEWOSTANÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OGÓŁEM – grubizna brutto ^b			
W hm ³	140,2	140,3	143,9
Na 1 ha powierzchni zalesionej w m ³	215	216	220
WEDŁUG KLAS WIEKU DRZEWOSTANÓW W ODSETKACH			
OGÓŁEM^c	100,0	100,0	100,0
Drzewostany w klasach wieku:			
I (1-20 lat)	0,6	0,6	0,6
II (21-40 lat)	13,2	12,8	12,2
III (41-60 lat)	31,7	33,0	33,4
IV (61-80 lat)	24,2	24,4	24,1
V i wyższych (81 lat i więcej)	27,9	26,6	26,9
Drzewostany w klasie odnowienia ^d i o budowie przerębowej	2,0	2,1	2,1
Przestoje ^e	0,4	0,5	0,6
WEDŁUG GRUP RODZAJOWYCH DRZEW W ODSETKACH			
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
Drzewa iglaste			
sosna i modrzew	88,2	88,3	88,3
świerk	0,5	0,5	0,5
jodła i jedlica	0,1	0,1	0,1
Drzewa liściaste			
dąb, jesion, klon, jawor, wiąz	4,5	4,5	4,4
buk	1,3	1,3	1,3
grab, brzoza i robinia akacja	2,8	2,7	2,7
olcha	2,4	2,4	2,5
osika, lipa, wierzba i topola	0,2	0,2	0,2

a Określone na podstawie gatunków panujących (przeważających w drzewostanie). b W korze. c Na powierzchni zalesionej. d Łącznie z klasą do odnowienia. e Drzewa nie wycięte w terminie przewidzianym kolejną rębności.

Źródło: Dane Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej.

TABL. 23 (95). POZYSKANIE DREWNA^a WEDŁUG SORTYMENTÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008				
	ogółem			lasy publiczne			lasy prywatne
				razem	własność Skarbu Państwa	gminne	
OGÓŁEM w tys. m³	2773,4	2904,6	2748,8	2740,8	2739,3	1,5	8,0
Grubizna	2456,6	2628,3	2469,7	2461,7	2460,2	1,5	8,0
Na 100 ha powierzchni lasów w m ³	360,3	385,0	361,4	364,7	365,5	77,1	94,7
Grubizna iglasta w tys. m ³							
drewno wielkowymiarowe	733,6	790,8	750,5	748,0	747,3	0,7	2,5
drewno średniowymiarowe	1329,0	1479,8	1359,5	1355,9	1355,5	0,4	3,7
Grubizna liściasta w tys. m ³							
drewno wielkowymiarowe	103,3	101,5	95,5	95,0	94,8	0,2	0,5
drewno średniowymiarowe	290,7	256,2	264,2	262,9	262,7	0,2	1,3
Drewno małowymiarowe iglaste i liściaste w tys. m ³							
	316,8	276,3	279,1	279,1	279,1	-	-

a Bez pozyskania drewna (grubizny) z zadrzewień.

TABL. 24 (96). **ODNOWIENIA, ZALESIENIA I INNE PRACE HODOWLANE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008				
	ogółem		lasy publiczne			lasy prywatne ^a	
			razem	własność Skarbu Państwa	gminne		
Powierzchnia produkcyjna szkótek leśnych w ha (stan w dniu 31 XII) . . .	224	224	218	218	218	-	-
Odnowienia i zalesienia w ha	6539	6091	5934	5653	5646	7	280
sztuczne	6476	5998	5669	5388	5381	7	280
zrębów ^b	5266	5057	4998	4981	4980	1	16
halizn i płazowin.	72	154	177	172	170	2	5
gruntów nieleśnych ^c	1138	786	494	235	231	4	259
naturalne.	63	93	265	265	265	-	-
Poprawki i uzupełnienia ^d w ha	794	1226	887	875	874	1	12
Pielęgnowanie lasu ^e w ha.	22454	24912	25716	25531	25528	3	185
w tym:							
upraw	15814	17722	18415	18230	18229	1	185
czyszczenia późne.	6251	6833	6938	6938	6938	-	-
wprowadzanie podszytów ^f	389	349	361	361	361	-	-
Melioracje leśne w ha.	6115	5334	5472	5472	5472	-	-
w tym nawożenie mineralne	93	8	21	21	21	-	-

a Dane szacunkowe. b Łącznie z odnowieniami pod osłoną drzewostanów; bez dolesień luk w drzewostanach. c Użytków rolnych i nieużytków przeznaczonych do zalesienia w planie zagospodarowania przestrzennego. d Dodatkowe wprowadzanie sadzonek w uprawach i młodnikach, w powstałych lukach i przerzedzeniach. e Prace hodowlane związane z pielęgnowaniem gleby i drzewostanu w wieku do 20 lat. f Sadzenie krzewów lub drzew stałe znajdujących się w dolnej warstwie drzewostanu, spełniających rolę pielęgnacyjną.

TABL. 25 (97). **ZADRZEWIENIA I POZYSKANIE DREWNA (GRUBIZNY) Z ZADRZEWIŃ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Sadzenie w szt.:			
drzew.	36807	10542	12668
w tym na gruntach gminnych	31712	6732	3222
krzewów.	8342	11367	66794
w tym na gruntach gminnych	1310	965	350
Pozyskanie drewna (grubizny) ^a z zadrzewień w m ³	20500	19115	18908
w tym na gruntach gminnych	15896	13361	13095

a Dane szacunkowe; nie uwzględniono w danych o ogólnym pozyskaniu drewna (grubizny) z lasów.

TABL. 26 (98). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Grunty leśne								Lesistość w %
	razem	lasy							
		razem	publiczne					prywatne	
			razem	własność Skarbu Państwa	w tym w zarządzie		własność gmin		
					Lasów Państwo- wych	parków naro- dowych			
w ha									
WOJEWÓDZTWO									
2006	702868,9	681834,9	673826,0	671827,4	664612,2	4608,5	1998,6	8008,9	48,7
2007	703794,9	682692,2	674515,2	672535,3	665598,1	4608,5	1979,9	8177,0	48,8
2008	704588,2	683440,5	675001,4	673012,4	665586,9	4607,2	1989,0	8439,1	48,9
Podregion gorzowski	308970,4	299726,7	296890,8	296496,0	291166,8	4607,2	394,8	2835,9	49,0
Powiaty:									
Gorzowski	55014,8	53310,2	52926,3	52840,2	52705,2	80,4	86,1	383,9	43,9
Międzyrzecki	74509,6	72434,5	70689,7	70627,6	70459,4	-	62,1	1744,8	52,2
Słubicki	48156,4	46648,0	46486,3	46390,0	46296,6	-	96,3	161,7	46,7
Strzelecko- -drezdenecki	63855,9	61973,8	61605,2	61542,0	56917,5	4526,8	63,2	368,6	49,7
Sulęciński	67021,2	64963,5	64795,1	64757,1	64451,0	-	38,0	168,4	55,2
Miasto na prawach powiatu									
Gorzów Wlkp.	412,5	396,9	388,4	339,3	337,3	-	49,1	8,5	4,6
Podregion zielonogórski	395617,8	383713,8	378110,6	376516,4	374420,1	-	1594,2	5603,2	48,7
Powiaty:									
Krośnieński	85912,5	83300,8	82700,2	82646,9	82323,2	-	53,3	600,6	59,9
Nowosolski	30396,7	29568,7	28811,7	28743,9	28540,7	-	67,8	757,0	38,4
Świebodziński	40424,4	39303,7	38340,0	38320,7	38024,2	-	19,3	963,7	42,0
Wschowski	24812,9	24199,8	23771,4	23702,9	23536,9	-	68,5	428,4	38,8
Zielonogórski	80672,9	78265,6	76639,0	76546,8	76275,8	-	92,2	1626,6	49,9
Żagański	54284,2	52336,4	51652,1	51412,8	50975,7	-	239,3	684,3	46,2
Żarski	76453,4	74207,7	73681,7	73168,9	72774,1	-	512,8	526,0	53,3
Miasto na prawach powiatu									
Zielona Góra	2660,8	2531,1	2514,5	1973,5	1969,5	-	541,0	16,6	43,4

TABL. 27 (99). **POŻARY W LASACH^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Pożary	1305	622	789
Powierzchnia lasów dotkniętych pożarami w ha	470,8	79,5	222,5
Przeciętna powierzchnia lasu objęta jednym pożarem w ha	0,36	0,13	0,28

a Dane według ewidencji zgłoszeniowej.

TABL. 28 (100). **ODSTRZAŁ WAŻNIEJSZYCH ZWIERZĄT ŁOWNYCH^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w szt.		
Jelenie	2654	2473	2861
Daniele	15	9	34
Kaczki ^b	3097	3386	3503
Sarny	10417	9601	10723
Dziki	8987	11150	16615
Lisy	4521	4801	4499
Bażanty	1389	2452	3405
Kuropatwy	24	15	-

a Dane szacunkowe, dotyczące roku łowieckiego, tj. od 1 IV danego roku do 31 III następnego roku. b Dane dotyczą wyłącznie obwodów wydzierżawionych.

TABL. 29 (101). **TERENY ZIELENI OGÓLNODOSTĘPNEJ I OSIEDLOWEJ W MIASTACH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Parki spacerowo-wypoczynkowe			
obiekty	75	75	75
powierzchnia w ha	496,7	496,9	497,0
przeciętna powierzchnia 1 obiektu w ha	6,6	6,6	6,6
Zieleńce			
obiekty	467	479	490
powierzchnia w ha	310,7	322,1	325,5
przeciętna powierzchnia 1 obiektu w ha	0,7	0,7	0,7
Zieleń uliczna w ha	157,8	170,4	130,6
Tereny zieleni osiedlowej w ha	524,7	488,0	519,3
Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej:			
w ha	1332,1	1307,0	1341,8
w % powierzchni miast	2,1	2,1	2,1
na 1 mieszkańca w m ²	2,1	20,3	20,9
Żywopłaty w tys. m bieżących	189,7	186,8	211,3
Nasadzenia w tys. szt.:			
drzew	3,8	8,6	5,3
krzewów	18,0	28,0	34,1
Ubytki w tys. szt.:			
drzew	2,1	3,9	3,0
krzewów	4,7	1,1	0,9
Lasy gminne ^a (mienie komunalne) w ha	1191,2	1166,7	1166,6

a Bez gruntów związanych z gospodarką leśną.

TABL. 30 (102). **RODZINNE OGRODY DZIAŁKOWE**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Ogrody:			
obiekty	194	194	194
powierzchnia w ha	2140,3	2142,6	2139,2
Działki:			
liczba	45559	45724	45665
powierzchnia w ha	1748,5	1745,4	1742,9

Źródło: dane Polskiego Związku Działkowców.

TABL. 31 (103). **STREFY OCHRONNE STANOWISK LĘGOWYCH GATUNKÓW PRAWNIE CHRONIONYCH W 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba stref
OGÓŁEM	184
Orzeł bielik	74
Bocian czarny	51
Kania ruda	25
Kania czarna	10
Rybołów	12
Orlik krzykliwy	8
Żółw błotny	3
Wilk	1

Źródło: dane Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

TABL. 32 (104). **DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA SANATORYJNEGO DLA ZWIERZĄT DZIKO ŻYJĄCYCH PRAWNIE CHRONIONYCH W 2008 R.**

GATUNEK	Liczba zwierząt		
	przebywających w ośrodku	w tym	
		przywrócone do środowiska	przekazane do ZOO
ZWIERZĘTA PRAWNIE CHRONIONE :			
Bielik	2	-	1
Bocian biały	15	10	3
Czyż	1	-	-
Drozd	1	1	-
Dzięcioł pstry	2	2	-
Jastrząb	4	-	-
Jerzyk	1	1	-
Jeż	2	2	-
Kawka	2	2	-
Krogulec	4	-	-
Kruk	3	1	-
Łabędź niemy	12	11	-
Myszołów	23	13	-
Pleszka	1	1	-
Płomykówka	1	-	-
Pustułka	17	10	-
Puszczyk	6	2	-
Sierpówka	6	2	-
Sikora bogatka	1	-	-
Stonka	1	-	-
Sowa uszata	2	2	-
Sójka	5	3	-
Sroka	13	12	-
Szapak	1	1	-
Wiewiórka	2	-	-
POZOSTAŁE ZWIERZĘTA :			
Dzik	1	-	-
Grzywacz	1	-	-
Lis	1	-	-
Sarna	3	-	-
Zając	1	1	-

Źródło: dane Ośrodka Sanatoryjnego dla Zwierząt Dzikich Żyjących Prawnie Chronionych.

TABL. 33 (105).REKORDY DENDROLOGICZNE W 2008 R.

Nazwa i gatunek drzewa	Charakterystyka	Nadleśnictwo
„Chrobry” – dąb szypułkowy	Najstarszy dąb w Polsce, liczy 750 lat. Obwód na wysokości 1,3 m (tzw. pierśnica) wynosi 992 cm, wysokość 29 m	Szprotawa
„Napoleon” – dąb szypułkowy	Najgrubszy dąb w Polsce, obwód na wysokości 1,3 m wynosi 1052 cm	Przytok
„Waligóra” – sosna pospolita	Najgrubsza sosna w Polsce, obwód na wysokości 1,3 m wynosi 620 cm	Sulechów
Wiąz szypułkowy	Najstarszy i najgrubszy wiąz w Polsce, liczy 450 lat. Obwód na wysokości 1,3 m wynosi 887 cm	Gubin
Buk purpurowy	Najstarszy buk w Polsce, liczy 255 lat. Obwód na wysokości 1,3 m wynosi 566 cm	Żagań

Źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych.

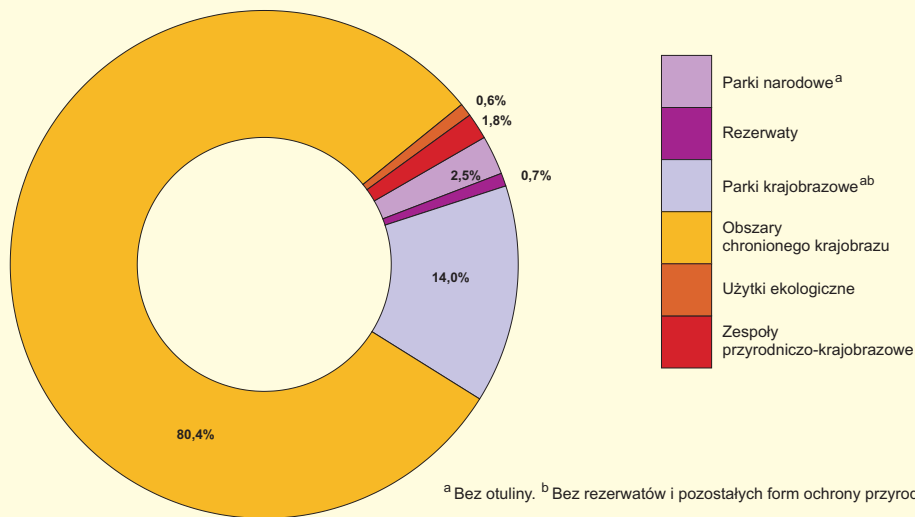
TABL. 34 (106).KOŁA I CZŁONKOWIE LIGI OCHRONY PRZYRODY^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Koła	69	72	74
Członkowie	2132	2460	1939
w tym młodzież	1928	2182	1620

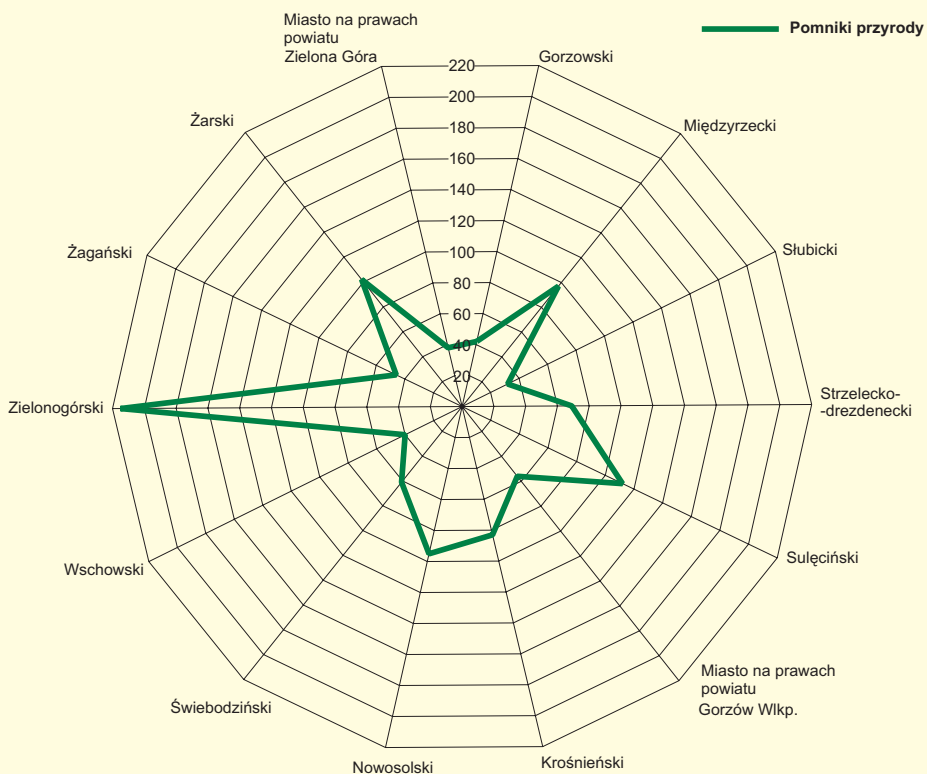
^a Ewidencja niepełna.

Źródło: dane Głównego Zarządu Ligi Ochrony Przyrody.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2008 r.

Pomniki przyrody według powiatów w 2008 r.

Odpady

Dział VI

ODPADY

Uwagi metodyczne

Przedstawione w dziale dane charakteryzują ilościową i jakościową skalę zagrożenia dla środowiska oraz uciążliwości spowodowane wytwarzaniem odpadów przemysłowych, komunalnych i innych, w tym odpadów niebezpiecznych, a także przedsięwzięcia podejmowane w zakresie przeciwdziałania tym zagrożeniom. Uciążliwość dla środowiska przejawia się przede wszystkim zanieczyszczeniem odpadami wód i gleb, skażeniem powietrza, niszczeniem walorów estetycznych i krajobrazowych oraz wyłączeniem z użytkowania terenów rolnych i leśnych zajmowanych pod składowanie odpadów.

Dane o odpadach za lata 2006-2008 opracowano w oparciu o ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. 2007, Nr 39, poz. 251), która weszła w życie w dniu 1 października 2001 r. oraz o **Katalog odpadów**, wprowadzony w życie dnia 1 stycznia 2002 r. rozporządzeniem Ministra Środowiska (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206).

Dane o odpadach dotyczą jednostek wytwarzających w ciągu roku sumarycznie powyżej 1 tys. ton odpadów, z wyłączeniem odpadów komunalnych, lub posiadających 1 mln ton i więcej odpadów nagromadzonych.

Katalog odpadów dzieli wszystkie odpady na grupy, podgrupy i rodzaje ze względu na źródło ich powstawania. Prezentowane w dziale dane o odpadach innych, niż komunalne obejmują 19 grup katalogu, dane o odpadach komunalnych (grupa 20 katalogu) badane są i prezentowane w niniejszej publikacji oddzielnie.

Zawarte w dziale informacje o odpadach innych, niż komunalne prezentują ilości i rodzaje:

- odpadów wytworzonych w ciągu roku, z określeniem ilości odpadów poddanych odzyskowi, unieszkodliwionych, w tym składowanych na składowiskach (wysypiskach, hałdach, w stawach osadowych) własnych i innych, unieszkodliwionych termicznie, kompostowanych oraz magazynowanych czasowo,
- odpadów dotychczas składowanych (nagromadzonych) na terenach zakładów, tj. zalegających na składowiskach (wysypiskach, hałdach, w stawach osadowych).

Ponadto w dziale zamieszczone są informacje o powierzchni składowisk (wysypisk, hałd, stawów osadowych) niezrekultywowanych i zreakultywowanych w ciągu roku.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. 2007, Nr 39, poz. 251), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Przez **wytwórcę odpadów** rozumie się każdego, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania. **Recykling** to taki odzysk, który polega na powtórny przetworzeniu substancji lub materiałów zawartych w odpadach w procesie produkcyjnym w celu uzyskania substancji lub materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub o innym przeznaczeniu.

Unieszkodliwianie odpadów polega na poddaniu odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska. Do **procesów unieszkodliwiania** odpadów zalicza się m.in. składowanie na składowiskach, obróbkę w glebie i ziemi, retencję powierzchniową (np. umieszczanie odpadów na poletkach osadowych lub lagunach), termiczne przekształcanie odpadów.

Składowisko odpadów jest to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Wyróżnia się trzy typy składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko

odpadów obojętnych oraz składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Przez **odpady składowane** należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Magazynowanie odpadów jest to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem. Odpady przeznaczone do odzysku lub unieszkodliwiania, z wyjątkiem składowania, mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów uzasadnionych zastosowaniem tych procesów, nie dłużej jednak niż przez okres 3 lat. Odpady przeznaczone do składowania mogą być magazynowane jedynie w celu zebrania odpowiedniej ich ilości do transportu na składowisko odpadów, nie dłużej jednak niż przez okres 1 roku. Magazynowanie może odbywać się na terenie, do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny. Miejsce magazynowania odpadów nie wymaga wyznaczenia w trybie przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym.

Zbieranie odpadów oznacza każde działanie, w szczególności umieszczanie w pojemnikach, segregowanie i magazynowanie odpadów, które ma na celu przygotowanie ich do transportu do miejsc odzysku lub unieszkodliwienia.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zrehabilitowane tereny składowania odpadów** należy rozumieć tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowych poprzez, m.in. właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych oraz uregulowanie stosunków wodnych.

Dane dotyczące **odpadów niebezpiecznych** pochodzą z prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Wojewódzkiego Systemu Odpadowego (WSO). Kategorie i rodzaje odpadów niebezpiecznych oraz składniki odpadów, które kwalifikują je jako odpady niebezpieczne, jak również właściwości odpadów, które powodują, że odpady są niebezpieczne, zawierają załączniki nr 2, 3 oraz 4 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. 2007, Nr 39, poz. 251). Dane o odpadach niebezpiecznych opracowano w oparciu o Katalog odpadów, wprowadzony w życie rozporządzeniem Ministra Środowiska w dniu 1 stycznia 2002 r. (Dz. U. z 2001 r., Nr 112, poz. 1206).

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Dane o odpadach komunalnych dotyczą ilości zebranych stałych odpadów komunalnych, które przedstawiono w wagowych jednostkach miary (tony) oraz ilości wywiezionych nieczystości ciekłych, przedstawionych w objętościowych jednostkach miary (dekametry sześciennie). Przy ustalaniu ilości odpadów uwzględniono pojemność taboru służącego do wywozu odpadów oraz ilość kursów. Pojemność taboru do wywozu odpadów stałych i nieczystości ciekłych jest określona przez producenta lub ustalona przez przedsiębiorstwo (zakład) oczyszczania. Przedstawiono także dane dotyczące: rodzajów wyselekcjonowanych stałych odpadów komunalnych, odpadów zebranych z gospodarstw domowych, ilości unieszkodliwionych odpadów w kompostowniach i spalarniach odpadów oraz zdeponowanych na składowiskach, liczby i powierzchni zorganizowanych składowisk czynnych (tj. takich, na które w roku sprawozdawczym były wywożone odpady) oraz zamkniętych, a także informacje o odgazowywaniu składowisk.

Składowisko z instalacją odgazowywania to takie, na którym zainstalowano urządzenia do ujmowania gazu wysypiskowego w celu jego unieszkodliwienia przez spalanie lub przetworzenie na energię (cieplną, elektryczną).

TABL. 1 (107). **ODPADY^a UCIAŻLIWE DLA ŚRODOWISKA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
ODPADY WYTWORZONE w ciągu roku w tys. t:	708,6	727,0	706,4
poddane odzyskowi	537,8	512,2	456,2
unieszkodliwione	138,9	159,1	184,6
w tym:			
termicznie	17,2	15,6	17,7
kompostowane	0,8	3,4	6,0
składowane ^b	75,2	92,7	112,3
magazynowane czasowo	31,9	55,7	65,6
Na 1 km ² w t	50,7	52,0	50,5
ODPADY NAGROMADZONE ^{cd} w tys. t.	2628,4	2913,8	2905,3
Tereny składowania odpadów w ha:			
niezrekultywowane ^d	60,2	53,5	55,4
zrekultywowane w ciągu roku	0,5	4,0	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. c Na terenach własnych zakładów. d Stan w końcu roku.

TABL. 2 (108). **ODPADY^a WYTWORZONE I NAGROMADZONE ORAZ TERENY ICH SKŁADOWANIA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku			Odpady nagromadzone ^b (stan w końcu roku)	Tereny składowania odpadów niezrekultywowanych (stan w końcu roku) w ha
	razem	w tym			
		poddane odzyskowi	unieszkodliwione	w tys. t	
WOJEWÓDZTWO 2006	708,6	537,8	138,9	2628,4	60,2
2007	727,0	512,2	159,1	2913,8	53,5
2008	706,4	456,2	184,6	2905,3	55,4
Podregion gorzowski	226,2	119,1	100,8	2867,2	46,9
Powiaty:					
Gorzowski	43,3	39,0	4,3	-	-
Międzyrzecki	25,9	9,3	16,6	13,6	5,1
Strzelecko-drezdenecki	32,0	19,4	12,6	49,6	0,2
Sulęciński	15,9	15,9	-	-	-
Miasto na prawach powiatu					
Gorzów Wlkp.	109,1	35,5	67,3	2804,0	41,6
Podregion zielonogórski	480,2	337,1	83,8	38,1	8,5
Powiaty:					
Krośniński	29,8	25,9	3,9	-	-
Nowosolski	34,1	5,8	4,2	29,0	6,4
Świebodziński	74,1	62,8	9,0	-	-
Wschowski	6,1	1,4	4,7	-	-
Zielonogórski	79,4	41,9	5,6	-	-
Żagański	72,4	72,0	0,1	-	-
Żarski	124,9	123,8	1,1	-	-
Miasto na prawach powiatu					
Zielona Góra	59,4	3,5	55,2	9,1	2,1

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów.

TABL. 3 (109). **ODPADY^a WYTWORZONE I NAGROMADZONE WEDŁUG WYBRANYCH SEKCJI I DZIAŁÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku					Odpady nagromadzone ^c (stan w końcu roku)
	ogółem	w tym				
		poddane odzyskowi	unieszkodliwione			
			razem	w tym składowane ^b		
w tys. t						
OGÓŁEM	2006	708,6	537,8	138,9	75,2	2628,4
	2007	727,0	512,2	159,1	92,7	2913,8
	2008	706,4	456,2	184,6	112,3	2905,3
w tym:						
Górnictwo	2006	66,3	66,3	-	-	-
	2007	66,6	65,5	-	-	-
	2008	66,8	59,0	5,5	5,5	-
Przetwórstwo przemysłowe.	2006	453,2	405,1	47,6	25,4	126,5
	2007	453,4	369,5	61,4	36,2	378,2
	2008	396,5	329,0	43,6	19,2	78,6
w tym:						
produkcja artykułów	2006	30,4	20,8	9,6	-	-
spożywczych i napojów	2007	31,9	19,7	12,2	-	-
	2008	30,6	17,8	12,8	-	-
produkcja drewna i wyrobów	2006	268,0	259,0	9,0	1,7	-
z drewna oraz ze słomy	2007	229,6	216,9	8,3	1,4	-
i wikliny	2008	207,9	198,2	9,7	1,1	-
produkcja masy włóknistej	2006	24,8	22,9	1,9	-	1,2
oraz papieru	2007	10,6	8,2	2,4	-	-
	2008	8,8	7,0	1,8	-	-
produkcja wyrobów	2006	2,9	2,8	0,1	-	-
chemicznych	2007	2,1	2,1	-	-	-
	2008	1,7	1,7	-	-	-
produkcja pozostałego	2006	1,4	1,4	-	-	-
sprzętu transportowego	2007	1,2	1,2	-	-	-
	2008	2,2	0,1	2,1	2,1	-
Wytwarzanie i zaopatrywanie	2006	100,0	30,6	69,4	43,6	2500,2
w energię elektryczną, gaz,	2007	99,2	27,6	71,2	39,3	2535,6
wodę	2008	52,1	16,3	35,1	35,1	2537,9

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. c Na terenach własnych zakładów.

TABL. 4 (110). **ODPADY NIEBEZPIECZNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w t		
Wytworzone w ciągu roku.	16112	7110	34908
Odzyskane ^a	8991	12075	47695
Unieszkodliwione ^a	18583	833	4080
Zbierane ^a	3998	6001	10147

a Z odpadów wytworzonych w bieżącym roku oraz magazynowanych z lat ubiegłych.

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego.

TABL. 5 (111). **ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE I UNIESZKODLIWIONE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Odpady stałe ogółem w t ^a	289003	267184	309537
w tym w gospodarstwach domowych	213094	182435	216582
Z ogółem wyselekcjonowane:	10352	12433	17682
makulatura	2427	2841	4036
szkło	1798	1612	3148
tworzywo sztuczne	1276	1299	1908
metale	323	534	269
wielkogabarytowe	1812	2945	3610
inne	2716	3202	4711
Odpady płynne w dam ³	950	1014	1247
w tym z budynków mieszkalnych	714	754	935

a Dane szacunkowe.

TABL. 6 (112). **SKŁADOWISKA (WYSYPISKA) ODPADÓW KOMUNALNYCH**

Stan w dniu 31 XII

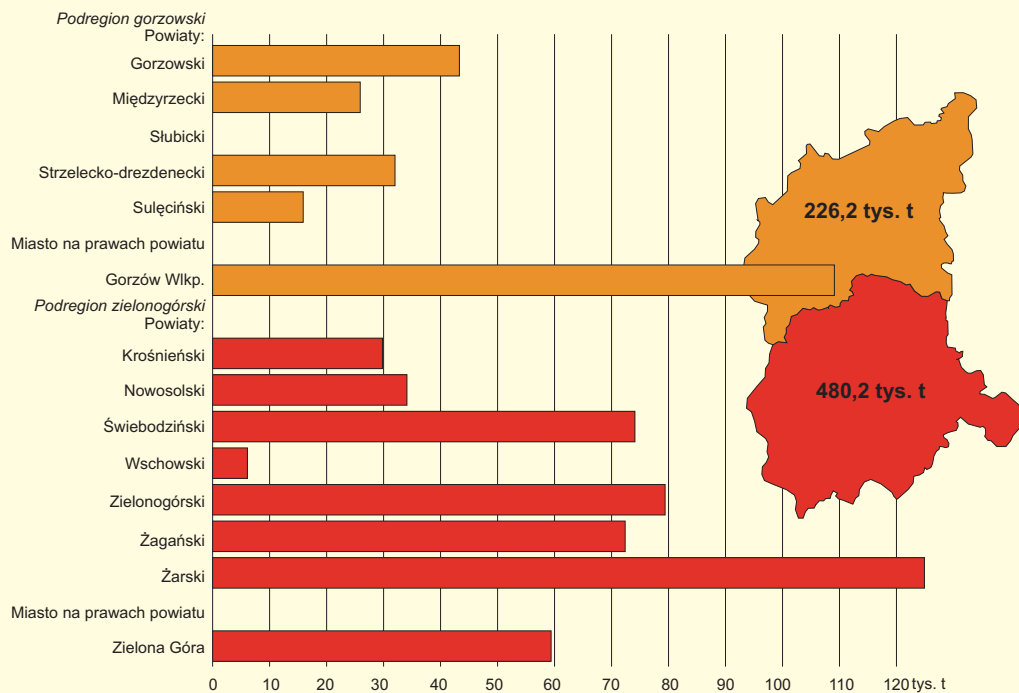
WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
SKŁADOWISKA (WYSYPISKA):			
Czynne zorganizowane:			
liczba	30	25	25
powierzchnia w ha	110,7	99,1	99,0
Zamknięte w ciągu roku (powierzchnia w ha)	11,9	3,8	-
Zrehabilitowane w ciągu roku (powierzchnia w ha)	3,3	-	-
Liczba składowisk z instalacją odgazowywania	12	13	12
w tym z gazem uchodzącym do atmosfery	10	11	11

TABL. 7 (113). **ODPADY KOMUNALNE STAŁE^a ZEBRANE I PŁYNNY WYWIEZIONE^b WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**

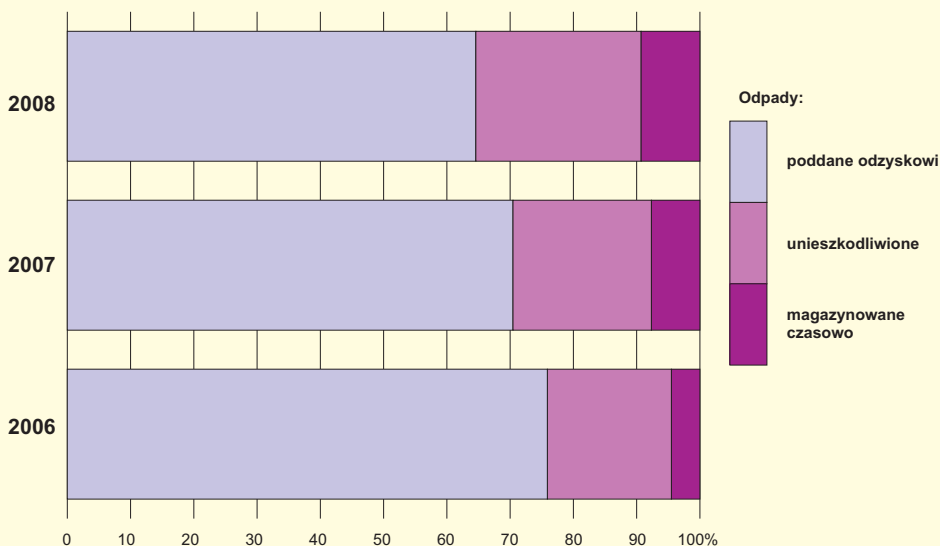
WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady stałe			Odpady płynne	
	ogółem	w tym zdeponowane na składowiskach		ogółem	w tym z budynków mieszkalnych
		razem	w tym z gospodarstw domowych		
	w t			w dam ³	
WOJEWÓDZTWO 2006	278651	259915	207104	950	714
2007	254752	236314	175463	1014	754
2008	291855	274720	204600	1247	935
Podregion gorzowski	110564	110440	82863	503	401
Powiaty:					
Gorzowski	17613	17613	12776	69	58
Międzyrzecki	12927	12927	8691	142	105
Stubicki	9364	9340	7063	95	71
Strzelecko-drezdenecki	10721	10624	9100	97	77
Sulęciński	8144	8142	5512	84	77
Miasto na prawach powiatu					
Gorzów Wlkp.	51794	51794	39721	17	14
Podregion zielonogórski	181292	164279	121737	744	534
Powiaty:					
Krośnieński	11190	11190	8963	25	14
Nowosolski	28047	28047	21516	163	145
Świebodziński	15429	15429	10525	87	56
Wschowski	12907	12907	9118	77	62
Zielonogórski	24593	24593	16076	153	125
Żagański	17365	17365	12498	112	58
Żarski	30777	30777	19521	69	44
Miasto na prawach powiatu					
Zielona Góra	40984	23971	23520	59	32

a Bez wyselekcjonowanych. b W ciągu roku.

Odpady wytworzone według podregionów i powiatów w 2008 r.

Struktura odpadów wytworzonych (z wyłączeniem odpadów komunalnych)

Promieniowanie jonizujące. Hałas

Dział VII

PROMIENIOWANIE JONIZUJĄCE. HAŁAS

Uwagi metodyczne

Zawarte w dziale informacje dotyczą tylko niektórych zagadnień związanych z narażeniem środowiska człowieka na promieniowanie i hałas.

Kontrole zagrożenia radiologicznego i skażeń promieniotwórczych – zgodnie z ustawą **Prawo atomowe** (tekst jednolity Dz. U. Nr 161 z dn. 16 lipca 2004 r., poz. 1689, z późniejszymi zmianami – wykonywane są głównie przez stacje wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych i placówki pomiarów skażeń promieniotwórczych, a także przez specjalistyczne laboratoria jednostek badawczo-rozwojowych należących do różnych resortów, a działalność tych stacji placówek koordynowana jest przez Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki z udziałem Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Przez **aktywność** rozumie się liczbę samoistnych przemian jądrowych zachodzących w jednostce czasu. Jednostką aktywności jest bekerel (Bq). 1 Bq oznacza jedną przemianę w ciągu sekundy.

Moc dawki napromieniowania jest to dawka przypadająca na jednostkę czasu. Jednostką dawki pochłoniętej jest grej (Gy).

Promieniowanie gamma to promieniowanie elektromagnetyczne emitowane przez jądra atomów w wyniku przemian zachodzących w tych jądrach.

Radioaktywność jest to samorzutne przekształcenie się radionuklidów w połączeniu z emisją promieniowania jądrowego; może być pochodzenia naturalnego lub powstawać w sposób sztuczny.

Radionuklid jest to atom o jądrze promieniotwórczym, nietrwały nuklid ulegający samorzutnej przemianie promieniotwórczej z emisją cząstki lub kwantu promieniowania gamma.

Hałas definiowany jest jako dźwięk niepożądany lub szkodliwy dla zdrowia ludzkiego. Szkodliwość lub uciążliwość hałasu zależy od jego natężenia, częstotliwości, charakteru zmian w czasie, długotrwałości działania oraz zawartości składowych niesłyszalnych, a także od takich cech odbiorcy jak: stan zdrowia, nastrój, wiek. W zależności od miejsca występowania i źródła rozróżnia się hałas: komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy), przemysłowy, osiedlowy oraz domowy.

Zjawisku hałasu zwykle towarzyszą:

- drgania mechaniczne - wytwarzane przez pojazdy, maszyny, urządzenia,
- wstrząsy,
- infradźwięki - dźwięki o niskiej częstotliwości (0-16 Hz), poniżej zakresu słyszalnego (1Hz = 1 cykl/sekunda),
- ultradźwięki - dźwięki o wysokiej częstotliwości (powyżej 20 kHz), powyżej zakresu słyszalnego.

Ze względu na szeroki zakres ciśnień akustycznych wprowadzono logarytmiczną skalę oceny i związane z tym pojęcie poziomu **dźwięku**, którego jednostką jest decybel (dB). Ciśnieniu akustycznemu wyznaczającemu próg słyszenia przypisano wartość poziomu dźwięku - 0 dB; granicy bólu - 130 dB.

Poziom hałasu przedstawiono w postaci poziomu równoważnego (w dB), który uśrednia zmienne ciśnienie akustyczne w danym czasie obserwacji.

TABL. 1 (114). MOC DAWKI PROMIENIOWANIA GAMMA

WYSZCZEGÓLNIENIE		Średnia roczna	Zakres średnich dobowych
		w nGy/h	
Stacja PAA (PMS) Zielona Góra	2006	80	72 - 90
	2007	73	66 - 88
	2008	73	66 - 93
Stacja IMiGW Gorzów Wlkp.	2006	99	91 - 107
	2007	99	93 - 109
	2008	97	87 - 108

Źródło: dane Państwowej Agencji Atomistyki, na podstawie pomiarów stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych.

TABL. 2 (115) STĘŻENIE RADIONUKLIDÓW W POWIETRZU

WYSZCZEGÓLNIENIE		Cez-137	Beryl-7	Potas-40	Ołów-210	Rad-226	Rad-228
		w $\mu\text{Bq}/\text{m}^3$					
POLSKA	2006	1,4	3610	18,4	536	5,7	1,3
	2007	1,1	3655	19,9	453	5,3	1,3
	2008	1,1	3660	18,1	430	5,0	1,3
Wartość minimalna	2006	<0,1	510	2,3	<42	<1,1	<0,2
	2007	<0,1	890	<2,1	72	<1,7	<0,1
	2008	<0,1	660	<1,3	<17	<1,7	<0,2
Wartość maksymalna	2006	10,7	11270	68,6	3816	40,9	7,1
	2007	6,8	11560	100,0	2156	23,1	6,5
	2008	11,5	12750	96,8	2046	28,6	6,7
WOJEWÓDZTWO	2006	0,8	3440	14,0	522	3,6	0,7
	2007	0,6	3610	12,9	434	4,2	0,8
	2008	0,6	3570	11,5	422	3,6	0,6
Wartość minimalna	2006	<0,1	1240	2,3	126	<2,2	<0,2
	2007	<0,1	980	<2,6	88	<2,4	<0,3
	2008	<0,1	1350	<2,2	129	<2,2	<0,2
Wartość maksymalna	2006	4,0	6960	37,7	3608	<9,0	1,6
	2007	2,6	11560	67,6	1721	<10,1	2,4
	2008	3,0	7100	57,0	1260	<8,9	2,1

Źródło: dane Państwowej Agencji Atomistyki, na podstawie wyników dostarczonych przez Centralne Laboratorium Ochrony Radiologicznej uzyskanych ze stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych

TABL. 3 (116). HAŁAS PRZEMYSŁOWY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002-2006	2007-2008
Zakłady skontrolowane emitujące hałas	170	54
w tym przekraczające poziomy dopuszczalne ^a	98	34
w decybelach (dB):		
0,1-5: dzień	24	18
noc	11	7
5-10: dzień	20	6
noc	13	5
10-15: dzień	12	3
noc	8	1
15-20: dzień	8	-
noc	7	1
ponad 20: dzień	2	-
noc	2	2
Liczba punktów pomiarowych	290	78
Zakłady, które dostosowały się do poziomów dopuszczalnych	9	4

^a Uwzględniono emisje hałasu z zakładów. Dane nie stanowią sumy dla poszczególnych wierszy, ponieważ zdarza się, że dany zakład przekracza poziomy dopuszczalny zarówno w dzień jak i w nocy.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

TABL. 4 (117). HAŁAS DROGOWY W DZIEŃ W WYBRANYCH MIASTACH W LATACH 2002-2008

MIASTA	Długość ulic w mieście								Średnie ważone natężenie ruchu po- jazdów/h
	ogółem	w tym skontrolowanych		przy których emisja hałasu przekracza maksymalny poziom dopuszczalny 60 dB					
		razem	0,1-5 dB	5-10 dB	10-15 dB	15-20 dB			
	w km	w % ogółem	w km						
Gorzów Wlkp. ^a . . .	213,0	11,4	5,4	11,2	5,7	3,9	1,6	-	753
Krosno Odrzańskie ^a . . .	27,5	9,3	33,8	9,3	2,0	2,0	4,0	1,3	356
Zielona Góra ^a . . .	94,0	13,5	14,4	13,3	-	1,0	12,5	-	1120
Międzyrzecz ^b . . .	-	3,5	-	3,5	1,5	2,0	-	-	3556
Zielona Góra ^b . . .	94,0	2,2	2,3	2,2	-	-	2,2	-	115
Sulechów ^b	-	3,5	-	3,5	3,5	-	-	-	655
Wschowa ^b	-	0,4	-	0,4	0,1	0,2	0,1	-	592

a 2002 -2006 r. 5-cio letni cykl badań zagrożenia środowiska hałasem, b 2007-2011 kolejny 5-cio letni cykl badań zagrożenia środowiska hałasem przedstawiany narastająco.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

TABL. 5 (118) ZATRUDNIENI^a W WARUNKACH ZAGROŻENIA CZYNNIKAMI SZKODLIWYMI I NIEBEZPIECZNYMI DLA ZDROWIA

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	osobozagrożenia		
Zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy			
ogółem	14145	14828	12305
w tym:			
hałas	9134	9544	7886
promieniowanie jonizujące	61	41	46
promieniowanie laserowe	24	22	29
promieniowanie nadfioletowe	36	34	34
promieniowanie podczerwone	39	34	31
pole elektromagnetyczne	116	212	90
na 1000 zatrudnionych	111,9	116,2	98,8
w tym:			
hałas	72,3	74,8	63,3
promieniowanie jonizujące	0,5	0,3	0,4
promieniowanie laserowe	0,2	0,2	0,2
promieniowanie nadfioletowe	0,3	0,3	0,3
promieniowanie podczerwone	0,3	0,3	0,2
pole elektromagnetyczne	0,9	1,7	0,7

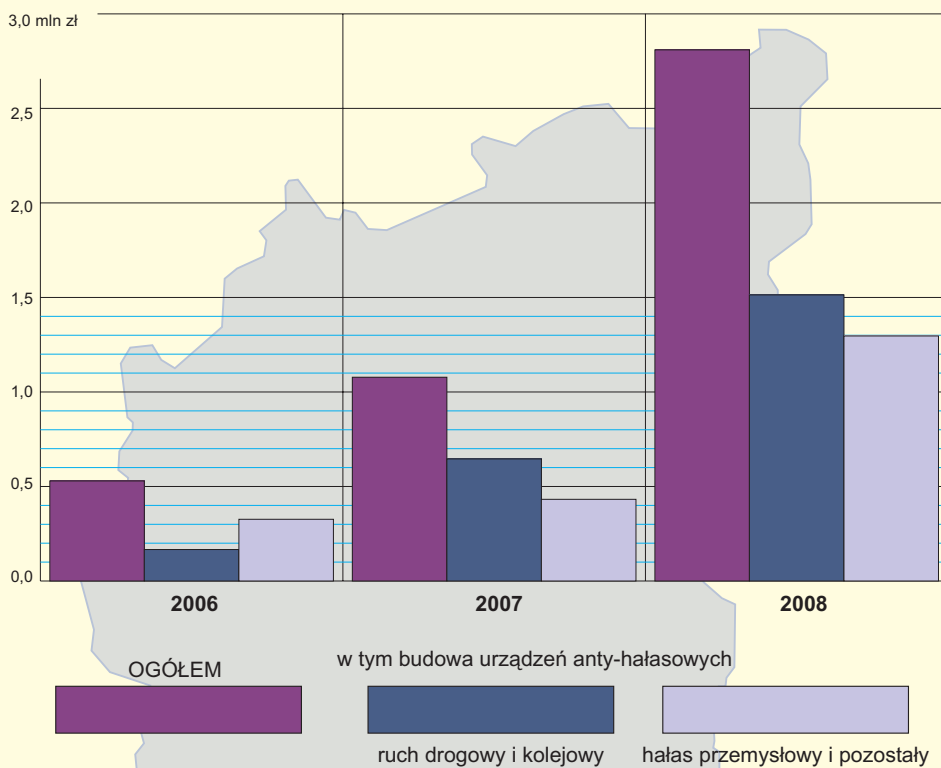
a Liczeni tyle razy na ile czynników są narażeni; dane dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

TABL. 6 (119) **ZATRUDNIENI^a W WARUNKACH ZAGROŻENIA CZYNNIKAMI SZKODLIWYMI I NIEBEZPIECZNYMI DLA ZDROWIA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW**
Stan w dniu 31 XII

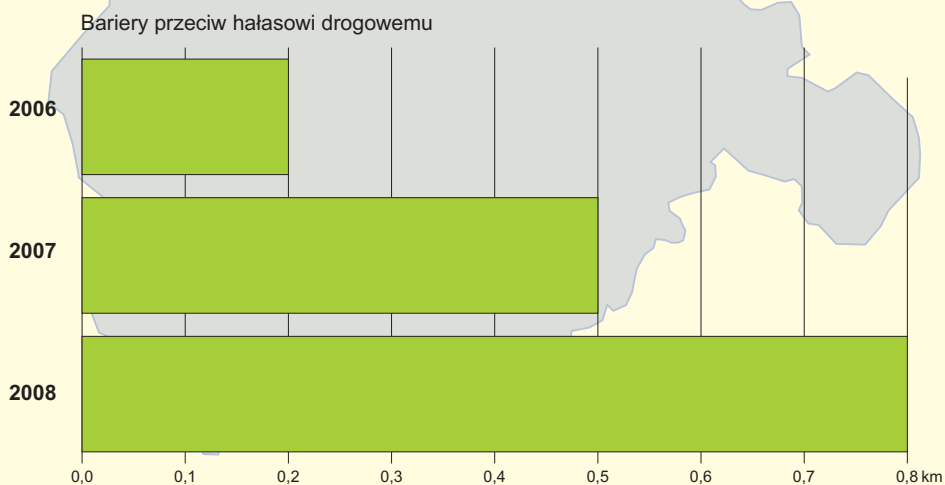
WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenia związane ze środowiskiem pracy		
	razem	w tym hałas	
	osobozagrożenia	w % ogółem	
WOJEWÓDZTWO 2006	14145	9134	64,6
2007	14828	9544	64,4
2008	12305	7886	64,1
Podregion gorzowski	4272	2934	68,7
Powiaty:			
Gorzowski	1017	771	75,8
Międzyrzecki	312	199	63,8
Stubicki	445	216	48,5
Strzelecko-drezdenecki	815	565	69,3
Sulęciński	108	88	81,5
Miasto na prawach powiatu			
Gorzów Wlkp.	1575	1095	69,5
Podregion zielonogórski	8033	4952	61,6
Powiaty:			
Krośnieński	215	137	63,7
Nowosolski	1245	840	67,5
Świebodziński	1520	1150	75,7
Wschowski	357	207	58,0
Zielonogórski	1030	724	70,3
Żagański	492	265	53,9
Żarski	863	645	74,7
Miasto na prawach powiatu			
Zielona Góra	2311	984	42,6

^a Liczeni tyle razy na ile czynników są narażeni; dane dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Nakłady na środki trwałe służące zmniejszeniu hałasu i wibracji

Efekty nakładów na środki trwałe służące zmniejszeniu hałasu

Działalność inspekcyjno-kontrolna i ocena skutków degradacji środowiska

Dział VIII

DZIAŁALNOŚĆ INSPEKCYJNO-KONTROLNA I OCENA SKUTKÓW DEGRADACJI ŚRODOWISKA

Uwagi metodyczne

Prezentowane w tym dziale dane dotyczą:

- wyników kontroli terenowo-laboratoryjnej wody dostarczanej ludności do spożycia,
- stanu sanitarnego ujęć wód powierzchniowych i kąpielisk,
- wyników kontroli wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska w zakresie czystości powietrza, wód, gleby oraz ochrony środowiska przed odpadami,
- działalności Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom,
- zachorowań na niektóre choroby zakaźne i zatrucia.

Informacje o **ocenie sanitarnej wodociągów i studni oraz jakości wody** pobieranej z tych urządzeń opracowane są w ujęciu zgodnym z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczone do spożycia przez ludzi. (Dz. U. z 2007 r. Nr 61, poz. 417). Ponadto warunki zaopatrzenia w wodę i jakość wody określa ustawa z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity: Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858).

Kontrola wodociągów przeprowadzana jest w reprezentatywnych punktach charakterystycznych dla danego wodociągu, uzgodnionych między odpowiednią powiatową stacją sanitarno-epidemiologiczną a zarządcą wodociągu. Wodociągi pogrupowano według ich wydajności dobowej.

Na podstawie wyników analiz fizyczno-chemicznych i badań bakteriologicznych wyróżnia się dwie kategorie urządzeń – dostarczających wodę odpowiadającą wymaganiom sanitarnym i dostarczających wodę niespełniającą wymagań sanitarnych.

Wodociągi – zespoły urządzeń rozprowadzających wodę w sposób ciągły, których głównym przeznaczeniem jest zaopatrywanie w wodę gospodarstw domowych na zasadzie powszechnej dostępności.

Studnie – urządzenia służące do ujmowania i pionowego czerpania wody.

W zakresie jakości wody ze studni kontrolą objęte zostały studnie publiczne. Oceniano próbki wody.

Informacje dotyczące **oceny sanitarnej ujęć wód powierzchniowych i kąpielisk** opracowano w oparciu o rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 X 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać woda w kąpieliskach (Dz. U. Nr 183, poz. 1530) i rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 XI 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. Nr 204, poz. 1728.). Dane opracowano na podstawie wyników badań terenowo-laboratoryjnych wykonywanych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne.

Podstawowym zadaniem Inspekcji Ochrony Środowiska w sprawach **poważnych awarii** jest tworzenie warunków mających na celu przeciwdziałanie powstawaniu poważnych awarii oraz usuwanie ich skutków i przywracanie środowiska do stanu właściwego.

Ustawowym obowiązkiem Inspekcji Ochrony Środowiska jest prowadzenie **rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii**. Przepisy dotyczące poważnych awarii zawarte w ustawie o Inspekcji Ochrony Środowiska z dnia 20 VII 1991 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2007, nr 44, poz. 287), a także w ustawie Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z 2001 r. z późn. zm.; tekst jednolity: Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 25 poz. 150) i uwzględniają postanowienia dyrektywy Unii Europejskiej – 96/82/WE – w sprawie zapobiegania poważnym awariom, będących skutkiem stosowania substancji niebezpiecznych, tzw. Dyrektywy Seveso II.

Poważna awaria – zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Przeciętne dalsze trwanie życia wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w danym wieku przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablicę trwania życia.

Grupowanie jednostek chorobowych dokonano na podstawie „Międzynarodowej klasyfikacji chorób, urazów i przyczyn zgonów” (z uwzględnieniem kolejnych rewizji), przy czym od 1997 r. według „Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych – X Rewizja”. W praktyce polskiej do końca 1982 r. urazy i zatrucia klasyfikowane były według rodzaju, a począwszy od 1983 r. według przyczyny zewnętrznej.

TABL. 1 (120). **JAKOŚĆ WODY Z WODOCIĄGÓW DOSTARCZANEJ LUDNOŚCI DO SPOŻYCIA W 2008 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność ^a zaopatrywana w wodę	
	odpowiadającą wymaganiom	nieodpowiadającą wymaganiom
	w %	
MIASTA		
Wodociągi o wydajności w m ³ /d:		
poniżej 100	62,4	37,6
100 - 1000	67,0	33,0
1001 - 10000	100,0	-
10001 - 100000	57,4	42,6
Studnie publiczne	-	100,0
WIEŚ		
Wodociągi o wydajności w m ³ /d:		
poniżej 100	75,9	24,1
100 - 1000	81,5	18,5
1001 - 10000	100,0	-
Studnie publiczne	-	50,0

^a Według szacunków.

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia.

TABL. 2 (121). **OCENA SANITARNA UJĘĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH I KĄPIELISK**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007	2008
Ujęcia wód powierzchniowych:		
obiekty w ewidencji ^a	1	1 ^b
w tym skontrolowane	1	1 ^b
w których jakość wody odpowiada wymaganiom w % skontrolowanych	100,0	-
% ludności korzystającej z ujęć wodociągowych, w których woda odpowiada wymaganiom	100,0	-
Kąpieliska:		
obiekty w ewidencji ^a	94	85
w tym skontrolowane	94	85
nieodpowiadające klasie czystości wód w % obiektów skontrolowanych	6,4	2,4
pod względem:		
fizykochemicznym	6,4	-
biologicznym	5,3	2,4

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Woda z ujęcia powierzchniowego mieszana jest z wodą z ujęć podziemnych.

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia.

TABL. 3 (122). **DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Pobrane próbki w ramach:			
monitoringu	14339	13745	12338
kontroli	126	258	246
akcji związanych z poważnymi awariami	45	31	39
Wykonane oznaczenia w ramach:			
monitoringu	50267	55751	45573
kontroli	779	1405	1206
akcji związanych z poważnymi awariami	512	242	174

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

TABL. 4 (123). DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA, OCHRONY WÓD, GOSPODARKI ODPADAMI I OCHRONY GLEB

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OCHRONA POWIETRZA			
Monitoring – stanowiska pomiarowe	6	6	51
Pobrane próbki pierwotne w ramach:			
monitoringu	13440	12875	11402
kontroli	58	229	193
prac własnych i pozostałych ^a	174	262	57
Wykonane oznaczenia wskaźników fizykochemicznych w ramach:			
monitoringu	25526	26585	28892
kontroli	223	1155	807
prac własnych i pozostałych ^a	812	839	168
OCHRONA WÓD			
MONITORING:			
Rzek:			
stanowiska pomiarowe	49	47	77
Jezior:			
jeziora zbadane	13	9	16
stanowiska pomiarowe	46	40	33
POBRANE PRÓBKII	1549	1688	2050
w ramach:			
monitoringu	899	870	936
kontroli	53	18	36
akcji związanych z poważnymi awariami	41	26	37
WYKONANE OZNACZENIA	29834	35492	23334
w ramach:			
monitoringu	24725	29166	16681
w tym wskaźników:			
fizykochemicznych	23826	28075	15731
hydrobiologicznych	192	355	293
bakteriologicznych	707	736	657
kontroli wskaźników fizykochemicznych	483	168	274
akcji związanych z poważnymi awariami	490	233	170
w tym wskaźników fizykochemicznych	488	233	168
GOSPODARKA ODPADAMI			
Pobrane próbki pierwotne w ramach:			
kontroli	2	3	-
prac własnych i pozostałych ^a	15	29	67
Wykonane oznaczenia w ramach:			
kontroli	12	31	25
prac własnych i pozostałych ^a	146	288	316

^a Prace zlecone (inne niż monitoring) i prace własne prowadzone w laboratoriach.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

TABL. 4 (123). **DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA, OCHRONY WÓD, GOSPODARKI ODPADAMI I OCHRONY GLEB (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OCHRONA GLEB			
Pobrane próbki pierwotne w ramach:			
kontroli	13	8	17
akcji związanych z poważnymi awariami	4	5	2
prac własnych i pozostałych ^a	3	11	3
Wykonane oznaczenia w ramach:			
kontroli	61	51	100
prac własnych i pozostałych ^a	21	116	22
akcji związanych z poważnymi awariami	22	9	4

^a Prace zlecone (inne niż monitoring) i prace własne prowadzone w laboratoriach.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

TABL. 5 (124). **ZDARZENIA MAJĄCE ZNAMIONA POWAŻNYCH AWARII WEDŁUG ŹRÓDEŁ**

LATA	Miejscowość i gmina	Źródło/ Miejsce awarii	Rodzaj awarii	Zanieczyszczony lub zagrożony element środowiska	Rodzaj zanieczyszczenia/ odpadów niebezpiecznych
2006	Trzebiechów gm. Maszewo	gorzelnia rolnicza	spliw powierzchniowy/ wyciek	wody rzeki Lińska Struga stanowiącej źródło wody dla stawów rybackich położonych w dolnym biegu rzeki	wywar gorzelniany
	Nowogród Bobrzański gm. Nowogród Bobrzański	transport wodny	wyciek	rzeka Bóbr	olej napędowy
	Wierzbnica gm. Bytom Odrzański	transport drogowy	pozostawienie odpadów pochodzących z czyszczenia zbiorników magazynowych paliw płynnych	wody rowu melioracyjnego	produkty ropopochodne
2007	Borowiec gm. Siedlisko	zakład hodowli trzody chlewnej	pożar	środowisko gruntowe	odpadowa tkanka zwierzęca i płyty azbestowe stanowiące element dachu obiektu
	Ochla gm. Zielona Góra	teren bazy transportowej	wyciek	wody rowu melioracyjnego funkcjonującego w zlewni rzeki Śląskiej Ochli	produkty ropopochodne
2008	Bobrzany gm. Małomice	transport drogowy	wyciek	środowisko gruntowe	olej napędowy

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

TABL. 6 (125). PRZECIĘTNE DALSZE TRWANIE ŻYCIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mężczyźni					Kobiety					
	przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat										
	0	15	30	45	60	0	15	30	45	60	
OGÓŁEM	2006	70,4	56,2	42,0	28,5	17,3	78,9	64,6	49,8	35,5	22,3
	2007	70,3	56,0	41,8	28,4	17,1	78,9	64,6	49,9	35,5	22,4
	2008	70,5	56,2	42,0	28,3	17,2	79,3	64,9	50,2	35,9	22,8
Miasta	2006	70,8	56,6	42,4	28,9	17,5	78,9	64,5	49,8	35,5	22,4
	2007	70,8	56,6	42,2	28,7	17,3	79,2	64,8	50,1	35,6	22,5
	2008	71,0	56,7	42,5	28,8	17,6	79,5	65,1	50,4	36,1	23,0
Wieś	2006	69,6	55,4	41,1	27,7	16,9	78,9	64,6	49,7	35,3	22,1
	2007	69,3	54,9	40,9	27,8	16,7	78,4	64,2	49,5	35,2	22,1
	2008	69,4	55,1	41,0	27,4	16,5	79,0	64,4	49,8	35,4	22,5

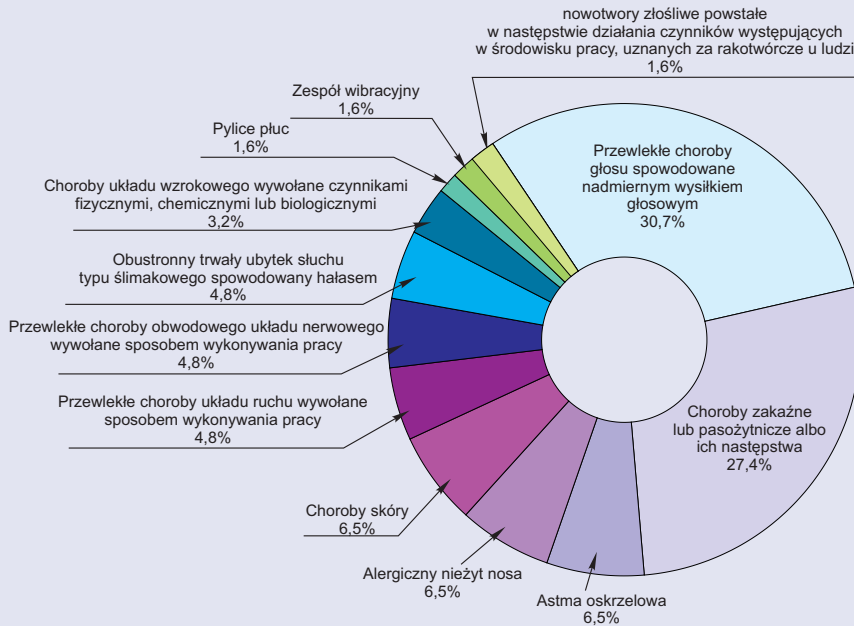
TABL. 7 (126). ZACHOROWANIA NA NIEKTÓRE CHOROBY ZAKAŹNE I ZATRUCIA na 100 tys. LUDNOŚCI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
Gruźlica	17,1	11,5	12,0
Grypa	120,9	1065,2	315,4
Salmonellozy	33,9	25,2	19,5
Czerwonka bakteryjna	0,1	0,0	0,1
Inne bakteryjne zatrucia pokarmowe	14,6	6,3	5,8
Bakteryjne zapalenie opon mózgowych lub mózgu	2,6	3,7	3,3
Wirusowe zapalenie wątroby typu B	1,7	1,3	1,2
Świnka (zapalenie przyusznicy nagminne)	17,0	8,7	8,8
Różyczka	27,3	16,9	23,9
Szkarlatyna (płonica)	57,2	54,1	41,0
Świerzb	16,0	12,2	13,4
Biegunki u dzieci do lat 2 ^a	92,3	238,4	292,9

a Wskaźnik obliczono na 10 tys. dzieci w wieku do 2 lat.

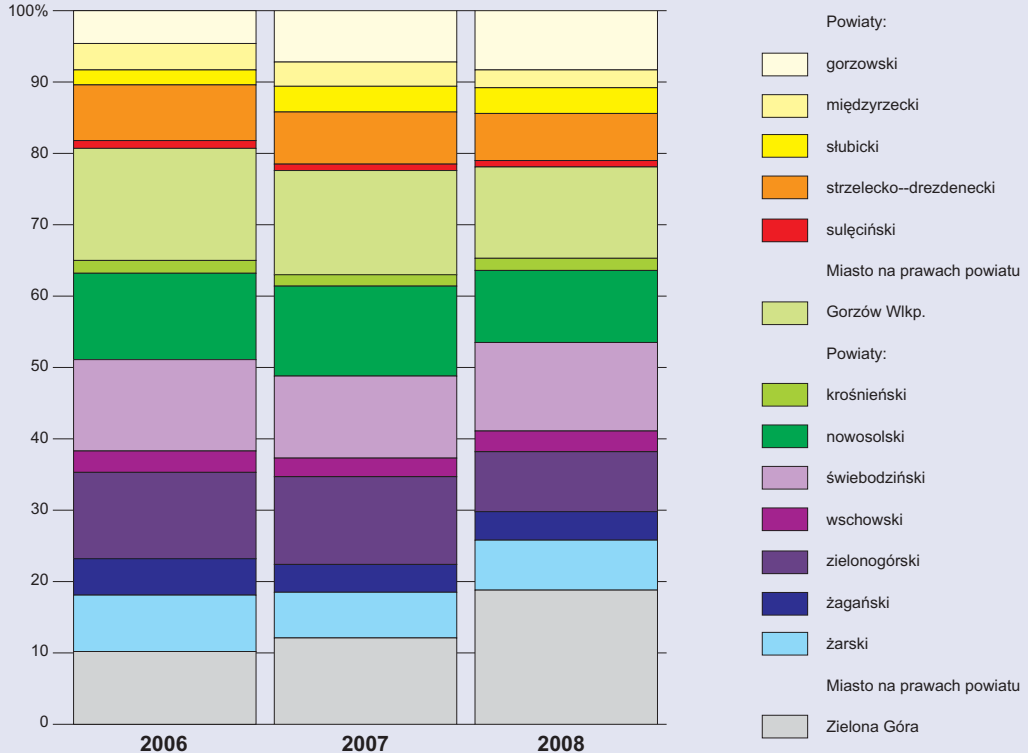
Źródło: dane Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego - PZH (na podstawie rejestru chorób zakaźnych prowadzonego przez stacje sanitarno-epidemiologiczne) oraz Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc i Instytutu Wenerologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Stwierdzone choroby zawodowe w 2008 r.

Źródło: dane Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi.

Zatrudnieni^a w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy według powiatów

^a Liczeni tyle razy na ile czynników są narażeni.

Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska

Dział IX

EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA

Uwagi metodyczne

W dziale wyodrębniono informacje o zakresie i formach funkcjonowania oraz skuteczności ekonomicznych narzędzi i środków w przedsięwzięciach na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Dane o nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i ich efektach rzeczowych zaprezentowano zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną Dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznej dotyczącej Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrażanego przez Unię Europejską i EUROSTAT.

Dane o wydatkach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych, osób fizycznych i spółek cywilnych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą - prowadzących księgi przychodów i rozchodów); jednostek budżetowych prowadzących działalność zaklasyfikowaną według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) do: administracja publiczna i społeczna, usługi na rzecz całego społeczeństwa, ochrona zdrowia ludzkiego, odprowadzanie ścieków, wywóz odpadów, usługi sanitarne i pokrewne, a także gmin oraz spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę zatrudnionych.

Do inwestycji związanych z gospodarką ściekową i ochroną wód zalicza się urządzenia do unieszkodliwiania i oczyszczania ścieków przemysłowych, komunalnych, wód (ścieków) opadowych oraz zanieczyszczonych wód kopalnianych odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych i do ziemi. Obejmują one oczyszczalnie ścieków lub ich elementy według technologii oczyszczania, urządzenia do utylizacji, gromadzenia i transportu wód zasolonych, do gromadzenia ścieków, jak również wyposażenie oczyszczalni ścieków w urządzenia i aparaturę kontrolno-pomiarową w przypadkach, gdy nie jest ono ujęte w kosztach budowy oczyszczalni ścieków. Zakres danych obejmuje także: budowę kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki oraz wody opadowe; urządzenia do przeróbki i zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków; systemy obiegowego zasilania wodą i tworzenie stref ochrony źródeł i ujęć wody.

Do inwestycji związanych z ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu zalicza się instalacje urządzeń oczyszczających i dezodorujących oraz instalacje z zastosowaniem reakcji przemian chemicznych do substancji mniej uciążliwych dla środowiska wraz z kompletnym wyposażeniem i zespołem koniecznych urządzeń pomocniczych zapewniających prawidłową eksploatację instalacji oraz urządzenia i aparaturę zapewniające zmniejszenie ilości bądź stężeń powstających lub emitowanych zanieczyszczeń powietrza. Ponadto zaliczono: nowe techniki i technologie spalania paliw; modernizację kotłowni i ciepłowni w celu ograniczenia zanieczyszczeń wydanych do powietrza powstających w procesie spalania; niekonwencjonalne źródła energii.

Do inwestycji związanych z gospodarką odpadami i ochroną gleb oraz wód podziemnych i powierzchniowych zalicza się:

- działania związane z zapobieganiem zanieczyszczeniom,
- zbieranie (w tym selektywne) odpadów i ich transport,
- działania związane z recyklingiem odpadów,
- gospodarcze wykorzystanie odpadów,
- unieszkodliwianie odpadów,
- rekultywację składowisk, hałd, wysypisk i stawów osadowych oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych obejmującą etap zakończonej rekultywacji biologicznej bądź przekazanie zrehabilitowanej powierzchni do zagospodarowania,
- przedsięwzięcia związane z zapobieganiem degradacji i dewastacji gleby, działanie związane z tarasowaniem i wyrównywaniem nierówności gleby, prowadzenie przeciwoerozyjnych nasadzeń oraz usuwanie skutków erozji,
- budowę, utrzymanie i obsługę urządzeń służących do neutralizacji zanieczyszczeń (skażeń) gleby, oczyszczania wód podziemnych a także zapobieganie infiltracji (przenikaniu) zanieczyszczeń do gleby i wód podziemnych,
- wyposażenie w aparaturę kontrolno-pomiarową w zakresie gospodarki odpadami, ochrony gleby i wód podziemnych i powierzchniowych.

Do inwestycji związanych z ochroną różnorodności biologicznej i krajobrazu zalicza się:

- przedsięwzięcia dotyczące tworzenia i funkcjonowania obszarów i obiektów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych prawnie chronionych,
- ochronę i restytucję siedlisk i krajobrazu (oprócz restytucji przemysłowej) rzadkich lub zagrożonych gatunków zwierząt i roślin oraz ekosystemów i odnowę zniszczonego krajobrazu,
- przebudowę drzewostanów w strefach uszkodzeń lasów.

Do inwestycji związanych ze zmniejszaniem hałasu i wibracji zalicza się:

- urządzenia lub zakup wyposażenia, przy pomocy których uzyskuje się ogólne zmniejszenie poziomu hałasu w okolicy źródła i u „odbiorcy”,
- urządzenia i zakup przyrządów pomiarowych do pomiaru natężenia hałasu i wibracji (nie zalicza się zadań związanych z bhp - zmniejszenie hałasu na stanowiskach pracy).

Inwestycje „**końca rury**” - nie ingerujące w proces produkcyjny (produkcja może być prowadzona bez tej inwestycji), lecz redukujące lub unieszkodliwiające zanieczyszczenia powstałe w procesie produkcji.

Inwestycje „**zintegrowane**” - stanowiące część procesu produkcyjnego, redukujące ilość i zmieniające jakość produkowanych zanieczyszczeń na bardziej przyjazne środowisku, w rezultacie tych zmian, produkcja staje się bardziej czystsza. Obejmują one również inwestycje związane z produkcją czystych wyrobów, wynikające z konieczności dostosowania się do obowiązujących regulacji prawnych w tym zakresie.

Inwestycje „**łączone**” - w jednym kierunku inwestowania występują urządzenia „końca rury” i urządzenia „zintegrowane”.

Do inwestycji związanych z gospodarką wodną, zalicza się:

- budowę ujęć służących do poboru wody: powierzchniowej i podziemnej (również w energetyce zawodowej), łącznie z urządzeniami uzdatniającymi oraz wodną siecią magistralną i rozdzielczą (ujęcia, studnie, stacje uzdatniania, filtry, stacje pomp, doprowadzenie sieci wodociągowej - bez przyłączy do budynków i gospodarstw),
- budowę: zbiorników retencyjnych (poza zbiornikami przeciwpożarowymi i wyrównania dobowego) oraz śluz i jazów,
- regulację rzek i zabudowę potoków; budowę obwałowań przeciwpowodziowych,
- budowę stacji pomp na zawalach i obszarach depresyjnych.

Oplaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian są to kwoty pieniężne pobierane za emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew lub krzewów oraz za pobór i korzystanie z wód, z urządzeń wodnych i wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi.

Kary za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska są to kwoty pieniężne wymierzane za wprowadzanie do środowiska zanieczyszczeń przekraczających dopuszczalne normy.

Fundusze ekologiczne są to fundusze tworzone z opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian, w tym za pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód i ziemi, opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych wynikających z ustawy prawo geologiczne i górnicze oraz z opłat za wyłączenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, a także z kar za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska, wydobywanie kopalin bez wymaganej koncesji lub z rażącym naruszeniem jej warunków - art. 128 prawa geologicznego i górniczego oraz innych wpływów (m.in. za żeglugę i spław oraz wydobywanie kruszywa i piasku z wód, zwroty niewykorzystanych w ustalonym czasie, z prowadzonych operacji finansowych, oprocentowania pożyczek, rachunków bankowych a'vista, uzyskane pożyczki). Środki funduszy przeznaczone są na finansowanie w całości lub w części działalności związanej z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej zostały utworzone z dniem 1 lipca 1989 r. na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. „o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy - Prawo wodne" (Dz. U. Nr 26, poz. 139). Ponadto od połowy 1993 r. utworzono **gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej**, a równocześnie z wdrożeniem ustawy reformującej administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 153, poz. 872) utworzono **powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej**.

Udział poszczególnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w dochodach z tytułu opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz kar pieniężnych za naruszanie warunków korzystania ze środowiska:

ŹRÓDŁO DOCHODÓW	Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	Powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Oplaty i kary za usuwanie drzew i krzewów	100,0%	-	-	-
Oplaty i kary za zrzut zasolonych wód kopalnianych oraz emisję tlenków azotu	20,0%	10,0%	45,5%	24,5%
Oplaty za składowanie odpadów i kary związane z niewłaściwym składowaniem	50,0%	10,0%	26,0%	14,0%
Pozostałe opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych a także kary z tytułu naruszania zasad korzystania ze środowiska	20,0%	10,0%	45,5%	24,5%

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych został utworzony na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 26 marca 1982 r. (Dz. U. Nr 11, poz. 79) i utrzymany mocą nowej ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późniejszymi zmianami). Dochodami Funduszu są: należności i opłaty związane z wyłączeniem gruntów rolnych z produkcji, opłaty z tytułu niewykonania obowiązku zdjęcia i wykorzystania próchnicznej warstwy gleby, opłaty podwyższone za nieterminową rekultywację gruntów zdewastowanych, a także darowizny i inne dochody.

TABL. 1 (127). **NAKLADY^a NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w tys. zł			w odsetkach
OCHRONA ŚRODOWISKA				
OGÓŁEM	185523,1	180331,7	234515,5	100,0
na 1 mieszkańca w zł.	184	179	233	x
w % nakładów inwestycyjnych na gospodarke narodową	5,2	3,9	5,3	x
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	120939,0	138455,3	168610,3	71,9
w tym nakłady na:				
oczyszczalnie ścieków	45150,6	47599,4	38003,3	16,2
w tym komunalne	39387,3	30898,1	20790,4	8,9
sieć kanalizacyjną odprowadzającą ścieki i wody opadowe	75692,2	90599,9	129791,3	55,3
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	59420,0	26247,8	47699,8	20,3
w tym nakłady na:				
redukcję zanieczyszczeń	7406,4	17058,9	19202,6	8,2
nowe techniki i technologie spalania paliw oraz modernizację kotłowni i ciepłowni	50486,3	8901,8	24040,7	10,3
Gospodarka odpadami, ochrona gleb oraz wód podziemnych i powierzchniowych	3590,0	12848,7	14014,4	6,0
w tym nakłady na:				
zbieranie odpadów i ich transport	232,8	4266,0	7606,6	3,2
unieszkodliwianie i usuwanie odpadów niebezpiecznych	-	-	1266,5	0,5
unieszkodliwianie i usuwanie odpadów innych niż niebezpieczne	105,9	5135,9	141,5	0,1
ochronę gleb i wód podziemnych i powierzchniowych	2485,4	1665,8	802,1	0,3
Zmniejszenie hałasu i wibracji	529,3	1077,9	2809,7	1,2
Pozostała działalność związana z ochroną środowiska	1044,8	1702,0	1300,7	0,6
GOSPODARKA WODNA				
OGÓŁEM	55216,6	78660,0	54615,0	100,0
na 1 mieszkańca w zł.	55	78	54	x
w % nakładów inwestycyjnych na gospodarke narodową	1,6	1,7	1,2	x
Ujęcia i doprowadzenia wody	17072,3	26970,5	32820,3	60,1
Stacje uzdatniania wody	8197,3	6964,3	8182,4	15,0
Regulacja i zabudowa rzek i potoków	2773,0	10384,9	4897,1	9,0
Zbiorniki wodne	8130,1	7979,9	1036,9	1,9
Obwałowania przeciwpowodziowe	11273,9	16038,6	6687,8	12,2
Stacje pomp	7770,0	10321,8	990,5	1,8

a Według lokalizacji inwestycji.

TABL. 2 (128). **NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym na:			
		gospodarkę ściekową i ochronę wód	ochronę powietrza i klimatu	gospodarkę odpadami, ochronę gleb oraz wód podziemnych i powierzchniowych	zmniejszenie hałasu i wibracji
		w tys. zł			
WOJEWÓDZTWO 2006	185523,1	120939,0	59420,0	3590,0	529,3
2007	180331,7	138455,3	26247,8	12848,7	1077,9
2008	234515,5	168610,3	47699,8	14014,4	2809,7
Podregion gorzowski	54838,9	25660,5	26709,6	1199,4	1269,4
Powiaty:					
Gorzowski	36006,1	11856,4	23048,1	1101,6	-
Międzyrzecki	1676,9	1343,1	275,8	58,0	-
Ślubicki	3245,3	3245,3	-	-	-
Strzelecko-drezdenecki	5312,7	3956,8	57,7	28,8	1269,4
Sulęciński	4622,1	4545,5	76,6	-	-
Miasto na prawach powiatu					
Gorzów Wlkp.	3975,8	713,4	3251,4	11,0	-
Podregion zielonogórski	179676,6	142949,8	20990,2	12815,0	1540,3
Powiaty:					
Krośniński	12600,5	4646,9	6607,9	1345,7	-
Nowosolski	20946,0	11717,3	846,4	6517,0	1513,4
Świebodziński	18386,0	18027,1	38,3	240,0	0,0
Wschowski	7515,9	5642,0	-	1873,9	-
Zielonogórski	47443,9	38524,4	7120,6	1790,4	-
Żagański	4668,3	4257,8	32,8	350,8	26,9
Żarski	17424,2	10049,3	6066,2	328,8	-
Miasto na prawach powiatu					
Zielona Góra	50691,8	50085,0	278,0	164,7	-

TABL. 3 (129). **NAKLĄDY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Ujęcia i doprowadzenia wody	Stacje uzdatniania wody	Zbiorniki wodne	Regulacja i zabudowa rzek i potoków	Obwałowania przeciwpowodziowe i stacje pomp
WOJEWÓDZTWO 2006	55216,6	17072,3	8197,3	8130,1	2773,0	19043,9
2007	78660,0	26970,5	6964,3	7979,9	10384,9	26360,4
2008	54615,0	32820,3	8182,4	1036,9	4897,1	7678,3
Podregion gorzowski	25515,0	12279,0	1225,3	23,0	4518,2	7469,5
Powiaty:						
Gorzowski	9197,4	1843,7	-	-	3422,3	3931,4
Międzyrzeczki	1331,9	853,0	478,9	-	-	-
Stubiński	4025,5	1295,1	20,0	23,0	-	2687,4
Strzelecko-drezdenecki	3959,2	3406,9	552,3	-	-	-
Sulęciński	4434,4	2415,0	72,8	-	1095,9	850,7
Miasto na prawach powiatu						
Gorzów Wlkp.	2566,6	2465,3	101,3	-	-	-
Podregion zielonogórski	29100,0	20541,3	6957,1	1013,9	378,9	208,8
Powiaty:						
Krośnieński	3158,6	1886,0	1083,6	189,0	-	-
Nowosolski	3043,0	2540,7	123,4	-	378,9	-
Świebodziński	2393,7	2393,7	-	-	-	-
Wschowski	624,7	589,7	35,0	-	-	-
Zielonogórski	9242,7	7367,6	1735,3	-	-	139,8
Żagański	699,2	688,2	11,0	-	-	-
Żarski	2039,7	1169,4	10,2	791,1	-	69,0
Miasto na prawach powiatu						
Zielona Góra	7898,4	3906,0	3958,6	33,8	-	-

TABL. 4 (130). **NAKLĄDY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG RODZAJU INWESTYCJI (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. zł		
OGÓŁEM	185523,1	180331,7	234515,5
Końca rury	129861,5	167567,6	204271,2
w tym monitoring	14,8	48,6	1336,1
Zintegrowane	53185,0	11098,3	29442,2
w % ogółem	28,7	6,2	12,6
Łącznie	2476,6	1665,8	802,1

TABL. 5 (131). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	Ujęcia i doprowadzenia wody	Stacje uzdatniania wody	Zbiorniki wodne	Regulacja i zabudowa rzek i potoków	Obwałowania przeciwpowodziowe i stacje pomp
		w tys. zł					
OGÓŁEM	2006	55216,6	17072,3	8197,3	8130,1	2773,0	19043,9
	2007	78660,0	26970,5	6964,3	7979,9	10384,9	26360,4
	2008	54615,0	32820,3	8182,4	1036,9	4897,1	7678,3
Środki własne	2006	23221,1	11376,6	2724,4	8130,1	-	990,0
	2007	28300,4	18066,3	3680,5	6157,8	-	395,8
	2008	29672,5	24639,4	3970,2	1036,9	-	26,0
Środki z budżetu:							
centralnego	2006	587,5	399,0	188,5	-	-	-
	2007	1563,5	993,0	115,0	455,5	-	-
	2008	476,2	476,2	-	-	-	-
województwa	2006	15471,7	43,8	-	-	1773,0	13654,9
	2007	31905,6	-	-	-	8960,7	22944,9
	2008	12604,2	97,8	-	-	4897,1	7609,3
powiatu	2006	-	-	-	-	-	-
	2007	84,7	84,7	-	-	-	-
	2008	99,6	99,6	-	-	-	-
gminy	2006	4,0	4,0	-	-	-	-
	2007	934,0	934,0	-	-	-	-
	2008	1774,0	1774,0	-	-	-	-
Środki z zagranicy	2006	5262,1	1302,1	3960,0	-	-	-
	2007	3736,3	-	-	1366,6	-	2369,7
Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty, dotacje)	2006	3071,7	1167,3	554,4	-	1000,0	350,0
	2007	4022,0	1902,00	45,8	-	1424,2	650,0
	2008	3260,1	2634,6	625,5	-	-	-
Kredyty i pożyczki krajowe (w tym bankowe)	2006	5800,4	2181,4	770,0	-	-	2849,0
	2007	7663,9	4540,9	3123,0	-	-	-
	2008	5911,4	2552,5	3315,9	-	-	43,0
Inne środki (w tym nakłady niefinansowane)	2006	1798,1	598,1	-	-	-	1200,0
	2007	449,6	449,6	-	-	-	-
	2008	817,0	546,2	270,8	-	-	-

TABL. 6 (132). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	Środki własne	Środki	
					centralnego	województwa
w tys.						
1	OGÓŁEM	2006	185523,1	69225,3	12040,0	3807,4
2		2007	180331,7	70158,8	3319,0	190,0
3		2008	234515,5	94392,6	10276,3	4311,0
4	Ochrona powietrza atmosfery-	2006	59420,0	18644,5	3170,0	376,9
5	cznego i klimatu	2007	26247,8	13644,2	752,5	-
6		2008	47699,8	29486,2	74,0	-
	w tym:					
7	nowe techniki i technologie	2006	50486,3	10230,8	3170,0	376,9
8	spalania paliw	2007	8901,8	4378,0	752,5	-
9		2008	24040,7	10021,9	74,0	-
10	w tym modernizacja	2006	27187,1	7098,6	-	376,9
11	kotłowni i ciepłowni	2007	8901,8	4378,0	752,5	-
12		2008	24040,7	10021,9	74,0	-
13	redukcja zanieczyszczeń	2006	5042,8	4522,8	-	-
14	pyłowych	2007	16508,7	8428,9	-	-
15		2008	15674,8	13580,8	-	-
16	redukcja zanieczyszczeń	2006	2363,6	2363,6	-	-
17	gazowych	2007	47,2	47,2	-	-
18		2008	3527,8	3527,8	-	-
19	Gospodarka ściekowa	2006	120939,0	46670,3	8653,5	3430,5
20	i ochrona wód	2007	138455,3	49871,6	1920,6	190,0
21		2008	168610,3	54234,3	8688,9	583,0
	w tym:					
22	sieć kanalizacyjna odprowa-	2006	56733,9	27076,8	640,9	430,5
23	dzająca ścieki	2007	80850,8	22974,0	144,0	-
24		2008	108990,9	24059,8	792,8	150,2
25	oczyszczalnie ścieków	2006	3391,0	3235,0	-	-
26	przemysłowych	2007	15574,5	13037,5	-	-
27		2008	14309,2	10207,0	-	-
28	oczyszczalnie ścieków ko-	2006	39387,3	7754,6	1320,0	3000,0
29	munalnych	2007	30898,1	7014,2	181,0	190,0
30		2008	20790,4	3587,4	30,0	374,9
31	podczyszczanie ścieków	2006	2172,3	1182,3	-	-
32	przemysłowych	2007	1126,8	1126,8	-	-
33		2008	2903,7	2855,7	-	-

ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ KIERUNKÓW INWESTOWANIA (ceny bieżące)

z budżetu		Środki z zagranicy	Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe (w tym bankowe)	Inne środki (w tym nakłady niesfinansowane)	Lp.
powiatu	gminy					
zł						
160,0	13,0	33970,2	40527,6	25192,6	587,0	1
3199,6	3860,9	21015,6	56682,9	15859,7	6045,2	2
1255,2	6858,2	6595,0	75256,2	30059,6	5511,4	3
-	-	-	23340,7	13856,4	31,5	4
-	-	-	7361,4	-	4489,7	5
136,6	-	484,2	9998,4	2094,0	5426,4	6
-	-	-	22820,7	13856,4	31,5	7
-	-	-	3620,9	-	150,4	8
-	-	-	8518,4	-	5426,4	9
-	-	-	19320,7	359,4	31,5	10
-	-	-	3620,9	-	150,4	11
-	-	-	8518,4	-	5426,4	12
-	-	-	520,0	-	-	13
-	-	-	3740,5	-	4339,3	14
-	-	-	-	2094,0	-	15
-	-	-	-	-	-	16
-	-	-	-	-	-	17
-	-	-	-	-	-	18
-	-	33970,2	16361,3	11336,2	517,0	19
3199,6	3460,9	21015,6	42981,8	14259,7	1555,5	20
1118,6	6858,2	6110,8	64364,2	26652,3	-	21
-	-	14658,4	9711,8	4198,5	17,0	22
2988,1	3259,9	10069,9	30733,9	10080,7	600,3	23
961,7	5878,5	285,0	53290,3	23572,6	-	24
-	-	-	-	156,0	-	25
-	-	-	2100,0	437,0	-	26
-	-	3705,0	-	397,2	-	27
-	-	15900,1	4212,9	6899,7	300,0	28
211,5	201,0	9341,9	10147,9	3108,1	502,5	29
110,6	909,4	2096,8	10998,8	2682,5	-	30
-	-	-	990,0	-	-	31
-	-	-	-	-	-	32
-	24,0	24,0	-	-	-	33

TABL. 6 (132). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Środki własne	Środki		
				centralnego	województwa	
w tys.						
1	Gospodarka odpadami	2006	1104,6	1104,6	-	-
2		2007	11182,9	4701,8	-	-
3		2008	13212,3	7938,9	-	3728,0
	w tym:					
4	zbieranie odpadów i ich	2006	232,8	232,8	-	-
5	transport	2007	4266,0	3066,0	-	-
6		2008	7606,6	4106,6	-	3500,0
	unieszkodliwianie i usuwanie					
7	odpadów niebezpiecznych	2008	1266,5	11,2	-	-
8	unieszkodliwianie i usuwanie	2006	105,9	105,9	-	-
9	odpadów innych niż	2007	5135,9	675,9	-	-
10	niebezpieczne	2008	141,5	141,5	-	-
11	składowanie odpadów komu-	2006	105,9	105,9	-	-
12	nalnych innych niż	2007	5135,9	675,9	-	-
13	niebezpieczne	2008	116,5	116,5	-	-
14	recykling i wykorzystywanie	2006	754,0	754,0	-	-
15	odpadów	2007	720,8	720,8	-	-
16		2008	2948,5	2720,5	-	228,0
	rekultywacja hałd, stawów					
17	osadowych i składowisk	2006	11,9	11,9	-	-
18	odpadów oraz innych	2007	1060,2	239,1	-	-
19	terenów zdewastowanych	2008	1084,5	794,4	-	-
20	Ochrona gleb i wód podziem-	2006	2485,4	2024,7	50,0	-
21	nych i powierzchniowych	2007	1665,8	765,8	-	-
22		2008	802,1	802,1	-	-
23	w tym zapobieganie	2006	1965,9	1965,9	-	-
24	infiltracji zanieczyszczeń	2007	865,8	465,8	-	-
25		2008	802,1	802,1	-	-
26	Zmniejszanie hałasu i wibracji	2006	529,3	362,8	166,5	-
27		2007	1077,9	432,0	645,9	-
28		2008	2809,7	1296,3	1513,4	-
29	Pozostała działalność związana	2006	1044,8	418,4	-	-
30	z ochroną środowiska	2007	1702,0	743,4	-	-
31		2008	1300,7	597,7	-	-
32	w tym wymiana oświetlenia na	2006	23,0	23,0	-	-
33	energooszczędne	2007	36,0	36,0	-	-
34		2008	208,9	208,9	-	-

ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ KIERUNKÓW INWESTOWANIA (dok.)

z budżetu		Środki z zagranicy	Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe (w tym bankowe)	Inne środki (w tym nakłady niesfinansowane)	Lp.
powiatu	gminy					
zł						
-	-	-	-	-	-	1
-	400,0	-	4881,1	1200,0	-	2
-	-	-	147,1	1313,3	85,0	3
-	-	-	-	-	-	4
-	-	-	-	1200,0	-	5
-	-	-	-	-	-	6
-	-	-	-	1255,3	-	7
-	-	-	-	-	-	8
-	400,0	-	4060,0	-	-	9
-	-	-	-	-	-	10
-	-	-	-	-	-	11
-	400,0	-	4060	-	-	12
-	-	-	-	-	-	13
-	-	-	-	-	-	14
-	-	-	-	-	-	15
-	-	-	-	-	-	16
-	-	-	-	-	-	17
-	-	-	821,1	-	-	18
-	-	-	147,1	58,0	85,0	19
160,0	13,0	-	199,2	-	38,5	20
-	-	-	500,0	400,0	-	21
-	-	-	-	-	-	22
-	-	-	-	-	-	23
-	-	-	-	400,0	-	24
-	-	-	-	-	-	25
-	-	-	-	-	-	26
-	-	-	-	-	-	27
-	-	-	-	-	-	28
-	-	-	626,4	-	-	29
-	-	-	958,6	-	-	30
-	-	-	703,0	-	-	31
-	-	-	-	-	-	32
-	-	-	-	-	-	33
-	-	-	-	-	-	34

TABL. 7 (133) WYDATKI NA ŚRODKI TRWAŁE WEDŁUG GRUP INWESTORÓW (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008	
	w tys. zł			w odsetkach
SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA				
OGÓŁEM	185523,1	180331,7	234515,5	100,0
grupy inwestorów:				
przedsiębiorstwa	82869,2	99635,6	182320,6	77,7
gminy	94486,7	76608,3	40954,3	17,5
jednostki budżetowe	8167,2	4087,8	11240,6	4,8
SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ				
OGÓŁEM	55216,6	78660,0	54615,0	100,0
grupy inwestorów:				
przedsiębiorstwa	12597,5	20895,6	19426,9	35,6
gminy	26015,4	23561,7	21509,9	39,4
jednostki budżetowe	16603,7	34202,7	13678,2	25,0

TABL. 8 (134). EFEKTY RZECZOWE ODDANYCH DO UŻYTKU INWESTYCJI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU			
Zdolność zainstalowanych urządzeń do redukcji zanieczyszczeń w t/r:			
pyłowych	10571	8969	400
gazowych	-	-	54
GOSPODARKA ŚCIEKOWA I OCHRONA WÓD			
Sieć kanalizacyjna w km	172,6	136,0	94,3
Oczyszczalnie ścieków:			
obiekty	4	3	2
przepustowość w m ³ /d.	4255	2065	1241
w tym oczyszczalnie komunalne:			
obiekty	4	2	1
przepustowość w m ³ /d.	4255	1665	601
liczba równoważnych mieszkańców	28574	12045	8024
Podczyszczanie ścieków przemysłowych:			
obiekty	1	2	-
przepustowość w m ³ /d.	1600	225	-
GOSPODARKA ODPADAMI			
Urządzenia do unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych:			
obiekty	-	-	1
wydajność w t/r	-	-	2015
Składowiska dla odpadów komunalnych:			
obiekty	-	1	-
powierzchnia w ha	-	7,8	-
wydajność w t/r	-	13000	-
Rekultywacja hałd, wysypisk i stawów osadowych oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych w ha	0,70	5,8	7,60

TABL. 9 (135). **REALIZACJA INWESTYCJI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ NA WSI** (dok.)
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
KANALIZACJA ZBIORCZA			
Nakłady inwestycyjne w tys. zł.	41853,6	18030,4	15792,9
ze środków:			
budżetu państwa	3787,4	130,0	-
gmin.	13584,5	10393,1	11305,3
mieszkańców wsi.	17,0	20,0	-
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej . .	7186,8	4273,2	4487,6
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.	16630,6	3123,1	-
innych ^a	647,3	91,0	-
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:			
sieć kanalizacyjna w km	140,4	74,6	36,6
przykanaliki do budynków: w km.	28,9	21,5	14,1
w szt.	1943	1508	669
OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW ZBIORCZE			
Nakłady inwestycyjne w tys. zł.	10349,2	18659,5	560,6
w tym na modernizację	3781,0	13516,4	318,9
ze środków:			
budżetu państwa	674,0	-	-
gmin.	1755,1	7609,5	560,6
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej . .	3388,7	2993,6	-
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.	4531,4	8056,4	-
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:			
oczyszczalnie (obiekty)	5	14	7
przepustowość w m ³ /d.	1400,0	1286,0	1558,0
INDYWIDUALNE WIEJSKIE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW			
Nakłady inwestycyjne w tys. zł.	835,1	199,6	345,1
ze środków:			
gmin.	150,6	52,6	189,4
mieszkańców wsi.	64,0	36,0	39,4
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej . .	22,0	20,0	60,4
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.	399,2	91,0	-
innych ^a	199,3	-	55,9
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:			
oczyszczalnie (obiekty)	57	62	158
WYSYPISKA ODPADÓW			
Nakłady inwestycyjne w tys. zł.	128,2	66,0	58,9
ze środków:			
gmin.	116,9	48,0	58,9
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej . .	11,3	9,0	-
innych ^a	-	9,0	-

a M.in.: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Agencja Nieruchomości Rolnych, Bank Ochrony Środowiska S.A., Bank Gospodarki Krajowej, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, EkoFundusz.

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

TABL. 10 (136). FUNDUSZE EKOLOGICZNE

WYSZCZEGÓLNIENIE a - wymierzono b - wpłynęło	2006	2007	2008
	w tys. zł		

FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Opłaty za korzystanie ze środowiska:			
gospodarka ściekowa i ochrona wód	7008,6	7980,5	8476,4
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	12934,6	12064,5	12357,6
gospodarka odpadami	3174,0	6346,9	8547,6
Kary za nieprzestrzeganie przepisów ochrony	408,7	1699,1	258,2
środowiska	54,7	4,9	35,4
za przekroczenie norm:			
zanieczyszczeń w odprowadzanych	377,8	123,0	248,0
ściekach	53,5	2,1	21,4
dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń	-	-	4,2
powietrza	1,2	-	4,2
dopuszczalnego poziomu dźwięku	31,0	-	3,0
	-	2,8	6,3

FUNDUSZ OCHRONY GRUNTÓW ROLNYCH

OGÓŁEM – opłaty	a	1154,5	2058,3	3048,2
	b	1308,5	2058,9	3179,3
Roczne	a	1139,2	1947,9	2950,0
	b	1224,1	1902,7	2953,1
Jednorazowe należności	a	15,2	106,6	98,2
	b	13,7	71,1	41,2

TABL. 11 (137). ŚRODKI DYSPOZYCYJNE I WYDATKI FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. zł		
ŚRODKI DYSPOZYCYJNE ^a	26711,4	31309,0	32454,2
w tym wpływy bieżące	23851,1	28516,1	29246,0
w tym z tytułu opłat i kar	23117,2	26391,9	29381,6
WYDATKI	23918,2	28100,7	30047,4
w tym na rzecz funduszy:			
narodowego	5406,1	6102,4	6353,6
wojewódzkiego	10065,9	11344,0	11808,8
powiatowych	2385,9	2757,8	2942,2
gminnych	5760,5	7590,1	8273,3

a Pozostałości środków z poprzedniego roku i przychody w roku bieżącym.

TABL. 12 (138). **WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ WEDŁUG FORM I KIERUNKÓW FINANSOWANIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. zł		
OGÓŁEM	32873,5	34719,8	19549,3
w tym finansowanie bezzwrotne (dotacje, dopłaty, umorzenia)	7019,5	7023,9	3350,4
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	21058,9	20111,0	15185,5
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	8128,0	7809,1	2656,0
Gospodarka odpadami	68,3	4599,3	15,5
Pozostałe dziedziny	3618,3	2200,3	1692,3

TABL. 13 (139). **ŚRODKI DYSPOZYCYJNE I WYDATKI POWIATOWYCH FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. zł		
ŚRODKI DYSPOZYCYJNE^a	4613,4	4722,2	5337,2
w tym przychody ogółem przekazane przez zarząd województwa	2406,1	2971,7	2962,1
w tym z tytułu opłat i kar	2392,2	2758,1	2945,2
WYDATKI	2862,9	2347,1	2721,8
gospodarka ściekowa i ochrona wód	1139,4	227,2	276,8
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu ..	623,6	546,6	1175,1
gospodarka odpadami	255,7	456,6	113,9
pozostałe dziedziny	832,8	1105,7	1146,6
inne wydatki	11,4	10,9	9,4

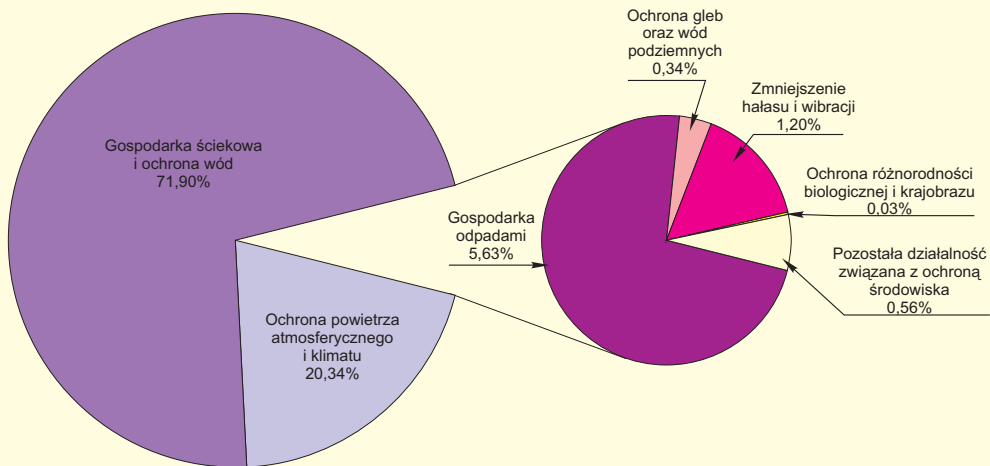
a Pozostałości środków z poprzedniego roku i przychody w roku bieżącym.

TABL. 14 (140). **ŚRODKI DYSPOZYCYJNE I WYDATKI GMINNYCH FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

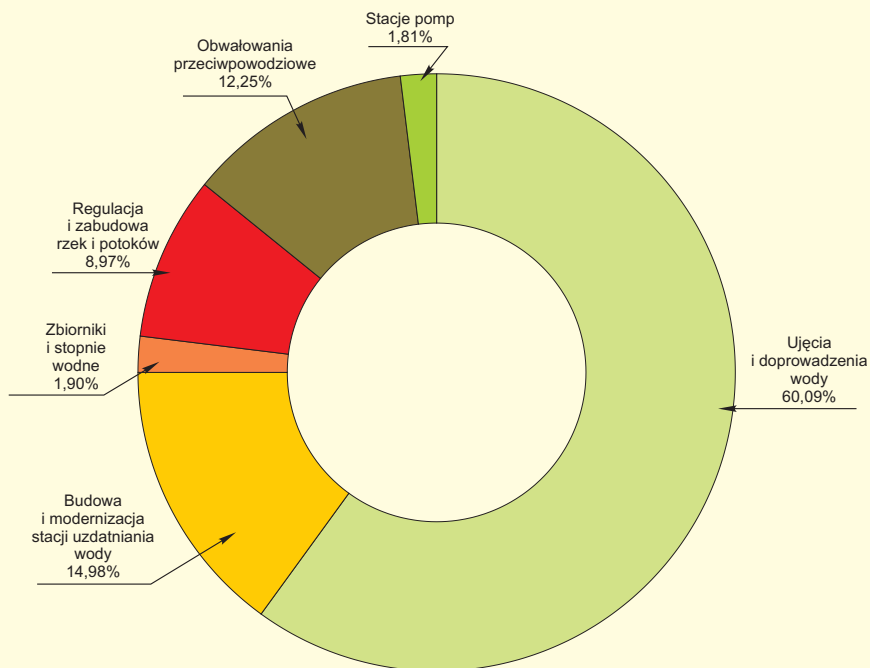
WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2007	2008
	w tys. zł		
ŚRODKI DYSPOZYCYJNE^a	14366,7	17411,1	35855,6
w tym przychody ogółem przekazane przez zarząd województwa	7918,7	12075,8	25290,0
w tym z tytułu opłat i kar	7373,3	11265,6	24943,8
za usuwanie drzew i krzewów	1600,2	3674,9	8279,3
pozostałych	5773,1	7590,7	16664,5
WYDATKI	9031,5	6845,5	11806,6
gospodarka ściekowa i ochrona wód	3095,5	1744,7	3533,4
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu ..	902,8	628,0	178,8
gospodarka odpadami	1095,4	2286,5	4464,7
pozostałe dziedziny	2911,0	1958,2	3409,0
inne wydatki	1026,9	228,1	220,8

a Pozostałości środków z poprzedniego roku i przychody w roku bieżącym.

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2008 r.

Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania w 2008 r.

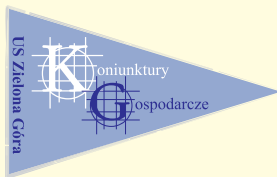

URZĄD STATYSTYCZNY W ZIELONEJ GÓRZE

65-954 Zielona Góra, ul. Spokojna 1

tel. 068 3223112, fax 068 3253679

KONIUNKTURY GOSPODARCZE - SPECJALIZACJA URZĘDU

Od 1 stycznia 2009 r. Urząd Statystyczny w Zielonej Górze jest odpowiedzialny za realizację badań koniunktury gospodarczej przemysłu, budownictwa, handlu i usług z terenu całego kraju.

URZĄD

- Udostępnia dane statystyczne
- Prowadzi sprzedaż wydawnictw statystycznych
- Przyjmuje zamówienia na publikacje własne i GUS
- Rejestruje podmioty w systemie KRUPGN-REGON
- Udostępnia informacje adresowe o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze KRUPGN-REGON
- Przyjmuje wnioski o wydanie opinii interpretacyjnej według obowiązujących standardów klasyfikacyjnych

WYDAWNICTWA URZĘDU STATYSTYCZNEGO W 2010 R.

1. ROCZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO 2010
2. WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE 2010 - PODREGIONY, POWIATY, GMINY
3. BIULETYN STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO
4. LUDNOŚĆ, RUCH NATURALNY I MIGRACJE W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W 2009 R.
5. ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W 2009 R.
6. LEŚNICTWO W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W LATACH 2005-2009
7. TURYSTYKA W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W 2009 R.
8. WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE 2010

**ZAPRASZAMY
CODZIENNIE
W PONIEDZIAŁKI
OD 7⁰⁰ DO 18⁰⁰
OD WTORKU DO PIĄTKU
OD 7⁰⁰ DO 15⁰⁰**

Oddział w Gorzowie

Wlkp.
ul. Jagiellończyka 10
66-400 Gorzów Wlkp.
095 722 58 80
fax 095 722 38 44

Oddział w Słubicach

ul. Konstytucji 3 Maja 74
66-100 Słubice
095 758 25 91

Oddział w Żaganiu

pl. Wolności 6
68-100 Żagań
068 377 05 81
068 377 00 50

Opinie w zakresie stosowania klasyfikacji wydaje

Ośrodek
Standardów Klasyfikacyjnych

Urzędu Statystycznego w Łodzi,
ul. Suwalska 29
93-176 Łódź

042 683 92 70
fax 042 683 90 10

e-mail:
KlasyfikacjeUSLDZ@stat.gov.pl

SERWIS INTERNETOWY

www.stat.gov.pl/zg